Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kristina Valenti

Vloga rejnikov v rejniških družinah na Koroškem

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kristina Valenti

Vloga rejnikov v rejniških družinah na Koroškem

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2018

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Kristina Valenti

Naslov naloge: Vloga rejnikov v rejniških družinah na Koroškem

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Št. strani: 108

Št. tabel: 1

Št. prilog: 4

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ključne besede: vloga moških, rejništvo, rejniška družina, socialno delo, rejnik, spol, vloga rejnikov

Povzetek: V diplomski nalogi raziskujem vlogo moških v rejniških družinah na Koroškem. V teoretičnem delu se osredotočam na definicijo družine v sodobni družbi. Pri tem se osredotočam na vlogo družine, vlogo očeta ter kako se očetovstvo spreminja skozi čas. Predstavim tudi biološki in družbeni spol, spolno specifično socializacijo, ki je pomemben dejavnik za (ne)aktivno vključenost posameznika v družini. Pišem o neenakosti med spoloma in o tem, kako je s spolom v sodobnih družbah. Kot eno od možnih oblik družine predstavim rejniško družino, kjer začnem z definicijo in namenom rejništva ter pravno opredelitvijo v Sloveniji. V nadaljevanju predstavim dolžnosti rejnikov, na kaj moramo biti pozorni pri delu z otrokom v rejništvu ter kakšno vlogo imajo pri tem centri za socialno delo.

V metodološkem delu se osredotočam na ugotovitve kvalitativne raziskave, ki temelji na sedmih intervjujih z rejniki in na delu ene fokusne skupine, v kateri so sodelovale rejnice. Pridobila sem podatke o vlogi moškega v rejniški družini, o odnosu med otrokom v rejništvu in rejnikom, dobila vpogled v njihov potek dneva, pri katerih opravilih so rejniki najbolj vključeni ter pogled rejnic na rejnikovo vključenost v družini. Podatki pokažejo tudi, kako imajo v rejniških družinah razdeljeno delo in ali se še vedno tradicionalno deli na moško in žensko delo. Raziskujem tudi, kako poteka sodelovanje s centrom za socialno delo.

Title: The Role of Foster Fathers in Koroška Region

Key words: men's role, foster care, foster family, social work, foster father, gender

Abstract: In my thesis, I research the role of men in foster families in Koroška region. In the theoretical part, I focus on the definition of family in the modern society. The main focus is the role of family, the role of father and the changes of fatherhood through time. I also introduce the biological and the social gender, and the gender-specific socialization, which is an important factor for the (in)active involvement in the family. I write about gender inequality and its changes throughout history. Among the types of family, I chose to present foster family. I begin its presentation by defining it and then writing about the aim of foster care and its legal division in Slovenia. I continue with the duty of foster parents, what it is one has to pay attention to when working with a child in foster care, and the role of the Centre for Social Work in the field

In the methodological part, I focus on the qualitative research findings, which are based on seven interviews with foster fathers. It is also based on a focus group involving foster mothers. The interviews and the group gave me information about the role of the man in foster families, and the relationship between a child and the foster father. I gained an insight into everyday life of these families. I learned what kind of tasks are the fosters involved in the most, and the women's view on the male foster parent's part in them. The findings show the distribution of tasks in a foster family. They also tell us if the tasks are still traditionally separated into those for men and those for women. I also researched the collaboration of the Centre for Social Work.

ZAHVALA

Zahvaljujem se: – mentorici doc. dr. Nini Mešl za podporo, pomoč in vodenje ob nastajanju diplomskega dela;

– vsem rejnikom in rejnicam za pripravljenost odgovarjati na vprašalnik in sodelovati pri izvedbi fokusne skupine.

Iskrena zahvala gre tudi moji družini in fantu, ki so me motivirali ter podpirali v času študija.

PREDGOVOR

Rejništvo je v stroki socialnega dela zelo pomembno področje, saj strokovne delavke nameščajo otroke v družine, katere naj bi otrokom omogočile pozitivno izkušnjo o družini in podporo v času odraščanja.

V svoji diplomski nalogi sem pod terminom rejnik zajela partnerje rejnic, ki izvajajo rejniško dejavnost, saj so pri Centru za socialno delo Ravne na Koroškem, katerega sem zajela v svojo raziskavo, glavne nosilke rejništva le ženske.

Kot pri primarnih družinah obstajajo tudi pri rejniških družinah različne oblike. So tudi primeri, ko za otroka v rejništvu skrbijo le ženske – rejnice, kar ne pomeni, da je zato družina manj primerna ali slabša v primerjavi z družino z dvema (rejniškima) staršema. Bolj kot družinska oblika so pomembni odnosi v njej. Ravno zaradi tega vidika sem se v nalogi posvetila tudi temu, kakšen odnos imajo rejnice in rejniki z otrokom.

Kljub temu je v rejniških družinah vloga rejnice in rejnika zelo pomembna, saj otroci, ki prihajajo v rejništvo, potrebujejo veliko podpore, pozornosti in spoštovanja za pridobitev pozitivne samopodobe. Tako moramo v podporo in pomoč otroku aktivirati čim več oseb, ki bi lahko s svojo udeleženostjo prispevali delež k rešitvi, in menim, da je ena izmed teh oseb tudi rejnik, saj poleg rejnice z otrokom preživi največ časa.

V diplomskem delu se osredotočam na razumevanje in spoznavanje vloge rejnikov v rejniških družinah. Menim, da morajo socialno delo kot stroka, predvsem pa socialne delavke, ki delajo na področju rejništva, začeti bolj spodbujati rejnike k vključenosti v proces rejništva. V teoretičnem delu pri predstavitvi zakonodajnega okvira tudi mešano navajam Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) ter Družinski zakonik (DZ), s čimer prikažem morebitne razlike med njima in novosti, ki veljajo z novim Družinskim zakonikom.

Metodološki del diplomskega dela je sestavljen iz analize intervjujev z rejniki ter analize fokusne skupine, ki sem jo izvedla z rejnicami. V raziskavi so sodelovale rejniške družine, katerih krajevno pristojen je Center za socialno delo Ravne na Koroškem. Raziskovala sem odnos med člani rejniške družine, vlogo rejnic, pomen in vlogo centra za socialno delo pri rejništvu in vlogo rejnika v rejniški družini.

KAZALO VSEBINE

1 PREGLED PROBLEMATIKE 1
1.1 DRUŽINA 1
1.1.1 Definicija družine 1
1.1.2 Vloga in pomen družine 3
1.1.3 Družine in družinsko življenje v Sloveniji 5
1.1.4 Vloga očeta 6
1.1.5 Spremembe očetovstva 8
1.1.6 Socialno delo z družino 10
1.2 SPOL 11
1.2.1 Biološki in družbeni spol 12
1.2.2 Spolno specifična socializacija 13
1.2.3 Spol v sodobnih družbah 15
1.2.4 Neenakost med spoloma 16
1.3 REJNIŠTVO 17
1.3.1 Definicija in namen rejništva 17
1.3.2 Pravna ureditev rejništva v Sloveniji 19
1.3.3 Rejniška družina 23
1.3.4 Dolžnosti rejnikov 25
1.3.5 Otrok v rejništvu 27
1.3.6 Vloga centrov za socialno delo pri rejništvu 32
1.3.7 Statistični podatki o rejništvu v Sloveniji 37
2 PROBLEM 39
2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA 40
3 METODOLOGIJA 41
3.1 VRSTA RAZISKAVE 41
3.2 MERSKI INSTRUMENTI ALI VIRI PODATKOV 41
3.3 OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA 42
3.4 ZBIRANJE PODATKOV 42
3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV 43
4 REZULTATI RAZISKAVE 46
4.1 REJNIŠKA DRUŽINA 46
4.2 VLOGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO 52

4.3 ŽELJE IN/ALI SPREMEMBE 53
4.4 IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI 53
5 RAZPRAVA IN SKLEPI 54
5.1 SKLEPI 58
6 PREDLOGI 62
7 UPORABLJENA LITERATURA 63
8 PRILOGE 69
8.1 SMERNICE ZA DELNO STANDARIZIRAN INTERVJU 69
8.2 SMERNICE ZA FOKUSNO SKUPINO 69
8.3 ODPRTO KODIRANJE 70
8.4 OSNO KODIRANJE 106

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja 43

1 PREGLED PROBLEMATIKE

1.1 DRUŽINA

1.1.1 Definicija družine

»V družini ljudje zadovoljimo najosnovnejše potrebe po hrani, zaščiti in učenju. Prvi odnosi, prva skupina, prva izkušnja bivanja se dogodi z družino in z njeno pomočjo« (Poljšak Škraban, 2002, str. 7). V nalogi je pojem družine osrednjega pomena, zato sem ga poskušala opredeliti s pomočjo različnih definicij.

Definicija družine je po mnenju Rener (2006, str. 14) pomembna, ker »predstavlja nekakšen družbeni napotek in diagnozo, ki vpliva na moralno ideološke predstave in socialno politično delovanje in je hkrati njihov odraz.«

Rener (1993, str. 15) pravi, da je družina družbena institucija, kjer se srečamo s spolno in generacijsko neenakostjo. »Spolna razlika se v družini kaže kot socialna razlika skozi hierarhijo moči, vrednot in odgovornosti, generacije pa so element notranje diferenciacije družin, ki temeljijo na drugačnih osnovah kot spolna razlika: rojstvo, rast otroka in odhodi iz družine. Vse te razlike vedno znova spreminjajo strukturo družine in določajo njene meje.«

Lidz (1994, v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 132) pravi, da so za otroka v družini pomembne izkušnje, ki dajejo njegovi eksistenci smisel.

»Družina je interakcijski sistem tukaj in zdaj, katerega uravnavajo zakonitosti homeostaze, torej pozitiven in negativen feedback, vzpostavljanje meje, podsistemi moči in hierarhija« (Skynner, 1982, v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 77). Temu se pridružujeta tudi Kantor in Lehr (1975, v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 91), ki definirata družino kot ciljno usmerjen sistem, ki uporablja feedback, da bi se ohranil in preživel, zagotavljal homeostazo, stalnost, in, ki bo omogočal spremembo. Velik pomen dajeta delitvi odgovornosti v družini in sodelovanju.

Tomori (1994, str. 10–13), opredeljuje družino kot »skupnost oseb na različnih stopnjah razvoja, skupnost, ki skrbi za otroke ter je odvisna od ekonomskih in socialnih zakonitosti.«

V tej smeri so svojo definicijo peljali tudi strokovnjaki delovne skupine pri Organizaciji združenih narodov, za katere »družino predstavlja vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka/e in je kot taka prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic.« (Rener, 2006, str. 17)

Kot lahko vidimo, je definicij družine zelo veliko, vseeno pa je vsem avtorjem skupno to, da jo opišejo kot dvogeneracijski sistem, ki skrbi za otroka, ki dobi v družini besedna in nebesedna sporočila, kako se obnašati, o delitvi dela, pomenu sodelovanja ter se nauči, kje so meje.

Kot dvogeneracijski sistem je bila družina definirana tudi v *Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)* (2. člen *ZZZDR*, 2015), ko pravi, da je »družina življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo.«

Sedaj je v veljavi že *Družinski zakonik (DZ)* (2. člen *DZ*, 2017), ki pojmuje družino kot »življenjsko skupnost otroka, ne glede na njegovo starost, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice.«

Iz te definicije lahko sklepamo, da obstaja ogromno možnosti organizacije posameznikovega življenja in družinskih razmerij ter oblik. Družina ni več strogo določena z zakonsko zvezo kot z zakonom urejeno življenjsko skupnostjo moža in žene, katere pomen je v zasnovanju družine, kot je bilo navedeno v *ZZZDR* (2004). V definicijo družine iz Družinskega zakonika lahko sedaj uvrščamo tudi enostarševske družine, rejniške družine, reorganizirane družine, družine istospolnih partnerjev in vse druge skupnosti, kjer je prisoten otrok.

Rener (2006, str. 17) glede na družinske oblike pri nas razlikuje dve vrsti družin:

- »jedrne družine: dvostarševske družine, enostarševske družine in reorganizirane družine ter
- razširjene družine: klasične razširjene družine (vertikalno in horizontalno razširjene družine ter družine, sestavljene iz več jedrnih družin, ki jih povezujeta sorodstveno razmerje in strnjena lokacija bivanja) in razpršene razširjene družine (družine, ki so geografsko ločene, vendar vzdržujejo redne sorodniške stike in se vzajemno podpirajo).«

Kljub različnim oblikam in sestavi družine Tomori (1994, str. 15) pravi, da »ni sestava družine tista, ki najbolj vpliva na okoliščine, ki določajo osebnostno rast posameznika ter ponuja posebne izkušnje, spodbude in ovire vsem svojim članom, ampak so veliko pomembnejša notranja dogajanja in to, kar s svojo osebnostjo prinaša v družino vsak od članov, ki jo sestavlja.«

Naše razumevanje delovanja družine in naši pristopi k okrepitvi družin morajo biti relevantni v sedanjem času in gledani skozi družbeno-zgodovinski kontekst. Norme in strukture družb po vsem svetu so v fazi preoblikovanja. Ker se naš svet vse bolj prilagaja in je nepredvidljiv, se družine soočajo z različnimi izzivi. Z velikimi družbenimi in gospodarskimi preobrati v zadnjih desetletjih se družine in svet okoli njih spreminjajo s pospešenim tempom. V ospredju teh sprememb so predvsem različne oblike družin, spreminjanje spolnih vlog, kulturne raznolikosti in socialno-ekonomske razlike ter spreminjajoč se in razširjen potek življenjskega cikla (Walsh, 2003).

Zaradi vseh sprememb oblike družin, spreminjanja spolnih vlog ter razširjenega poteka življenjskega cikla je pomembno, da se družina, njena vloga in pomen na te spremembe prilagaja.

1.1.2 Vloga in pomen družine

»V vsakem obdobju zgodovine človeštva, v vsaki civilizaciji in kulturi, v vsakem družbenem redu je imela družina svoje posebno mesto. Bila je spodbujana, izkoriščana, zlorabljana, zanemarjena. Njena vloga se spreminja hkrati s časom, drugačnimi življenjskimi, drugačnimi političnimi, tehnološkimi in gospodarskimi razmerami« (Tomori, 1994, str. 14).

Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 23–24), je za otroka družinska skupina tista, ki nanj vpliva v vseh fazah razvoja. Svet, ki ga otrok ponotranji, določajo starši, ki jih avtorica poimenuje »pomembni drugi«. Prvi otrokov svet se konstruira v primarni socializaciji, kjer si pridobi zaupanje v pomembne druge kot osebnosti in zaupanje v to, da je svet takšen, kot so ga določili oni.

Socializacija je pomembna tudi za razvoj mnogih osebnostih potez, ki se zastavijo v prvih letih življenja. V družini, prek odnosov z najbližjimi osebami, dobimo prve čustvene in socialne izkušnje. V najbolj zgodnem razvojnem obdobju se zastavita razvoj osnovnih spretnosti in znanje o najpomembnejših življenjskih dejstvih. Torej vsa prva samostojna spoznanja potekajo v svetu, ki ga določa družina (Tomori, 1994, str. 11).

Lidz (1971, v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 53) pove, da so enotnost, povezanost in ohranitev generacijskih razlik značilnosti, ki morajo imeti zagotovljene pogoje v družinski skupini. Poudari tudi sprejemanje vloge lastnega spola, kar Čačinovič Vogrinčič poimenuje kot spoštovanje človeka, ne glede na spol. Vlogi staršev in partnerjev si ne smeta nasprotovati, starši morajo upoštevati drug drugega pri ravnanju z otrokom. Če zmoreta dovolj dobro zavezništvo, potem zmoreta ohraniti generacijske razlike in ne potrebujeta odvisnosti od otrok.

Vse vloge, ki jih nekdo v družini prevzema, sestavljajo njegovo samopodobo, na kar lahko zelo odločilno vpliva družinska vloga. Vpliva tudi na posameznikovo počutje, doživljanje in vedenje v odnosih, v katerih je vključen in v katere vstopa zunaj družine (Tomori, 1994, str. 22).

Crnkovič (2008, str. 11) našteva temeljne naloge družine, ki so:

- »biološko-reproduktivna,
- ekonomska,
- seksualna,
- čustvena,
- vzgojno izobraževalna,
- socializacijska.«

Poleg vseh teh vlog pa je najpomembnejša ta, da človek dobi izkušnjo, da je bil viden, slišan, torej izkušnje za »neskončne individualne razlike v procesu učenja meje med tistim, kar je in kar mora biti, učenja za avtonomijo in povezanost hkrati« (Čačinovič Vogrinčič, 1993a, str. 54).

Čačinovič Vogrinčič (1992, str. 186) pravi, da vsi v svojih družinah sooblikujemo potrebno varnost, za katero smo tudi soodgovorni.

»Kako pomembna je družina, povedo ljudje, ki imajo dobro izkušnjo svoje družine, kakor tudi tisti, ki niso imeli te sreče. Marsikdo se lahko pohvali, da je v življenju uspel, ker je imel dobro družino in starše, ki so ga ves čas podpirali. Drugi se jezijo in očitajo staršem, da so jim uničili življenje. Pravzaprav nas že vsakodnevne zgodbe o nasilju in spolnih zlorabah, za katere izvemo iz javnih občil ali pa celo iz neposredne okolice, opozorijo na dejstvo, da

družina ni nujno koristna in dobronamerna stvar, ampak je lahko celo uničujoča« (Crnkovič, 2008, str. 10).

Pomembna vloga družine in staršev je, da drug drugega podpirata v svojih vlogah, da vzajemno povečujeta občutke varnosti in gotovosti. Da se v vlogi zakoncev in staršev ne izključujeta, temveč dopolnjujeta, sta zaveznika. Zavezništva pa ni mogoče vzpostaviti, če je kdo od staršev odsoten, niti tam, kjer starša otroka uporabljata za razčiščevanje lastnih konfliktov. Če med staršema ni zavezništva, mora otrok izbirati in se odločiti za enega od njiju in se od drugega odvrne. Lahko prevzame tudi vlogo krivca za nesporazume in nerazumevanje. (Čačinovič Vogrinčič, 1993b, str. 26–27).

Ravno otroci v rejništvu pa iz matične družine niso dobili dobrih izkušenj, lahko so bili tudi priča ali žrtve nasilja, konfliktov med staršema, kar poveča možnost, da pridejo v rejniško družino tudi z različnimi travmami. Pri vseh teh negativnih preteklih izkušnjah je še bolj pomembno, da se rejniška družina zaveda svoje vloge, odgovornosti, ki jo nosi, da bo lahko otrok dobil pozitivno izkušnjo, videl, kaj pomeni imeti v družini občutek varnosti in sprejetosti, kar mu bo omogočilo vzpostavitev pozitivne samopodobe.

1.1.3 Družine in družinsko življenje v Sloveniji

Ker so v sedanjem času zelo v ospredju spremembe, ki se odvijajo na vseh področjih družinskega življenja, je pomembno, da poznamo, kako to poteka in se kaže v Sloveniji.

Raziskave v zadnjih desetletjih kažejo, da so se začele družine odmikati od modernega modela nuklearne družine kot neolokalne skupnosti, sestavljene iz heteroseksualnih poročenih parov z otroki. Tudi statistični podatki potrjujejo to spreminjanje, ki je postalo v zadnjem času glavna značilnost družinskega življenja. Družinsko življenje v Sloveniji postaja izredno raznovrstno, kar avtorica poimenuje »pluralizacija družinskega življenja in družinskih oblik«. Spreminja se delitev družinskega dela, družinske vloge, družinska starostna in spolna struktura ter družinski poteki. (Švab, 2006, str. 63)

Posamezniki so v svojih odločitvah o življenjskem poteku vse manj vezani na klasične družbene norme o življenjskih prehodih in njihovo časovno zaporedje. Življenjski potek ni več točno določen z izobraževanjem, kateremu sledi zaposlitev, potem poroka, rojstvo otrok itd. ampak si ga vsak posameznik določi in ustvari drugače (Giddens, 2006, str. 147–149), kar lahko zaznamo tudi v Sloveniji.

V slovenski postmoderni družbi te spremembe življenjskih potekov doživljamo kot opuščanje tradicionalnih poti, vrednot, norm in običajev. Življenjske oblike so vse manj predvidljive in vse bolj skrbno načrtovane. Med te spadata tudi starševstvo in družina, kar je bilo v preteklosti razumljeno kot nekaj normalnega in pričakovanega. Na ravni družinskega življenja smo tako priče spremenjenih vlog družinskih članov:

- »očeta, katerega ambivalenca se kaže od odkrivanja novega očetovstva in generativnega očetovanja do fenomena t. i. odsotnega očeta;
- matere, ki je zaradi svoje specifične reproduktivne funkcije ključna vez med naravo in kulturo, torej med biološkim in družbenim, a vendarle še vse preveč biološko determinirana pa tudi tako razumljena in
- otroka, za katerega še nikoli v zgodovini človeštva ni bilo poskrbljeno tako dobro. Dejstvo pa je, da so prav otroci najbolj ranljiva, subtilna in zato tudi odvisna družbena skupina, ki doživljajo vso kompleksnost fenomena tako »protektivnega otroštva« kot/in »podaljšanega otroštva« (Bezenšek, 2008, str. 43–44)

V tem poglavju lahko vidimo, da je tudi v Sloveniji prišlo in še prihaja do velikih sprememb na področju družin in družinskega življenja. Spreminja se družinska struktura, življenjske oblike so veliko bolj načrtovane, predvsem odločitev za družino. Pomembno spremembo pa doživljajo tudi družinski člani in njihove vloge, med tem tudi vloga očeta, katero bom podrobneje predstavila v nadaljevanju.

1.1.4 Vloga očeta

V prejšnjem poglavju sta že predstavljena vloga in pomen družine, sedaj pa se bom bolj osredotočila na vlogo očeta, kar je tudi bolj relevantno za temo moje naloge.

Kot piše Zavrl (1999, str. 19), so raziskave o očetih iz sedemdesetih let v mnogih ozirih odražale različice citata Margaret Mead, ki pravi, da so očetje vsekakor biološka nujnost, sicer pa družbeni »nebodisigatreba«. Do sredine osemdesetih let se je oblikovalo ponovno ovrednotenje spreminjajočih se starševskih vlog. Raziskave so pokazale, da so očetje pomembni pri sodelovanju, imajo potencial izpolnjevati starševske dolžnosti, ki vključujejo vsakodnevno nego in skrb za otroke ter pomembno vplivajo na razvoj otrok.

»Identiteta v vlogi predstavlja posameznikove predstave o sebi v neki vlogi. To je tisto, kar daje individualnemu izvajanju vloge oseben pečat« (Ule, 2000, str. 381).

Posameznik izvaja različne vloge, med katerimi lahko pride tudi do nesoglasij, od katerih so najpomembnejši:

- »konflikti med različnimi vlogami: različne vloge posameznika so si v nasprotju ali pa jih ne zmore enako dobro opravljati in
- konflikti vloge: nesoglasje med tem, kako družba ali skupina razlaga neko vlogo, in posameznikovim osebnim razumevanjem vloge« (Ule, 2000, str. 381).

Kot primer konflikta v vlogi avtorica Ule (2000, str. 382) navaja: »če bi bil oče rad dober vzgojitelj in dober prijatelj svojih otrok, se lahko znajde v precepu, ko mora svojega otroka kaznovati. Kaznovanje mu nalaga (tradicionalna) vloga očeta, ki terja avtoriteto, strogost, kaznovanje. Biti prijatelj svojih otrok je drugačna vloga in drugačna identiteta v vlogi. Ta terja manj formalnosti, večjo emocionalno bližino, vživljanje v otroke, nemara tudi odpuščanje napak otrokom.« Torej pomembno je, kaj posameznik od svoje vloge pričakuje ter kako jo dojema. V tem primeru je mogoče zmanjšati konflikt tako, da oče opusti patriarhalno ali pretirano prijateljsko razumevanje svoje vloge.

Richter (1971, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 57) piše o konceptu vloge kot osrednjem konceptu, skozi katerega se pojasnjujejo družinski odnosi, in jo definira kot »celokupnost zavestnih in nezavednih pričakovanj staršev v odnosu do otroka oziroma partnerja«. Pravi, da lahko vloge pretežno ali v celoti služijo obrambnim procesom. »Dodeljevanje ali sprejemanje predpisane vloge lahko posameznega člana kompenzacijsko razbremeni notranjih konfliktov. Namesto da bi se z osebnimi konflikti spoprijel, jih vnaša v odnose s partnerjem ali otrokom in ga manipulira kot nadomestni objekt zadovoljitve.«

O vlogi očeta oziroma očetovstvu se je zadnje čase veliko diskutiralo. Izpostavlja se vprašanje krize očetovstva zaradi avtoritete moških in njihove izgube vloge edinega oz. glavnega prehranjevalca družine ter zaradi družbene sprejemljivosti odsotnosti očetov. Hkrati se pa pojavljajo diskusije o novi, aktivni vlogi očeta, ki je vključen v skrb za otroke v smislu nege in vzgoje (Rener, Švab, Žakelj in Humer, 2005, str. 8).

»Ni pomembno le to, kako neki član družine sam doživlja svojo vlogo. Pričakovanja, predstave in potrebe drugih so pogosto še odločilnejši.« (Tomori, 1994, str. 21)

Oče je bil v preteklosti v vlogi edinega in glavnega prehranjevalca družine, ki je prepustil ženi vso skrb za gospodinjstvo in otroke. To se je čez čas začelo spreminjati in sedaj že mnoge raziskave in literatura poročajo o spreminjanju vloge očeta, ki je postal bolj vključen

v družinsko življenje, in poudarjajo potencial, ki ga očetje imajo glede razvoja in vzgoje otrok.

1.1.5 Spremembe očetovstva

Spreminjanje norm očetovstva, vzpostavljanje novih pričakovanj do moških kot očetov je eno od področij spreminjanja sodobnih moškosti in razmerij med spoloma, kar pa je treba razumeti v kontekstu širših socialnih, ekonomskih in kulturnih sprememb, med katerimi so ključne spremembe v sferi plačanega dela (Hrženjak, 2016, str. 7).

»Danes lastnosti, ki naj bi pripadale moškemu oziroma ženskemu spolu, niso več strogo določene, kljub temu pa skrb za otroke še ni enakomerno razdeljena med oba spola.« (Zavrl, 1999, str. 23)

Vloga očeta se je začela spreminjati z razvojem gospodarstva po 2. svetovni vojni, ki je v Evropi povzročil pomanjkanje delovne sile in s tem spodbudil zaposlovanje žensk. Ena izmed posledic zaposlovanja žensk je bila, da moški niso bili več edini prehranjevalci družine in ženske ne več izključno matere in gospodinje. Vendar ta sprememba še ni spodbudila očetov k prevzemanju skrbstvenega dela. Šele postopoma, so se začela rušiti prepričanja o tem, da očetje ne zmorejo ustrezno poskrbeti za otroke in da je bolj naravno, če zanj skrbi ženska (Rener, Švab, Žakelj in Humer, 2005, str. 8).

Ta sprememba vloge očeta se v današnjem času prepleta med tradicionalno in moderno usmerjeno, kar je vidno v družbenih odnosih, od prepletanja čustvenega položaja očeta do avtoritete, najbolj pa skozi perspektivo vsakodnevne izkušnje očeta in otroka (Kovačević, 2008, str. 8).

Kot pravi Švab (2006, str. 75), se v Sloveniji pojav sprememb očetovstva kaže predvsem v tem, da se očetje aktivno vključujejo v družinsko delo in skrb za otroke. To se pokaže še posebej, če so njihove partnerke zaposlene.

»Kljub vsem tem spremembam so v Sloveniji spremembe na področju družinskih vlog še v zametkih in še daleč od aktivnega očetovstva ter enakomerne delitve družinskega dela med partnerjema. Še vedno je ukoreninjena ideologija tradicionalne družine in družinskih vlog ter ideologizacija materinstva.« (Švab, 2006, str. 79)

Švab (2008, str. 48–51) pravi, da se družinske vloge in opravljanje družinskega dela po spolu najbolj razlikujejo v naslednjih vidikih:

- »moški opravljajo prijetnejša opravila, ki so tudi manj rutinska, kot so pogovori, igranje z otroki, branje, poslušanje, gledanje risank ali filmov;
- ženske opravljajo več neposredne skrbi – nega, hranjenje, umivanje in oblačenje;
- moški opravljajo dela, ki so časovno manj vezana, fleksibilna, ženske pa po navadi opravljajo tista, ki jih je potrebno opraviti ob določenem času;
- moški več časa preživijo z otroki ob koncih tedna, saj imajo več možnosti pri dogovarjanju, kdaj bodo vpleteni glede na druge obveznosti, kot je npr. služba;
- v primerjavi z žensko udeležbo glede skrbi za otroke je moška bolj izbirna, saj ti lahko izbirajo situacije ter delo, ki ga bodo opravili;
- ženske so tiste, ki načrtujejo in organizirajo; tudi v primerih ko si s partnerjem dokaj enakomerno delita delo, kjer so moški v glavnem asistenti;
- moški se v času, ki ga preživijo z otroki, ukvarjajo le z njimi, medtem ko ženske pogosto ob skrbi za otroke opravljajo tudi kakšno drugo dejavnost – večinoma gospodinjska dela;
- moški/očetje se z otroki ukvarjajo največkrat takrat, ko je ženska/mati iz različnih razlogov odsotna ali ko opravlja gospodinjska opravila.«

Kar zavira spremembe očetovstva in enakomerno delitev družinskega dela med oba spola je tudi prepričanje, da so ženske tiste, ki bodo poskrbele za otroke in družino, četudi na račun krajšega delovnega časa ali odpovedi karieri. To moškim omogoča, da ostanejo vključeni v sfero plačanega dela, kar posledično vpliva tudi na njihov delež v družini, ki se udejanja predvsem med vikendi, kar avtorica imenuje 'vikend očetovstvo' (Humer, 2016, str. 85).

Kot razloge za oviranje razvoja aktivnega očetovanja avtorica Švab (2006, str. 79) navaja tudi družinske oz. sorodniške mreže, ki so v slovenskem kulturnem prostoru značilno močne in razvite. Močno so se spremenili tudi pogoji dela in zaposlovanja, saj so oblike zaposlitve vse bolj negotove, razteza se delovni čas, urniki so vedno manj določljivi, kar pomeni pritisk na oba starša. Torej so tudi pogoji v sferi dela tisti, ki zavirajo aktivno očetovstvo.

Spremembe norm očetovstva afirmirajo moškega ne samo kot univerzalni subjekt, npr. kot delavca in državljana, pač pa kot očeta, skrbnika in partnerja (Hrženjak, 2016, str. 7).

Vse te spremembe pomembno vplivajo na družinski potek, na družinsko dinamiko. Spremenijo se vloge v družinah in pričakovano vedenje določenega spola. Že vsaka majhna sprememba lahko zamaje družinska tla ter ustaljene družinske poteke, ki velikokrat predstavljajo varnost. Ko se družina sooča s tako pomembnimi spremembami, kot se dogajajo neprestano v sodobni družbi, lahko velikokrat trči ob oviro, ki ji preprečuje učinkovito pot naprej. Pri tem lahko pomembno prispevajo k rešitvi ravno koncepti socialnega dela z družino.

1.1.6 Socialno delo z družino

Rejništvo, ki je glavna tema moje naloge, je eno izmed področij socialnega dela z družino, katerega koncepte in teoretično znanje uporabljajo socialne delavke pri delu z rejniškimi družinami. Te predstavljam v tem poglavju.

»Socialno delo z družino je pomembno področje socialnega dela. Reševanje problemov, na katere naletimo v službah socialnega dela, pogosto zahteva udeleženost družine uporabnikov. Včasih potrebujemo sodelovanje družine kot vira podpore in moči ali moramo intervenirati, da bi obvarovali člana, ki ga družina ogroža, oziroma družino, ki jo ogroža član. In včasih so družine same v vlogi uporabnika, ker potrebujejo spremembe, ki jih člani sami brez pomoči ne morejo oblikovati.« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 25–26)

Enakega mnenja je tudi Mešl (2008, str. 106), ki še dodaja, da se družine srečujejo in soočajo z različnimi kompleksnimi problemi in da je veliko družin oz. njenih članov, ki v nekem življenjskem obdobju potrebujejo pomoč.

Reševanje kompleksnih psihosocialnih problemov pa je predmet socialnega dela z družino, ki zagotavlja soustvarjanje rešitev, ki jih soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju pri čemer proces sodelovanja krepi moč same družine. V delovnem odnosu se vzpostavijo pogoji za spreminjanje, ki ga družina potrebuje in odkriva v procesu sodelovanja. »Tako v delovnem odnosu z družino vzporedno vodimo dva procesa: prvi je stabilizacija za instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje dobrih izidov; drugi je proces raziskovanja, samoraziskovanja, soraziskovanja družine in z družino. Družino tako nagovarjamo na dveh ravneh: prva je raven mobilizacije, raven dela, druga pa raven družinske dinamike.« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 27–28)

Ameriška avtorja Constable in Lee (2004, kot navedeno v Mešl, 2008, str. 109) tudi pravita, da je pri socialnem delu z družino osnovna naloga socialnega delavca to, da pomaga

družinskim članom rekonstruirati njihove odnose, kadar so ogroženi, še zlasti najbolj ranljivim, da bi lahko izvrševali svoje vloge in funkcije.

Reševanje teh kompleksnih izzivov, s katerimi se srečujejo družine praviloma pomeni spreminjanje njenih interakcij z okoljem. Pri tem soustvarjamo proces reševanja z družino in jo povezujemo s tistimi institucijami v družbi, ki so ali bi lahko bile udeležene v rešitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 33).

Mešl (2008, str. 110) opozarja, da v socialnem delu z družino vedno znova zajamemo široko paleto odnosov in zato ne moremo in ne smemo mimo vsakega družinskega člana, ki na svoj način soustvarja življenje družine. Hkrati so vsi člani tudi del skupnosti, kjer lahko najdejo vire moči za življenje. Skupnost pa lahko s stigmatizacijo tudi slabi moč družine, če njihovo življenje odstopa od pričakovanih vzorcev vedenja.

Eno izmed področij socialnega dela z družino, kjer so družine velikokrat stigmatizirane v okolju, je tudi področje rejništva. Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (1995, str. 62) »socialno delo v rejništvu zajema več pomembnih oblik dela:

- socialno delo z družino (z rejniško družino, matično družino),
- socialno delo s posameznikom, udeleženim v rejniškem sistemu (otrokom, rejnico, rejnikom, mamo, očetom, drugimi pomembnimi osebami),
- socialno delo v okviru individualne projektne skupine ter
- skupinsko in skupnostno socialno delo (z rejnicami, rejniki, rejniškimi družinami).«

Na področju rejništva je zelo pomembno poznati koncepte in teoretično znanje socialnega dela z družino. V rejništvu matična in rejniška družina ter tudi otrok potrebujejo veliko podpore s strani strokovne delavke, kjer vsi sodelujoči soustvarjajo rešitve.

1.2 SPOL

Ker je tema mojega raziskovanja vloga rejnikov, torej moških članov rejniške družine, bom v tem poglavju opredelila koncept spola, kako na način pričakovanega ravnanja in vedenja določenega spola vpliva socializacija ter predstavila tudi neenakosti med spoloma.

»Spol se pogosto obravnava kot koncept, ki je splošno razumljen in vsem znan. Kljub temu se ob vprašanju, kaj je spol, večinoma odgovori le to, da to pomeni, ali je oseba ženska ali moški, kar je prepričanje, ki izhaja iz binarnega spolnega sistema in je izključujoče do

transspolnih oseb.« Vendar je razumevanje termina spol izrednega pomena, saj ne vključuje samo spola, pripisanega ob rojstvu, ampak je tudi temelj osebnega identificiranja in samouresničevanja in osrednja vsebina feminističnih in transaktivističnih družbenih gibanj kot tudi gibanj za legitimiranje človekovih pravic. Prav na osnovi spola in znotraj ali v povezavi z njim tudi spolne identitete, spolnega izraza in spolnih vlog so mnogim osebam kršene osnovne človekove pravice (Koletnik, Grm in Gramc, 2016, str. 12).

1.2.1 Biološki in družbeni spol

Spol, pripisan ob rojstvu, je spol, ki se določi glede na anatomijo posameznikovih genitalij in ga določi zdravnik. »Nanaša se na človekovo anatomijo, spolne organe, raven hormonov spolnih žlez in kromosomov ter deli ljudi na moški in ženski spol.« (Koletnik, Grm in Gramc, 2016, str. 13)

»Spolna vloga je vloga, ki jo določa biološki spol, ta pa opredeljuje specifične osebnostne poteze in vedenjske odzive, ki so značilni za osebo tega spola. Biološko so ljudje »samci in samice«, šele kulturno se morajo dokazovati kot moški in ženske.« (Oakley, 2000, str. 97)

Družbeni spol lahko zajema spolno identiteto in/ali spolni izraz. Pogosto ni jasno, kaj točno pomeni, saj se mnogokrat spol, pripisan ob rojstvu, enači z družbenim spolom oz. se ju uporablja sinonimno z besedo spol (Koletnik, Grm in Gramc, 2016, str. 18).

Družbeni spol se oblikuje v primarni socializaciji, kjer imajo najpomembnejšo vloga družina oziroma starši. V tem času, otrok sprejme uveljavljene načine obnašanja, ki je pričakovano za določeno družbo (Oakley, 2000, str. 97).

Koletnik, Grm in Gramc (2016, str. 18) navajajo, da je družbeni spol raznolik, saj se z razvojem družbe in s časom spreminja. Osnovan je namreč tudi na družbenih in kulturnih vsebinah kot tudi na osnovi posameznikovih doživljanj, občutkov in potreb.

Šele, ko poznamo vse kompleksne procese, v katerih so ustvarjene spolne podobe in pomeni, lahko spoznamo socialno spolno identiteto. Pomembno je vedeti, da kar je pričakovano za en spol, ni le pridobljeno in pasivno ustvarjeno, temveč tudi izdelano v odnosih med spoloma. Torej spol ni le razlika med moškim in žensko na osnovi njihovih telesnih značilnosti ampak je v naši družbi tudi socialno, kulturno in simbolično kategoriziran. Te spolne podobe vsebujejo primerljive stabilne predstave, ki se bodo obdržale, saj omogočajo

socialne orientacije in tudi vzdržujejo neenakost in razliko v moči med ženskami in moškimi (Cankar, Slivar in Milekšič, 2004, str. 3).

Biološki spol se torej določi ob rojstvu, medtem ko se družbeni spol oblikuje v primarni socializaciji, ki ima pri vsem tem zelo pomembno vlogo, kar predstavljam v nadaljevanju.

1.2.2 Spolno specifična socializacija

»Socializacija je proces, kjer se v interakciji z drugimi ljudmi naučimo vedenja, izoblikujemo svojo osebnost in se naučimo delovati kot družbena bitja. S tem sprejmemo tudi kulturo, vrednote, norme in prepričanja družbe, v kateri živimo.« (Koprivnikar, 2007, str. 2). Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 211) govori tudi o tem, da gre pri socializaciji za vzajemen proces ter prenos norm in vrednot odraslih na mlade ter obratno.

Socializacijo delimo na tri vrste, to so:

- primarno socializacijo, ki »se začne zgodaj v otroštvu, ko otrok začne spoznavati svoje okolje in se prvič sreča s pomembnimi drugimi ter začne prevzemati določene karakteristike in vedenjske vzorce« (Deutsch, 2015, str. 15). Pod dejavnike primarne socializacije Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 23) šteje družino, vrstnike, vrtec in sosedstvo, ki otroku omogočijo neodvisnost in čustveno osamosvojitev;

- sekundarno socializacijo, ki se »navadno začne ob vključevanju otroka v vzgojne in izobraževalne institucije. Tukaj se mu predstavi nov, večji in bolj raznolik svet, ki v posameznikovo življenje prinese nove norme, vloge in pravila. Gre za proces, v katerem se učimo, kako delovati v določenih družbenih skupinah in situacijah« (Deutsch, 2015, str. 17). Po besedah Čačinovič Vogrinčič (1998, str. 24) se mora »otrok naučiti razvijanja osebnosti in vseh tistih tehnik in znanja, ki jih potrebuje za vraščanje v družbo«;

- terciarno socializacijo, katera se začne, ko »posameznik začne ustvarjati svojo poklicno identiteto, torej kadar vstopa v delovni proces, se začne osamosvajati in si ustvarjati družino« (Deutsch, 2015, str. 17). Torej se mora otrok v procesu socializacije naučiti vlog v družini (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 24).

Koprivnikar (2007, str. 2–7) piše tudi o tem, da starši vzpostavijo različen odnos do posameznega otroka, kar se velikokrat zgodi povsem nenamerno, saj je v naši družbi sprejeto

kot normalno, da prihaja do različne vzgoje dečkov in deklic, posledice pa so opazne v odrasli dobi, kar poimenujemo s terminom spolno specifična socializacija.

Neenakost v socializaciji in vzgoji predstavi tudi Gilligan (1985, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1993b, str. 24–25), ko predstavi socializacijo žensk kot za »vezanost v medosebne odnose. Vzdrževanje odnosov, tkanje vezi, skrb, odvisnost so njene naloge, vpletenost, nerazmejenost, odvisnost se nagrajujejo. V socializaciji moškega so v ospredju drugačna sporočila, in sicer, da se je treba čim prej razmejiti, osamosvojiti, obvladati meje, varovati neodvisnost, nevpletenost.« Mahler nadaljuje (1980, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1993b, str. 25), da je pomembno za otroka v prvih štirih letih življenja dobiti izkušnjo pomena obeh. Otrok potrebuje mater, ki je vedno čustveno na razpolago v fazi poskušanja in približevanja, potem pa očeta, da izkusi možnost nevpletenosti in avtonomije.

Oakley (b. d., kot navedeno v Haramlambos in Holborn, 1995, str. 597) izpostavlja, da že socializacija oblikuje vedenje fantov in deklet v modernih industrijskih družbah. Socializacija v spolne vloge se prikaže na štiri glavne načine:

- »na otrokov samokoncept vpliva manipulacija, ko npr. mati posveča več pozornosti dekličinim lasem in oblačenju v »ženska« oblačila;

- do razlik pride z usmerjanjem, kar pomeni usmerjanje fantov in deklet k različnim predmetom. To je še posebej očitno pri nakupovanju igrač za deklice, ki jih spodbujajo, da vadijo svoje pričakovane odrasle vloge kot matere in gospodinje. Deklicam dajejo punčke, mehke igrače in miniaturne gospodinjske predmete ter naprave, da se z njimi igrajo. Fantom pa na drugi strani dajejo igrače, ki spodbujajo bolj praktično, logično in agresivno vedenje, na primer kocke in puške;

- tretji vidik socializacije je uporaba verbalnega apeliranja, npr.: »Ti si poreden fant« ali »Ti si pridna deklica«. To vodi majhne otroke do tega, da se identificirajo s svojim spolom in posnemajo odrasle istega spola;

- dečki in deklice so izpostavljeni različnim aktivnostim. Deklice na primer še posebej spodbujajo, da se ukvarjajo z gospodinjskim delom. Poleg tega so številne študije pokazale, kako se stereotipa moškosti in ženskosti najprej vsiljujeta v otroštvu in še posebno v odraslem življenju. Feministke so še posebno napadale medije, da praviloma prikazujejo moške in ženske v njihovih tradicionalnih vlogah.«

Socializacija ima torej velik vpliv na to, kako bomo dojemali svoj spol, kako razumemo svojo vlogo, v njej se naučimo in dobivamo sporočila iz okolice, kako se je treba obnašati, čustvovati ter kako delovati kot družbena bitja. Sprejmemo kulturo, norme, vrednote in kulturna prepričanja, kjer živimo, vse to pa se spreminja skupaj z družbo.

1.2.3 Spol v sodobnih družbah

»V postmodernosti smo priča mnogim spremembam, med katerimi so se močno spremenili pomeni in pogoji dela in zaposlovanja ter sama narava dela.« (Švab, 2001, str. 87)

Kljub vsem tem spremembam je materinstvo tisti segment družinskega življenja, pri katerem je zaznati najmanj sprememb. »Materinstvo je v moderni evropski perspektivi tesno povezano s spolno identiteto. Spol in materinstvo sta družbeni kategoriji, ki se tesno prepletata.« (Švab, 2001, str. 95–100)

Nasprotno z materinstvom je pa očetovstvo v zadnjem desetletju med aktualnejšimi temami v družboslovni literaturi o družini in zasebnosti. Definirano je z večjo vključenostjo očetov v razmerja z otroki (Švab, 2001, str. 125), kar sem podrobneje opisala v poglavju o spremembah na področju očetovstva.

Z vsemi spremembami v postmodernih družbah je tudi družinsko delo ena od dejavnosti, ki jo morata starša umestiti v svoj potek dneva, poleg zaposlitve, neplačanega dela in prostega časa. Upravljanje časa in prioritet je postalo pomembno tako v zasebnem, kot tudi v profesionalnem življenju zaradi velikih delovnih obremenitev in visokih standardov v gospodinjstvu in vzgoji otrok (Šori, 2016, str. 97).

Ko partnerja sklepata tihe dogovore o delitvi dela doma, je torej pomembno dvoje: možnosti usklajevanja, ki jih posamezniku oz. posameznici omogoča zaposlitev, ter zaposlitveni položaj obeh partnerjev (varnost zaposlitve, zaslužek, karierne možnosti) (Šori, 2016, str. 97).

Za sodobne družbe je značilna družinska pluralizacija. To pomeni, da soobstajajo različne oblike in načini družinskega življenja, glede na odločitev posameznikov (Švab, 2001, str. 80), to lahko vključuje enostarševske družine, posvojiteljske, skrbniške, razvezane in rekonstruirane družine, družine, ki živijo narazen, gejevske, lezbične in transspolne družine, transnacionalne družine, razširjene družine ipd.

1.2.4 Neenakost med spoloma

Vse te izkušnje socializacije, sprememb in znanje, ki jih pridobivamo, se potem odražajo v vsakdanjem življenju, še posebej v interakciji z drugimi ljudmi, kjer pa naletimo na različne neenakosti, ki so posledica spola.

Ko govorimo o razlikah med spoloma, mislimo na razlike v družbenih spolih. Neenakosti med spoloma izhajajo bolj iz kulturnih podlag in ne toliko iz bioloških. Biološki spol tako ni tisti, ki določa ženskost ali moškost, ampak sta omenjena pojma le konstrukta, ki se kažeta skozi oblačenje, vedenje ipd. (Prijon, 2012, str. 12–13).

»Tradicionalno gledano, so tipično ženske lastnosti npr. podredljivost, pasivnost, usmerjenost na dom in družino ipd., tipično moške pa naj bi bile lastnosti, kot so dominantnost, agresivnost in odločnost.« (Musek, 1995, str. 54)

Temu Ule (2005, str. 32) dodaja, da moškim pomagajo vzdrževati in utrjevati podobo močnega jaza, ki ima v oblasti sebe in druge, tudi predsodki do žensk kot pasivnih, nemočnih in pretirano čustvenih bitij.

Oakley (2000, str. 169) meni, da je sedanjo odtujevanje in zatiranje žensk povzročil industrijski kapitalizem. »Na dom osredotočeno identiteto ženske pa ohranjajo še druge sile. Cele vrste mitov o tem, kje je mesto ženske v družbi, zagotavlja temeljno načelo ideologije spolnih vlog, v kateri sta ženskost in domestikacija eno in isto.«

V ideologiji o vlogi ženske se srečamo z dvema trditvama oz. mitoma, ki sta po splošnem prepričanju resnična, a sta dejansko neresnična: »Le ženske so gospodinje, so vselej bile gospodinje ali to zmorejo biti« in »Le ženske so matere, so vselej bile matere in so edine primerne za vzgojo otrok.« Problematično je to, da je primarna funkcija mita podpiranje obstoječega družbenega reda, ohranja konservativne družbene vrednote in časti tradicijo (Oakley, 2000, str. 169).

Razlike med moškim in žensko lahko zaznamo tudi v družini, saj kot pravi Čačinovič Vogrinčič (1993b, str. 24) moški in ženska različno ravnata z družinskimi konflikti, kar je še posebej pomembno tudi v rejniških družinah, kjer se rejnika morata zavedati svoje vloge in nalog, ki bodo omogočile otroku v rejništvu pozitivno izkušnjo družine.

1.3 REJNIŠTVO

1.3.1 Definicija in namen rejništva

Republika Slovenija mora kot podpisnica Konvencije o otrokovih pravicah spoštovati pravila in določbe, ki so v njej napisane, ter jih vključevati v svojo zakonodajo. V 20. členu *Konvencije o otrokovih pravicah* (1990) je določeno, »da ima otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država. Države pogodbenice morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb.« Ena od rešitev za nadomestno skrb je lahko tudi rejništvo.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD) (2002) v 2. členu rejništvo opredeli kot »posebno obliko varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja, ali drugega zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.« V naslednjem odstavku nadaljuje, da je »izvajanje rejniške dejavnosti enotno urejeno za vse rejnike, če ni s tem zakonom določeno drugače.«

Po *Družinskem zakoniku* (DZ) (234. člen *DZ,* 2017) se otrok »namesti v rejništvo, če nima svoje družine, če iz različnih razlogov ne more živeti pri starših ali če je otrokov telesni in duševni razvoj ogrožen v okolju, v katerem živi. Otrok se lahko namesti tudi v primeru potreb usposabljanja v skladu z zakonom, ki ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.«

»Pristojnost za odločanje o namestitvi otroka je prevzelo sodišče, ki odloči o namestitvi otroka v rejništvo in o imenovanju rejnika pri odločitvi o ukrepih, ki jih izreka sodišče po tem zakoniku, ter kadar so podani razlogi za namestitev v rejništvo. Potem pravnomočno sodno odločbo o namestitvi otroka pošlje pristojnemu centru za socialno delo. Kadar se sodišče odloči o namestitvi otroka v rejništvo, odloči tudi o preživninski obveznosti vsakega od staršev.« (235. člen *DZ,* 2017)

Rejništvo je ena izmed možnih oblik pomoči otroku in njegovi družini. Za otroka, ki v danem trenutku, iz različnih razlogov ne more živeti v svoji matični družini je tudi specifična oblika družbene skrbi. Od rejniške družine, kamor je nameščen otrok, se pričakuje, da otroku omogoči zdravo rast, skladen osebnostni razvoj, izobraževanje in usposobitev za samostojno življenje in delo. Pomembno je, da se otrok v novem družinskem okolju počuti kot sprejet član skupine oz. družine (Repotočnik, 2000, str. 10−11).

Repotočnik (2013, str. 48–49) pravi, da je otroku »treba zagotoviti varno in ljubeče okolje, v katerem ga bodo opazili, mu prisluhnili, verjeli vanj in v njegove sposobnosti, ga sprejeli takšnega, kot je, ter ga obravnavali enakovredno drugim družinskim članom. Udeleženi v rejniškem sistemu morajo razumeti, da otrok že ima družino, ki bo za zmeraj ostala pomemben del njegove identitete. Rejniška družina mora otroka sprejeti z vedenjem, da v rejniško družino ni prišel za zmeraj, ampak bo odšel, ko bodo njegovi starši spet zmogli skrbeti zanj.«

Rejništvo kot obliko zaščite otroka Kirton (2009, str. 137) razdeli na več vrst:

- »rejništvo kot nujen ukrep,
- kratkoročno rejništvo,
- dolgotrajno rejništvo,
- strokovno rejništvo (za otroke s posebnimi potrebami) ter
- rejništvo za mlade prestopnike (mladi, ki storijo kazniva dejanja, so v času sodnega postopka v rejniški družini, ki se s prestopnikom ukvarja – ta oblika rejništva je za mlade bolj primerna kot pripor, imela pa naj bi odvračalni učinek, da mladi ne bi spet postali prestopniki).« (Kirton, 2009, str. 137)

Čeprav je rejništvo v Sloveniji zakonsko določeno kot začasen ukrep, je v praksi to dolgotrajen ukrep, saj otroci v rejniških družinah ostanejo več let, ne le začasno (Gajšek, 2011, str. 379). Tako navaja tudi praksa, ki kaže, da biološki starši, ki jim je bil otrok vzet, sodelujejo s centrom za socialno delo, vseeno pa svojega življenja ne spremenijo dovolj, da bi se lahko rejništvo prenehalo in bi se otrok vrnil k njim. Kot ugotavljajo raziskave so biološki starši več čas na robu, občasno obiskujejo otroka, ga imajo radi, tudi on njih, vendar otrok ostaja v rejniški družini (Rapoša Tanjšek idr., 1999, kot navedeno v Novak, 2017, str. 277).

Gajšek (2011, str. 381–382) predstavi analizo trajanja rejništva v Sloveniji, ki pokaže, da je v letu 2011 rejništvo v povprečju trajalo 7,16 leta. Po podatkih Direktorata za družino na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve se je od 645 zaključenih rejništev od leta 2004 v matično družino vrnilo le 220 otrok. Vidimo, da se je le 34 odstotkov vseh otrok vrnilo k matičnim staršem. Novejših podatkov žal ni na voljo.

»Rejništvo preneha, če prenehajo razlogi, zaradi katerih je bila potrebna namestitev otroka v rejništvo, pred otrokovo polnoletnostjo, če je otrok, nameščen v rejništvo, usposobljen za samostojno življenje ali če je postal roditelj in mu je z odločbo sodišča priznana popolna poslovna sposobnost za življenje.« O vsem tem odloča sodišče. Rejništvo preneha tudi z otrokovo polnoletnostjo, razen v primeru težav v telesnem in duševnem razvoju ali nadaljevanja šolanja (237. člen *DZ,* 2017).

Pomembno se mi zdi, da strokovni delavci poznajo definicijo in namen rejništva, da bodo lahko v skladu s tem ravnali tako, da bo v najboljšo korist otroka. Ne smemo pozabiti, da je rejništvo začasen ukrep, kar pomeni intenzivno delo z matično družino, ki potrebuje veliko podpore in pomoči, da bo zmogla spremembe, ki bodo v korist tako njim kot tudi otroku. Tudi strokovna delavka s področja rejništva mora v svoje delo vnašati znanje o rejništvu in socialnem delu z družino in vodi dialog z vsemi udeleženimi, ki se nadaljuje, v katerem je slišan vsak glas in so uporabniki videni kot eksperti iz izkušenj. Vse to omogoči prostor za pogovor o ciljih, nalogah in možnih korakih, ki jih bodo pripeljali do želene spremembe.

1.3.2 Pravna ureditev rejništva v Sloveniji

V tem poglavju podrobneje predstavim pravne vidike rejništva v Sloveniji, njihovo zgodovino ter kateri zakoni to področje urejajo danes.

Rener, Sedmak in Švab (2006, str. 47–61) predstavijo zgodovinski pregled družinske zakonodaje v Sloveniji, pri čemer se dotaknejo tudi rejništva.

- »OBDOBJE PRED LETOM 1946: Med prvo svetovno vojno in po njej, so prišli v veljavo predpisi o rejništvu in so obsegali so dve vrsti varstva otrok. Najprej so za številne sirote predvideli vključitev v posebne domove, šele kasneje je sledilo organizirano nameščanje otrok k drugim družinam, kar je postalo prevladujoča oblika reševanja omenjene problematike. Tudi za urejanje rejniških vprašanj je bil v veljavi Obči državljanski zakonik, v skladu s katerim se je predvidevalo, da mora otrok v zameno za namestitev in preživljanje delati, kar je seveda vodilo v različne oblike izkoriščanja otrok kot poceni delovne sile.
- OBDOBJE OD 1946 DO 1971: Varstvo otrok v domovih je bilo zaradi visokega števila vojnih sirot in povojnih ekonomskih razmer eden od osrednjih ukrepov reševanja problema nastanitve otrok, ki se mu je kasneje pridružilo vpeljevanje in izvajanje predpisov o rejništvu ali oddaji otrok drugim družinam. Leta 1960 je bil v

Sloveniji sprejet Zakon o rejništvu. Ta zakon je določal, da se v rejo oddajo otroci brez staršev ali biološki oz. posvojeni otroci, pri katerih je ogrožen telesni ali duševni razvoj. Postopek rejništva je izvajal pristojen skrbstveni organ, ki je rejništvo tudi nadzoroval. Naloga rejnikov je bila primerna prehrana, vzgoja in oskrba; v zameno pa je rejnik prejel rejnino, kar je tudi novost v primerjavi s predhodno veljavnim zakonom. Če so bili starši še živi, je otrokova primarna družina še vedno sodelovala pri pomembnejših vprašanjih glede otrokove vzgoje in oskrbe.

- OBDOBJE OD 1972 DO 1991: Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je urejal tudi vprašanja rejništva (do leta 1977 je bil v veljavi Zakon o rejništvu iz leta 1960). Novi zakon ni uvedel bistvenih sprememb.
- OBDOBJE PO 1991 – REPUBLIKA SLOVENIJA: Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih določa, da je »rejništvo posebna oblika varstva otrok, ki jim je potrebna oskrba in vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši.«

Pravni institut rejništva sta pri nas določala dva zakona: Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD) ter Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) (Novak, 2017, str. 276). Leta 2013 pa je bil sprejet tudi Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti. Poleg teh pa je od leta 2017 v veljavi tudi Družinski zakonik (DZ). Zakoni rejništvo opredeljujejo kot »posebno obliko družinskega varstva otroka, ki se izvaja z nego, vzgojo in oskrbovanjem v tuji družini, pri osebah, ki niso otrokovi starši ali skrbniki.«

ZIRD »ureja pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje te dejavnosti, način izvajanja rejniške dejavnosti, spremljanje izvajanja te dejavnosti in njeno financiranje ter druga vprašanja, povezana z izvajanjem rejniške dejavnosti.« (1. člen *ZIRD*, 2002)

1.3.2.1 Pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost

V nalogi me zanima vloga rejnikov, zato opisujem tudi pogoje, ki jih mora izpolnjevati posameznik, ki želi postati rejnik ali rejnica, saj to ni tako lahek postopek, kot se marsikomu zdi, tudi rejništva ne more opravljati vsakdo.

»Oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, mora imeti stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, imeti zaključeno vsaj poklicno oziroma strokovno izobrazbo in biti polnoletna. V

izjemnih primerih, če se glede na vse okoliščine ugotovi, da je to nedvomno v otrokovo korist, lahko izvaja rejniško dejavnost tudi oseba, ki ima nižjo izobrazbo od določene.« (5. člen *ZIRD,* 2002)

Rejnik/rejnica ne more biti:

- »oseba, ki ji je odvzeta roditeljska pravica (ali oseba, ki z njo živi);
- oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost,
- oseba, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi kaznivega dejanja (ali oseba, ki z njo živi).« (6. člen *ZIRD,* 2002)

Kar nekaj rejniških družin, ki so sodelovale v moji raziskavi, ima v rejništvu svoje vnuke ali vnukinje, saj 7. člen *ZIRD* (2002) določa, da je rejnik lahko tudi sorodnik (stara mati, stari oče, stric, teta, brat in sestra) otroka, če center, glede na okoliščine posameznega primera, ugotovi, da je to v otrokovo korist.

1.3.2.2 Postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti

Tudi ko rejnik ali rejnica izpolnjuje vse pogoje za izvajanje rejniške dejavnosti, mora po tem še skozi postopek za pridobitev dovoljenja.

Ta postopek v tretjem poglavju navaja *Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti* (2002):

- »oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, vloži vlogo za izvajanje rejniške dejavnosti z ustreznimi dokazili pri krajevno pristojnem centru za socialno delo, glede na njeno stalno prebivališče« (8. člen *ZIRD,* 2002);
- center po prejemu vloge ugotovi, ali kandidat izpolnjuje pogoje in ali ni zadržkov (9. člen *ZIRD,* 2002);
- »ministrstvo vsako leto najkasneje do konca septembra določi, glede na potrebe po rejništvu, potrebno število novih rejnikov in s tem seznani vse centre za socialno delo« (10. člen *ZIRD,* 2002), ki ministrstvu najkasneje do konca leta (11. člen *ZIRD,* 2002) pošlje vloge in ocene kandidatov, ki želijo opravljati rejništvo;
- komisija za izbor kandidatov izmed vseh prejetih vlog izbere določeno število oseb, ki ustrezajo vsem potrebam. Izbrane kandidati so potem napoteni na usposabljanje

za izvajanje rejništva, katerega vsebino, izvajalca in trajanje predpiše minister (12. člen *ZIRD*, 2002);

- na podlagi v celoti zaključenega usposabljanja ministrstvo izda kandidatom dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti in jih vpiše v evidenco izdanih dovoljenj (13. člen *ZIRD*, 2002).

Dovoljenje pa lahko rejnikom tudi preneha ter se izbriše iz evidence izdanih dovoljenj, in sicer če oseba:

- »odjavi izvajanje rejniške dejavnosti,
- se opravi odvzem dovoljenja,
- umre« (16. člen *ZIRD*, 2002).

Odvzem dovoljenja se opravi, če:

- »center rejnika poda predlog za odvzem dovoljenja, ker rejnik izvaja rejniško dejavnost v nasprotju s koristmi otroka,
- se ugotovi, da je nastopil kateri izmed razlogov iz 6. člena ZIRD (odvzeta roditeljska pravica ali poslovna sposobnost, kaznivo dejanje),
- rejnik ne opravi obveznega dopolnilnega usposabljanja,
- rejnik ne začne izvajati rejniške dejavnosti v treh letih od pridobitve dovoljenja,
- center rejnika poda predlog za odvzem dovoljenja, ker rejnik po strokovni oceni centra ni več primeren za izvajanje rejniške dejavnosti,
- rejnik pet let ni imel nameščenega otroka« (16. člen *ZIRD*, 2002).

1.3.2.3 Normativi za izvajanje rejniške dejavnosti

Ko posameznik dobi dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, so še vedno prisotne omejitve glede tega, koliko otrok lahko ima nameščenih, kar imenujemo normativ.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (2002) v petem poglavju določi normative za izvajanje rejniške dejavnosti. Rejnik ima lahko istočasno nameščene največ tri otroke, izjemoma jih lahko ima tudi več, v primeru otrokove posebne koristi ali če gre za namestitev sester in bratov (23. člen *ZIRD*, 2002).

V 24. členu *ZIRD* (2002) nadaljuje, da je normativ lahko znižan. In sicer takrat, ko ima otrok v rejništvu specifične potrebe, kot je rejništvo za hudo bolnega otroka, otroka s težavami v telesnem ali duševnem razvoju, zlorabljenega, trpinčenega. V primeru znižanega normativa mora imeti rejnik nameščenega vsaj enega otroka za obdobje celega meseca. Znižani normativ in njegovo trajanje posebna komisija na podlagi skupnega pisnega predloga centra otroka in centra rejnika.

1.3.3 Rejniška družina

Rejniška družina je druga, drugačna družina, in pomembno je, da jo razločimo od matične. Razlikovanje med obema družinama je nujno za otroka, obe družini, za strokovnjake in druge z njo povezane službe (Tomec, Hudobivnik, 2012, str. 65).

»Že vpeljano, utrjeno in za vse kar najbolj udobno družinsko ravnotežje zamaje tudi prihod novega člana v družino. Z njim se za vse spremeni položaj, ki so ga imeli do takrat, njihova vloga je nenadoma drugačna. Spremeni se tudi njihovo mesto v tedanji razporeditvi moči« (Tomori, 1994, str. 108). To je lahko kar izziv za vse, ki se odločijo za izvajanje rejniške dejavnosti, ki je zelo pomembna, odgovorna in težka naloga. Tukaj se pa potem pokaže pomembnost podpore in pomoči strokovne delavke iz centra za socialno delo.

»Rejniki so dragoceni strokovni sodelavci centrov za socialno delo. V projektu rejništva imajo posebno vlogo soustvarjalcev opore otroku, ki jim je zaupan v vzgojo in varstvo. Kot sodelavci morajo imeti znanje, da omogočijo otroku dobre izkušnje, da ga znajo socialno okrepiti, da ga zmorejo sprejeti in mu dati izkušnjo spoštovanja, skrbi in zavzetega zanimanja. So šolani sodelavci, ki si upajo videti otrokove rane in znajo zaprositi za pomoč, kadar sami ne morejo dovolj dobro pomagati. In končno, so sodelavci v projektu socialnega dela, ki zahteva soustvarjanje v projektni skupini in sodelovanje z matično družino.« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 110)

Rejniška in biološka družina se vsaj v začetnem času namestitve otroka velikokrat srečuje s številnimi izzivi in stresi. Vse to zahteva od družine prilagodljivost, kar omogočajo jasne vloge in medsebojne povezave, da so pripravljeni za sodelovanje ter odprta komunikacija med družinskimi člani. Vse to pa je na preizkušnji ne glede na vrsto in izvor stresa (Tomori, 1994, str. 133).

Pomembno je, da rejniki omogočijo otrokom, da govorijo o matični družini, da spoštujejo njihov izvor, njihovo preteklost ter odnose do matične družine saj preteklih izkušenj otrok ni mogoče izbrisati. (Cvetko, Ferlin, Lah, Mikša in Pucelj, 2011, str. 254)

Rejniška družina naj bi bila v jedru funkcionalna družina. Morala bi imeti sposobnost samoanalize lastnega dogajanja v družini, torej da zna oceniti način svojega delovanja in se temu ustrezno odziva (Mali, 2008, str. 115).

Čeprav je rejnik z otrokom večino časa in zanj skrbi, mora sporazumno z otrokovimi starši ali skrbnikom in CSD otroka urejati vsa pomembna vprašanja glede vzgoje in varstva. O tem nikakor ne sme odločati sam. Dobra priložnost za reševanje teh vprašanj je lahko individualna projektna skupina, ki jo sestavi CSD ter katere glavni namen je podpora in pomoč otroku ter sodelovanje in soustvarjanje rešitev vseh udeleženih (Novak, 2017, str. 285).

»Optimalna rejniška družina je vseeno nemogoč koncept, saj vsak otrok zahteva specifično obravnavo, pristop, vzgojno strategijo, dinamiko rejnika« (Poglajen Ručigaj, 2011, str. 114).

Ravno iz te zahteve po specifičnem pristopu in vzgojni strategiji mora biti rejnikom družina bolj razvidna kot drugim. Opremljeni morajo biti s koncepti in pojmi, s pomočjo katerih lahko otroku in sebi opišejo, pojasnijo kako poteka dinamika v družini. Otroku morajo znati odgovoriti o njegovi vlogi med njimi, razlike in posebnosti, pojasniti pravila ter meje, ki jih prej ni poznal. Sem sodi pogovor o komunikacijskih vzorcih, o delitvi dela, delitvi moči in ravnanju s čustvi (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 111).

Dejstvo je, da se z namestitvijo v rejniško družino celostno reševanje problema šele začne, saj stiska otroka zaradi travme ali problemov v razvoju v rejnikih pogosto odpre stare in nezaceljene rane iz njihovega otroštva. Pomembno je, da se jim omogočita skrbna in učinkovita opora ter spremljanje, ki bi otrokom in rejnikom omogočila v polnosti užiti varnost in pripadnost, ki ju lahko da družina (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 103).

»Četudi se nadomestni starši trudijo narediti vse, kar je v njihovi moči, ostaja življenjska izkušnja iz otrokove primarne družine tako močna, da lahko vedno znova ogrozi utečen in varen ritem nadomestne družine« (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104).

Ključno je, da se ob občutku nemoči, strahu, sramu ali krivde ob otroku rejnik čustveno ne umakne ali ne dvigne rok nad njim. To so namreč naredili že njegovi starši, zato sedaj

potrebuje drugačen odziv. Otrok mora dobiti v rejniški družini izkušnjo, da je svet lahko lepši od travmatične izkušnje, ki jo je doživel v svoji družini (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 110).

Rejništvo nikoli ne sme postati še ena slaba izkušnja za otroka. Ob pozitivni izkušnji v družini, bo otrok lahko dobil priložnost, razviti lastno avtonomijo, spretnosti, veselje do stvari, ki jih ima rad ter pozitivno samopodobo. To mu bo omogočilo ohranjati odnos s primarno družino in širitev socialne mreže med vrstniki in nezlorabljajočimi odraslimi. (Zaviršek, 2012, str. 13)

Rejniška dejavnost je vse prej kot enostavna, otroci v rejniško družino pridejo z mnogimi težavami, travmami in slabimi izkušnjami, zato je treba podpreti rejnike in otroka, da bodo zmogli premagati vse ovire. Od družine zahteva veliko mero razumevanja, opore, prilagodljivosti, odprto komunikacijo med člani in to, da znajo zaprositi za pomoč, kadar sami ne zmorejo dovolj dobro pomagati.

1.3.4 Dolžnosti rejnikov

Ko se družina odloči za sprejem otroka v rejništvo in dobi vsa potrebna pooblastila, mora upoštevati tudi dolžnosti rejnikov, ki jih nalaga ZIRD, in te so:

- »pripraviti sebe in družino na prihod otroka,
- truditi se za čim hitrejšo prilagoditev otroka v rejnikovem domu in za ustrezno ravnanje vseh članov rejnikove družine z otrokom,
- nuditi pomoč otroku ob prilagajanju na novo okolje,
- otroka pravilno negovati, vzgajati in mu nuditi primerno nastanitev, prehrano, obleko in obutev ter šolske in osebne potrebščine,
- nuditi otroku primerne igrače, osnovne športne pripomočke in druge pripomočke manjše vrednosti za različne aktivnosti,
- skrbeti za krepitev in ohranjanje zdravja otroka ter mu, če je to potrebno, priskrbeti ustrezno zdravstveno oskrbo preko izbranega osebnega zdravnika,
- pridobivati informacije in sprejemati odločitve, ki so povezane z otrokovim vsakdanjim življenjem (vpogled v ocene, seznanitev s šolskim uspehom, odhod v

šolo v naravi, odhod na počitnice, izbira osebnega zdravnika, seznanitev z informacijami o otrokovem zdravstvenem stanju, ipd.),

- zastopati otroka v postopku izdaje osebne izkaznice,
- skrbeti za otrokov pravilen odnos do učenja in dela in za privzgojitev delovnih navad,
- skrbeti za vključitev otroka v poklicno usposabljanje ali ustrezno zaposlitev,
- skrbeti za izoblikovanje lastne identitete otroka,
- pripraviti otroka na odhod iz rejniške družine.« (25. člen *ZIRD*, 2002)

Poleg vsega naštetega *Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti* (2002) navaja tudi, da je rejnik dolžan omogočati in spodbujati stike med otrokom in starši, razen če to ni drugače določeno na podlagi odločbe pristojnega organa, dolžan je upoštevati navodila CSD, dogovore individualne projektne skupine, udeleževati se dejavnosti, ki jih v zvezi z izvajanjem rejniške dejavnosti organizira center. Udeleževati se mora tudi obveznih usposabljanj, katere določi minister in potekajo na vsake pet let ter se enkrat letno udeležiti usposabljanja, ki ga organizira in financira CSD.

Od rejnikov se pričakuje pripravljenost pomagati otroku spoprijeti se z izgubo primarne družine in ločitvijo od nje, pomagali razviti pozitivno samopodobo in samospoštovanje, pokazali pozitivne odnose in jim omogočili varno navezanost. Torej, da bodo imeli zelo pomembno vlogo v življenju otrok. (Dougherty, 2001, kot navedeno v Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 107).

Mali (2008, str. 126) izpostavi glavno nalogo rejnika, ki je, da dela v korist otroka, pozna njegove težave, prizadetost in bolezni ter posledično organizira strokovno pomoč in aktivno sodeluje s strokovnjaki pri odpravi težav.

Rejnik ima veliko določenih dolžnosti, ki jih mora v odnosu do otroka upoštevati, kljub temu pa ni dolžan otroka preživljati. To je dolžnost otrokovih bioloških staršev, tudi v primeru odvzete starševske pravice ali oddaje otroka v rejništvo. Velikokrat se pa zgodi, da otroci v rejništvu nimajo potrebnih sredstev za preživljanje. V tem primeru za to poskrbi država, njegovo premoženje pa upravlja starš oziroma skrbnik. Rejnik namreč ne more upravljati otrokovega premoženja ali ga zastopati v premoženjskih zadevah (Novak, 2017, str. 285).

Najpomembneje je, da rejnik dela v korist otroka, mu omogoča stvari, ki mu bodo omogočale rast in razvoj, in mu zagotovi boljše pogoje za življenje, kar je tudi namen rejništva.

1.3.5 Otrok v rejništvu

Rejniški sistem je bil ustvarjen z namenom, da se otroku zagotovijo boljši pogoji za življenje za tisto obdobje, ko tega matična družina ne zmore. Pomembno je zavedanje, da so tudi otroci eksperti iz izkušenj, ki jih v procesu podpore in pomoči ne smemo spregledati. Ustvariti moramo odprt prostor, kjer bo lahko izrazil svoje misli in čustva ter kjer bo slišan in upoštevan.

»Otroci, ki so morali priti v rejniško družino, niso več »rejenci«, ki se jih »redi« malo za svoje, malo za otrokove potrebe, ampak otroci, ki so v rejniško družino prišli prestrašeni, obupani, depresivni, z oznako, da so »težko obvladljivi«, včasih lačni in brez primerne obleke, včasih fizično in spolno zlorabljeni in s kaotičnimi občutki o tem, kaj se je zgodilo, se dogaja, kam jih peljejo in kaj se bo z njimi zgodilo. Otroci, ki so prišli v rejniško družino, niso otroci, ki jih je treba »po-rediti«, ampak otroci, ki potrebujejo kakovostno družinsko okolje, v katerem so ljudje, ki ga bodo imeli radi, ga spoštovali in zanj skrbeli, dokler se ne vrnejo k svoji družini« (Zaviršek, 2012, str. 13).

Pomoč otroku lahko učinkovito zagotovimo v projektni skupini, ki se imenuje tudi individualna, saj se sestavi za vsakega otroka posebej. V projektni skupini so prisotni rejniški starši, matična družina, socialna delavka in otrok, v njej pa se dogovarjajo o ciljih, ki jih želijo doseči. Njena naloga je, da omogoči sodelovanje in glas vseh udeleženih. V projektni skupini moramo biti pozorni, da zagotavljamo odprt prostor za pogovor, kjer moramo biti še posebej pozorni in občutljivi, da odpiramo in varujemo prostor za besede otroka, jih podpremo pri iskanju besed za njihovo doživljanje, saj so tudi otroci eksperti iz izkušenj in je pomembno, da jim prisluhnemo (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 103).

Otroku, ki ne more živeti v svoji družini, je rejništvo nedvomno dobra priložnost za podporo, kar danes socialno delo pojmuje kot skrbno načrtovan sistem sodelovanja, kjer nihče ne ostane brez pomoči in podpore (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 104). Rejniška družina lahko otroku zagotovi varnost in možnost, da bo rasel v okolju, kjer se bo počutil dobro in varno.

Kljub temu David (2004, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 103) opozarja, da pogosto spregledamo ali podcenimo potrebo po intenzivni specialistični pomoči otroku.

»Travme, ki jih je otrok doživel doma, bolečine izgube, soočenje s tujim, neznanim v rejniški družini presegajo pomoči rejnikov, ki tudi sami potrebujejo pomoč.«

Otrok se pri premestitvi iz biološke družine v rejniško družino, kjer ga sprejmejo za omejeno obdobje, sooči z neznanim in tujim. Vseeno pa mora tam biti obkrožen s posamezniki, ki so osredotočeni na njegove potrebe, ga podpirajo, spremljajo, mu pomagajo in nudijo okolje kjer bo lahko čustveno rasel.

Čeprav se otrok pri rejništvu premesti v drugo družino, pa Tomec in Hudobivnik (2012, str. 65) opozarjata, da to ne pomeni, da nadomestimo biološko družino z rejniško ali da jo izključimo v celoti. Pomembno je razlikovanje obeh družin, še posebej z otrokovega vidika, saj mora znati preiti iz enega sveta v drugega in hkrati živeti v obeh.

Pomembno je zavedanje, da ima otrok v rejništvu pravico do lastne stvarnosti, kot to poimenuje Von Braunmuhl (1979, kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič, 1993a, str. 54), torej pravico, do tega, »da ga slišimo, vidimo, vzamemo resno, in njegovo pravico, da mu pokažemo, razložimo, povemo tisto, kar razumemo in znamo povedati o stvarnosti, kot jo doživljamo sami.«

Temu Križnik Novšak (2008, str. 25) dodaja, da je položaj otrok v rejništvu zelo kompleksen. V matični družini so dobili veliko izkušenj, s katerimi vstopajo v rejniško družino. Potem pa svoji primarni družinski izkušnji dodajo še novo, rejniško. S tem, ko vzpostavimo medsebojno sodelovanje in podporo obeh družin, vzpostavimo tudi način, ki bo otroku nudil ustrezno pomoč, ga razbremenil in bo imel možnost koristno izrabiti svoje izkušnje.

O tem piše tudi Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 105–106), saj sodelovanje z otrokom začnemo praviloma sredi težke in hude krize, kar pomeni, da so doma trpljenje ali negotovost, bolečina ali nemoč, ki jih pogosto ne more razumeti in ubesediti. »Zato otrok potrebuje možnost razviti občutek lastne vrednosti, pravico do resničnosti, da jo pove in da jo vidimo. Potrebuje dovolj dobre izkušnje za razvoj samosvojosti, avtonomije, neodvisnosti, da bo znal in smel skrbeti zase in za druge, torej izkušnje povezanosti, bližine, ljubezni in prijateljstva. Potrebuje možnosti za učenje, kako obvladati konflikt in kako se pogajati ter tudi veliko raziskovalnih pogovorov za življenje z rejniško družino, da bi se umestil, da bi mu družina postala dovolj razvidna in da bi se znašel v njej.«

Bolj, ko otrok pozna razloge za rejništvo, bolj ko mu pomagamo in ga vključujemo v sodelovanje in načrtovanje rejništva, bolj ko razume, kaj zanj vsi ti načrti pomenijo, več je verjetnosti, da se bo lahko bolje prilagodil na novo nastal položaj. Načrtovanja rejništva pa ne moremo uresničiti takrat, ko gre za zanemarjanje in nasilje, kjer je potrebno ukrepati takoj (Križnik Novšak, 2008, str. 31).

»Pogovor z otrokom o rejniški družini pojasni in podpira družinsko resničnost. Hkrati raziskovanje rejniške družine skupaj z rejniki omogoči otroku razmislek o razlikah, o drugačnosti, o nasprotjih v primerjavi z izkušnjami z matičnega doma. Najprej je pomembno, da jih ubesedi, potem, da jih predela in umesti« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 111).

Vsak otrok je drugačen in tudi čustva, ki jih doživlja ob izgubi svoje družine, so pri vsakem posamezniku drugačna. Tomec in Hudobivnik (2012, str. 72) jih naštejeta nekaj, ki so skupna skoraj vsem otrokom, to so: žalost ob odhodu, jeza, nihanje v razpoloženju, strah pred prihodnostjo, preselitvijo, novim okoljem, da nikoli več ne bo videl staršev, zanikanje, krivda in sram.

Kljub vsemu trudu in prizadevanjih rejnikov, da delujejo v dobrobit otroka, je tako rekoč neizogibno, da se vsa dogajanja ne bi odražala na otrokovem čustvenem in duševnem razvoju, kar se največkrat kaže v njegovem vedenju in ne v besedah. Njegovo stisko lahko olajšamo, če mu pokažemo, da razumemo njegovo trpljenje, in mu dovolimo, da izraža svoja čustva in težave, ki jih bo laže rešil, če razvijemo z njim odkrito in odprto komunikacijo (Tomec in Hudobivnik, 2012, str. 72–73). To je še en razlog več, ki kaže na pomembnost razumevanja položaja otroka, njegove izkušnje, doživljanja in občutkov s strani vseh odraslih, ki ga obkrožajo, saj bo le ob ustrezni (strokovni) podpori zgradil pozitivno samopodobo in dobil tudi dobro izkušnjo družine.

1.3.5.1 Otrok s številnimi izzivi in pomen varne navezanosti

Otrok je v svoji matični družini doživel veliko slabih izkušenj na različnih področjih življenja, kar se tudi odraža v njegovem vedenju in delovanju v rejniški družini in težavah v vedenju, zdravju in drugod. Pomembno je vzpostaviti sodelovanje obeh družin, tako bo imel otrok podporo vseh udeleženih v procesu rejništva.

»Otrok lahko že pri rosnih letih dobi boleče in travmatične izkušnje, ki povzročijo težave v navezanosti. To lahko pusti trajen vzorec plašljivih in izkrivljenih navezovalnih vedenj, ki

zavirajo otrokov razvoj in povzročajo težave v stiku z drugimi. Iz začetnega odnosa s starši se kasneje razširijo na vse odnose in torej v precejšnji meri določajo otrokovo delovanje. Otrok se namreč na druge navezuje na način, ki se ga je naučil v ne-varni situaciji« (Bouwkamp in Bouwkamp, 2014, str. 26).

Pri tem ima pomembno vlogo tudi čustvena navezanost otroka. Bouwkamp in Bouwkamp (2014, str. 23–24) sta zapisala, da je varna navezanost, kot jo pojmujeta, »temeljno izhodišče za otrokovo samoraziskovanje v okolju. Otrok skozi izkušnje s starši razvije pričakovanja o razpoložljivosti pomembnih drugih oseb v svojem življenju, kar oblikujejo tudi zgledi, ki jih dobiva z opazovanjem, kako ravnata starša drug z drugim in z zunanjim svetom, ter ko doživi, kako ravnata z njim samim. Način navezovanja otroka na starša v veliki meri vpliva na razvoj njegove osebnosti. Pridobljene izkušnje vplivajo na to, kako se otrok čustveno odziva na njegove osebne veščine in tudi strategije soočanja s stresom.«

Tomori (1994, str. 58) piše o tem, kako pomembni za otroke so prvi zgledi v izražanju in sporazumevanju, ki jih je deležen prek komunikacije med družinskimi člani. O pomenu medsebojnih odnosov in lastni vrednosti mu daje predstavo tudi to, kako ga starši slišijo in se nanj odzivajo. Otrok se zgodaj nauči prisluhniti sebi, si biti pomemben ter se spoštovati, kar je odločilnega pomena za njegovo izražanje sebe in razvijanje medosebnih odnosov.

Večina otrok v rejništvu ne dobi te izkušnje, to pogosteje zamenjajo preživetja travme, zlorabe, zanemarjanja oziroma otrokom starši umrejo ali niso bili pripravljeni ali sposobni skrbi zanje. Takšni vplivi lahko povzročijo resne, dolgotrajne težave na čustvenem, socialnem in psihičnem področju (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104).

»Travma je nevaren dogodek, ki presega običajne življenjske izkušnje in sproža nenormalno intenzivne in podaljšane stresne odzive.« Travmatični dogodki, ki jih lahko doživi otrok, so npr. nenadna izguba tistega, ki skrbi zanj, nasilje (vojna, nasilje v družini, spolna zloraba, mučenje), nesreče, naravne katastrofe, biti priča, ko je bil nekdo ranjen, umorjen ali odkritje trupla. Travmatični dogodek je lahko tudi napad podivjane živali, življenjsko nevarna bolezen, daljša odsotnost od družine oz. ljudi, ki skrbijo za otroka (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104). Velikokrat lahko takšne izkušnje privedejo tudi do posttravmatske stresne motnje.

»Posttravmatska stresna motnja je intenzivna anksiozna reakcija, ki je posledica izpostavljenosti enemu ali več hudim dogodkom oziroma travmam. Nastopi lahko po tistem,

ko je oseba doživela, videla ali izvedela za travmatični dogodek (huda nesreča, nasilje, ustrahovanje, vojna ipd.). Pri tem je občutila hud strah in občutke nemoči ali pa je doživela šok. Za posttravmatsko stresno motnjo sta poleg intenzivnega čustvenega in telesnega odziva značilna še dolgotrajno podoživljanje travmatičnega dogodka ter izogibanje vsemu, kar spominja nanj« (Inštitut za razvoj človeških virov, b. d.).

Posebej težka pa je odnosna travma, ki jo povzroči zapuščenost, zanemarjanje, zlorabljanje, poniževanje, sramotenje, zaničevanje (Rotschild, 2000, kot navedeno v Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104).

Travma pa lahko povzroči tudi okrnjen razvoj možganov zaradi ekstremne, dolgotrajne izpostavljenosti otroka stresnim razmeram. To povzroča čezmerno izločanje stresnega hormona kortizola, ki je v majhnih količinah koristen, saj omogoča hitro dovajanje energije za preživetje organizma, v velikih količinah pa je izjemno nevaren, saj povzroča celično smrt (Rotschild, 2000 kot navedeno v Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104).

»Tako vsakodnevne izkušnje, ki jih doživlja otrok in so zanj varne, vzdržujejo normalno raven kortizola, ki je potreben za normalno delovanje telesa. Ker imajo dojenčki in malčki še posebej nežne možgane, je pretirano sproščanje kortizola ves dan ali dan za dnem škodljivo. Možgani se na tako količino sicer s časom navadijo, vendar pa to upočasni njihov razvoj in oteži razvoj kognitivnih sposobnosti ter sposobnost nadziranja čustev in vedenja med odraščanjem« (Siegel, 1999, Schore, 2003, kot navedeno v Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 104).

Varna navezanost v zgodnjem otroštvu omogoča tudi razvoj posameznikove (pozitivne) samopodobe. Čeprav se potem gradi in dopolnjuje vse življenje, se najbolj osnovne in trajne črte zarišejo v njegovo samozavedanje v prvih obdobjih razvoja, torej prek prvih in odločilno pomembnih čustvenih izkušnjah z ljudmi, ki so mu najbliže (Tomori, 1994, str. 118–119).

»Otrok sporočila o svoji vrednosti dobiva posredno: to, ali ga opazijo, mu dopuščajo izražanje čustev, se odzivajo nanj in se ukvarjajo z njim, mu daje podatke o njem samem in ga potrjuje v njegovi lastni vrednostni oceni. Če ga domači ocenjujejo prek napak, zmot in neustreznih poskusov samopotrjevanja, postane tudi sam neizmerno kritičen do vseh svojih prizadevanj. S seboj ni nikoli zadovoljen in je ves čas negotov vase.« (Tomori, 1994, str. 119)

Za otrokovo zdajšnjo in prihodnjo blaginjo je odločilna varna navezanost med starši (skrbniki) in otrokom ter se razvije na podlagi odzivov staršev na otroka, ki so dosledni, uglašeni, rahločutni in vzajemno regulirani (Kompan Erzar, Rožič in Simonič, 2011, str. 106).

Otrok hrepeni po pozitivni izkušnji v svoji matični družini, vsak posameznik si želi ljubezni, odzivnosti svojih staršev ter spoštovanja. Če otrok tega ne dobi, lahko ta negativna izkušnja na njem pusti hude in trajne posledice, ki lahko vodijo tudi do okrnjenega možganskega razvoja.

Otrok je nameščen v rejniško družino z namenom, da se mu omogoči osebnostni in čustveni razvoj. Zato je pomembno, da socialna delavka pozna otrokov razvoj in njegovo doživljanje in poišče ustrezno družino, ki mu bo to omogočila.

1.3.6 Vloga centrov za socialno delo pri rejništvu

Ker je rejništvo začasen ukrep, pri katerem je cilj, da se otrok vrne v matično družino, ima pri tem pomembno nalogo tudi center za socialno delo, ki je po mnenju Čačinovič Vogrinčič (1995, str. 65) institucija, ki je odgovorna za vzpostavitev in vzdrževanje strokovnega socialnega dela za rejniške družine.

Naloga strokovnih delavcev na področju rejništva je tudi, da nudijo pomoč in podporo staršem v biološki in rejniški družini. To bo omogočilo otroku sodelovanje z obema in ne bo imel občutka krivde, ali, da mora ugoditi obojim. Udeleženci procesa pa se morajo ves čas truditi, da biološke starše spravijo iz teme, kar bo omogočilo otroku vrnitev v družino.

O sodelovanju centra za socialno delo z vsemi udeleženimi piše tudi *DZ,* ki pravi, da si mora CSD po namestitvi otroka v rejništvo prizadevati, da se odpravijo vzroki, zaradi katerih je bil otrok nameščen. (236. člen *DZ,* 2017).

Dolžnost centrov za socialno delo je, da se aktivno vključujejo na območju, kjer so krajevno pristojni, ter pridobivajo nove rejniške družine. Če se kdo zanima za izvajanje rejniške dejavnosti, so mu dolžni predstaviti namen rejništva, pogoje, ki jih morajo izpolnjevati kot (bodoči) rejniki, ter postopke pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, način dela ter pravice in dolžnosti rejnikov (*Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti,* 2002).

Socialni delavec mora razumeti zgodovino navezanosti rejnika pred namestitvijo otroka. Mora biti prepričan, da je (rejniški) starš sposoben in pripravljen raziskati, kako lahko njegova zgodovina vpliva na vzgojo otrok (Hughes, 2006, str. 5).

»Naloga centra otroka je tudi, da med vsemi rejniki, ki so si pridobili dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti, izbere rejniško družino, ki bi najbolj ustrezala otrokovim potrebam in željam. V primeru, da na območju centra otroka ni mogoče najti otroku primerne rejniške družine, mora center otroka najti rejnika na širšem območju. Sprejeta odločitev pa mora biti v korist otroka.« (*Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti,* 2002)

Repotočnik (2001, str. 4) še pravi, da sta »poslanstvo in naloga centra za socialno delo oziroma socialnih delavcev, ki delajo na področju rejništva, storiti vse, kar je v njihovi moči, da bo rejniška družina vredna dodeljenega otroka.«

Delo centra za socialno delo na področju rejništva in delo v projektni skupini je dober način ravnanja, ampak je tudi trdo delo, ki zahteva potrpežljivost in pogum za vztrajanje. Kjer je sodelovanje oteženo je ta potrpežljivost še toliko bolj pomembna (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 113). Zato morajo socialni delavci zagotavljati varen prostor, kjer je možen pogovor, ki se nadaljuje, kjer so slišani vsi člani in nihče nima zadnje besede, saj se v praksi pogosto zgodi, da rejniška in matična družina težko sodelujeta.

Poleg vseh naštetih dolžnosti, nalog in poslanstev centra za socialno delo *Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti* (2002) določa dolžnost centra otroka, in to je, spremljanje razvoja otroka v rejništvu ter preverjanje ali so izpolnjene vse obveznosti, ki so zapisane v rejniški pogodbi. Določeno je tudi, da mora center po namestitvi otroka v rejniško družino sestaviti individualno projektno skupino, ki bo delovala v korist otroka.

1.3.6.1 Individualna projektna skupina

Socialno delo v rejništvu je delo s celotnim sistemom vseh, ki so udeleženi, in kakor to imenuje Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 100) – delo v projektni skupini, ki je oblikovana za vsakega otroka posebej, zaradi česar se imenuje tudi individualna projektna skupina. V projektni skupini ima socialna delavka priložnost in dolžnost delati z matično družino, rejniško družino in otrokom.

»Naloga projektne skupine je, da omogoči sodelovanje in zavaruje koristi vseh udeleženih.« Čeprav so matične družine res pogosto družine s številnimi izzivi, to zgolj pomeni, da

potrebujejo pomoč in spremembe (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 100–101), kar jim lahko učinkovito ponudi projektna skupina.

V Sloveniji smo s projektnimi skupinami celo korak pred veliko državami, saj imamo projektno skupino kot zahtevan način dela tudi zakonsko določeno v *Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD)* (2002) in *Pravilniku o pogojih in postopkih za izvajanje rejniške dejavnosti* (2003) (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 101).

Po 36. členu *ZIRD* (2002) »individualna projektna skupina načrtuje in predlaga ustrezno ravnanje in strokovno delo z otrokom ter neposredno spremlja otroka v rejniški družini. V ta namen pripravi za vsakega otroka individualni načrt, ki mora biti prilagojen starosti oziroma stopnji razvoja otroka, otrokovim potrebam in mora biti zastavljen tako, da zagotavlja celostno obravnavo in spremljanje otroka. Načrt mora biti v pisni obliki in mora vsebovati razumno načrtovane cilje ter ga je treba dopolnjevati in po potrebi tudi spreminjati.«

Individualni načrt se izdela znotraj individualne projektne skupine za vsakega otroka posebej, ki pa je vedno prilagojen razvojni stopnji in starosti otroka. Otroka vključimo in sodeluje pri postavljanju načrtov in ciljev takrat, ko je dovolj star in razume delo v individualni projektni skupini. Pri tem ga spodbujamo k razvijanju in učenju, sprejemamo in spoštujemo kot individuuma ter prepoznavamo njegove posebnosti, interese in značilnosti (Cvetko, Ferlin, Lah, Mikša in Pucelj, 2011, str. 256).

»V individualnem načrtu se spremlja:

- otrokovo zdravje,
- izobraževanje, usposabljanje, zaposlitev,
- čustveni in vedenjski razvoj,
- odnos do družine in vrstnikov,
- skrb zase,
- otrokova identiteta,
- družbeni vtis.« (Škerlj, 2012, str. 121)

Kot navaja Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2018) se v individualni projektni skupini »sprejemajo tudi dogovori o konkretnih nalogah posameznih članov individualne projektne skupine ter se dogovarjajo stiki. Socialna delavka otroka je dolžna zagotavljati, da so vsi člani individualne projektne skupine seznanjeni z vsemi pomembnimi informacijami glede posameznega rejništva.«

Od teh formalnih opredelitev individualne projektne skupine lahko vidimo, da je njeno oblikovanje in izvajanje nujno, je pa formulacija zelo ohlapna glede pogostosti zbiranja članov. *ZIRD* (2002) v 37. členu navaja: »Individualna projektna skupina mora najmanj enkrat letno centru otroka predložiti pisno poročilo, v katerem predlaga nadaljnje ukrepe v zvezi z otrokom.« Temu pa Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 101) dodaja, da projektna skupina ne more biti le enkraten dogodek v letu, saj v socialnem delu soustvarjamo rešitve, kar zahteva pogovor ter nove dogovore v procesu, ki tečejo iz meseca v mesec. *ZIRD* (2002) v naslednjem, 38. členu govori tudi o drugačnih oblikah spremljanja otroka, poleg individualne projektne skupine s pogovori na centru, obiski na domu in v šoli ipd.

V *Pravilniku o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti*, (2003) je določeno, da se individualna projektna skupina prvič sestane najkasneje mesec dni po namestitvi otroka, kjer sodelujoči določijo okvirni načrt izvajanja rejništva, ki ga sproti spreminjajo in dograjujejo v skladu s potrebami, željami in želenimi cilji otroka.

»Za rejniške družine je projektna skupina prostor, kjer se učijo jezik socialnega dela in odkrivajo možnosti sodelovanja v delovnem odnosu, ki zajame vse, ki so povezani v rejniškem sistemu, v koncept soustvarjanja dobrih izidov. Od centrov za socialno delo potrebujejo kontinuirano izobraževanje, podporo in pomoč pri problemih, s katerimi se srečujejo, zagotovilo, da obstaja ekipa strokovnjakov, ki bodo pomagali, ko otroku ali njegovim staršem sami ne bodo znali pomagati« (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 112).

Projektna skupina načrtuje in pripravlja otroka ter obe družini na prehod iz matične družine v rejniško. Izjema so zlorabe in nasilje, kjer se otroka odvzame brez sodelovanja družine. Otrokova matična družina predstavi otroka, pove dobre in pomembne stvari o njem, ter tudi svoje strahove in skrbi. Rejniška družina predstavi svoje člane, način življenja in v kakšno skupno življenje vabijo otroka. Naloga socialne delavke pri tem je, da omogoča odprt prostor v pogovoru, kjer vsi udeleženi pridejo do besede, tudi otrok (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 102).

Najpomembneje je imeti zagotovilo, da se bo socialno delo nadaljevalo. Centri morajo biti varuhi pogojev za socialno delo, da se je mogoče lotiti reševanja problemov s soustvarjanjem rešitev. Proces soustvarjanja lahko omogočijo socialni delavci, ki morajo zagotavljati nastanek varnega prostora, iz katerega lahko matična družina, rejniška družina in otrok pogledajo na svoj delež tudi iz zornega kota stroke (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 114).

Ne smemo pozabiti, da je rejništvo začasen ukrep, kar pomeni, da bo otrok nekega dne lahko odšel nazaj v matično družino, ko se odpravijo razlogi, zaradi katerih je moral družino zapustiti. Otrok ima še vedno rad svoje starše in tudi oni njega, zato je pomembno, da delamo skupaj z njimi na tem, da bi se lahko vrnil čim prej.

Kot je pomembna individualna projektna skupina za otroka in matično družino, pa ne smemo pozabiti na rejniško družino, ki velikokrat potrebuje tudi individualno podporo in pomoč, kar ji lahko omogočijo izobraževanja in drugi načini podpore.

1.3.6.1 Izobraževanje in podpora rejniškim družinam

Tudi za rejniške družine je projektna skupina prostor, kjer odkrivajo možnosti sodelovanja, se učijo jezik socialnega dela v procesu, ki zajame vse povezane v rejniškem sistemu v koncept soustvarjanja dobrih izidov. Pomembno je, da od centra za socialno delo dobijo možnost izobraževanja, podporo in pomoč pri problemih, s katerimi se spopadajo.

ZIRD (2002) v 42. členu določa, da so »centri za socialno delo dolžni na območju, za katerega so krajevno pristojni, za vse rejnike najmanj enkrat letno organizirati krajše usposabljanje, vzpodbujati in organizirati skupinsko delo z udeleženimi v rejništvu in jih podpirati s skupnostnimi oblikami dela, česar se mora rejnik tudi udeležiti.«

Tomec in Hudobivnik (2012, str. 104–105) predstavita skupnostne oblike dela, ki so lahko v podporo in pomoč rejniškim družinam in kjer lahko pridobijo nove kompetence in znanje:

- »Skupine oseb, ki izvajajo rejniško dejavnost, so namenjene izmenjavi izkušenj, medsebojni pomoči, čustveni razbremenitvi in vzajemnemu učenju oseb, ki izvajajo rejniško dejavnost. Delo poteka v manjših skupinah (do 10 oseb), ki jih vodi strokovni delavec in se srečujejo vsaj enkrat na mesec.

- Redno izobraževanje oseb, ki izvajajo rejniško dejavnost, in njihovih partnerjev. Namen te oblike dela je pridobivanje in spremljanje znanja s področja razvoja otroka ter družine. Vsako leto je organizirano vsaj eno predavanje.
- Supervizija za osebe, ki izvajajo rejniško dejavnost, in njihove zakonce. Ta oblika dela je zaželena takrat, ko se rejniška družina kljub pomoči strokovnih delavcev znajde v stiski.
- Usposabljanje in letovanje družin, ki izvajajo rejniško dejavnost, usmerjeno v razvijanje ter krepitev spretnosti za zdrav življenjski slog otrok iz družin, ki izvajajo rejniško dejavnost. Temelji na ustvarjanju okoliščin, v katerih dobijo otroci in mladostniki spontano in sproščeno priložnost za konstruktivno socialno delovanje. Projekt pomembno prispeva h kakovosti življenja vseh udeleženih in k razvoju strokovnega znanja na področju rejništva.
- Knjižnica za družine, ki izvajajo rejniško dejavnost, je dobra priložnost in pomoč družinam, kjer si lahko člani rejniških družin izposodijo strokovno literaturo.«

Po podatkih Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 112), so skupine za samopomoč rejniških družin organizirali skoraj vsi centri za socialno delo. Te predstavljajo še en pomemben vir moči za delo rejnikov, ki je težko in dragoceno. Ponekod skupine združujejo rejnike in matične starše.

Pomoč rejniškim družinam se mi zdi pomembna zato, ker so s pomočjo vseh možnih naštetih dejavnosti bolj v stiku s socialno delavko in tudi drugimi rejniškimi družinami, s katerimi si lahko izmenjajo izkušnje, se medsebojno podpirajo in si pomagajo. Če imajo s socialno delavko vzpostavljen dober odnos, lahko vse morebitne težave, ki se pojavijo pri otroku, rešijo zelo hitro in ne odlašajo z iskanjem ustrezne strokovne podpore.

1.3.7 Statistični podatki o rejništvu v Sloveniji

Namen predstavitve statističnih podatkov v zvezi z rejništvom v Sloveniji je, da dobimo vpogled v število rejnikov in rejnic ter koliko je otrok. V tem poglavju pa predstavim tudi ugotovitve raziskav iz tujine, ki so se zelo osredotočale na vključenost rejnikov v rejniških družinah.

Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2018) je bilo aprila 2018 število rejnic in rejnikov skupaj 658. Od tega je 588 rejnic in 70 rejnikov. Število

otrok v rejništvu pa je 898. Torej število otrok, ki bi potrebovali namestitev, je dobrih dvesto več, kot je rejniških družin. Vidimo lahko tudi, da je moških nosilcev rejništva le dobrih 10 odstotkov.

Ker v Sloveniji primanjkuje raziskav oziroma jih na področju rejništva sploh ni, za kar je lahko razlog tudi premajhno število rejnikov, pa raziskave iz tujine (Riggs, Delfabbro in Augoustinos, 2010, Heslop, 2016) kažejo, da se je zgodilo kar nekaj sprememb na področju vključevanja moških članov rejniške družine v delo v družini ter v vzgojo in varstvo otroka. Moški znotraj družine ne delujejo stereotipno, zdi se jim, da imajo moč za pogajanje o svojih vlogah v družini, kjer skrbijo za otroke, podpirajo svoje partnerje in kjer prevzemajo vloge, ki so v nasprotju s tipičnim in pričakovanim vedenjem očetov. Ne samo, da se zabavajo z otroki, temveč se tudi ukvarjajo z nego otroka ter spodbujajo navezanost. Te raziskave so v meni spodbudile željo po raziskovanju, kako je s tem v Sloveniji, saj se mi zdi pomembno tudi moške spodbuditi k večji vključenosti v rejniško družino ali k izvajanju rejniške dejavnosti, saj so tudi oni dovolj kompetentni.

2 PROBLEM

V tretjem in četrtem letniku Fakultete za socialno delo sem opravljala prakso pri mentorici, ki dela na področju rejništva. Spoznala sem dobre stvari kot tudi stvari, ki bi jih bilo treba izboljšati. Opazila sem, da večinoma rejnice prevzamejo skrb za otroka v rejniški oskrbi. Primer tega je lahko tudi skupina rejnic in rejnikov, ki jo organizira CSD Ravne na Koroškem, kamor povprečno prihajajo le štirje od osmih rejnikov, kar je le polovica. Na podlagi praktičnih izkušenj in pogovorov z mentorico sem prišla do ugotovitev, da lahko pride do raznih težav pri otrocih, kjer rejničin partner ni aktivno vključen v vzgojo in varstvo otroka v rejništvu.

Pri pregledu raziskav na to temo nisem zasledila nobene raziskave s področja vloge moških v rejniških družinah, zato se mi zdi smiselno to raziskovati. O tem sva govorili z mentorico na praksi, ki je moja opažanja potrdila in povedala, da si ona že dlje časa prizadeva za to, da bili tudi rejniki bolj vključeni. Moje ugotovitve iz raziskave bi lahko spodbudile rejnike k bolj aktivnemu vključevanju v vzgojo in varstvo otroka v rejništvu.

V mojo raziskavo bodo vključeni partnerji rejnic z območja Centra za socialno delo Ravne na Koroškem. »Centri za socialno delo predstavljajo pomemben del mreže javne službe na področju socialnega varstva, ki ljudem zagotavljajo storitve informiranja, svetovanja in podpore; storitve podpore in pomoči za socialno vključevanje in samostojno življenje v skupnosti; storitve nastanitve, varstva in vzgoje otrok in mladostnikov (rejništvo); izvedbo javnih pooblastil, nalog in ukrepov po različnih zakonih. Z ukrepi in storitvami centrov za socialno delo želi država zmanjševati tveganje revščine in povečati socialno vključenost socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva. Center za socialno delo Ravne na Koroškem je krajevno pristojen za območje upravne enote Ravne na Koroškem, na območju katere živi skupaj okoli 17.991 prebivalcev občin Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna na Koroškem.« (Center za socialno delo Ravne na Koroškem, 2015)

V svoji diplomski nalogi sem želela raziskati, kakšna je vloga rejnika v rejniški družini glede vzgoje in varstva otroka v rejništvu.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kako bi rejniki opisali svoj odnos z otrokom v rejništvu?
- Koliko časa rejniki in rejnice preživljajo z otrokom v rejništvu in kako so s tem zadovoljni?
- Kako rejniki opisujejo in doživljajo svojo vlogo v družini in vloge drugih družinskih članov?
- Kako doživljajo rejniki in rejnice vlogo centra za socialno delo?
- Kaj rejniki menijo o druženju z drugimi rejniškimi družinami?
- Kako rejnice opisujejo in doživljajo svojo vlogo in kako vlogo rejnika v družini?
- Kako in v čem rejnice vidijo pomen vključenosti rejnika v proces varstva in vzgoje otroka v rejništvu?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Moja raziskava je kvalitativna. V njej osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi ali pripovedi. To gradivo je tudi obdelano in analizirano na beseden način (Mesec, 2009b, str. 6). Raziskava je empirična, saj temelji na izkustvenem gradivu, ki sem ga dobila s pomočjo intervjujev z rejniki, ter fokusno skupino z rejnicami. Raziskava je tudi eksplorativna oz. poizvedovalna in predstavlja prvo tovrstno raziskavo na tem področju. V eksplorativnih raziskavah se seznanimo z nekaterimi osnovnimi značilnostmi novega pojava ali področja problematike in se pripravimo za kasnejša, bolj natančna in poglobljena raziskovanja (Mesec, 2009a).

Teme, ki jih bom upoštevala v raziskavi, so vključenost rejnika na različnih področjih vzgoje in varstva otroka v rejništvu, spolno specifične vloge, odnosi med člani družine, strokovna pomoč ter pogled rejnic na vlogo rejnika v družini.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI ALI VIRI PODATKOV

V raziskavi sem zbirala primarne podatke z uporabo metode spraševanja. Imela sem pa dva merska instrumenta, in sicer vodila za fokusno skupino ter vodila za delno standardiziran intervju, kjer so vnaprej določene širše, poglavitne teme raziskovanja, vprašanja pa niso vnaprej točno določena in jih lahko prilagajamo vprašancu (Mesec, 2009b, str. 119).

Intervju zajema deset vprašanj odprtega tipa, kjer sem po potrebi intervjuvancu zastavila tudi dodatna podvprašanja. Vprašanja sem sestavila sama, pri čemer sem se osredotočala na željo bolje in podrobneje spoznati to področje ter pogled rejnikov na rejništvo. Smernice za intervju so dodane v prilogi št. 11.1.

Z rejnicami sem opravila srečanje fokusne skupine na dan srečanja skupine rejnic in rejnikov na CSD Ravne na Koroškem, ki se sestaja na vsake tri tedne. Metoda fokusnih skupin je posebna oblika skupinskega intervjuja, ki obravnava specifična vprašanja o določeni temi. Rejnice so imele priložnost poslušati odgovore in so lahko svoje odgovore dodatno komentirale potem, ko so slišale mnenja drugih. V kratkem času sem lahko s pomočjo fokusne skupine dobila veliko odgovorov na določeno temo. Pri njih sem si zastavila deset

vprašanj, ki bodo le vodilo našega pogovora in za razvoj razprave. Tudi to je dodano v prilogi št. 11.2. Pri fokusni skupini sem se bolj osredotočala na to, kako rejnice doživljajo vlogo partnerja, kaj bi si še želele ali spremenile glede njegove vključenosti.

3.3 OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA

»Populacija ali statična množica je skupina množičnega pojava, ki ustreza določenim opredeljujočim pogojem.« (Mesec, 2009b, str. 134). Populacijo sestavljajo rejniki in rejnice, ki opravljajo rejniško dejavnost po Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti (stvarni pogoj). Zanje je krajevno pristojen CSD Ravne na Koroškem (krajevni pogoj) na dan izvajanja intervjujev oz. fokusne skupine (časovni pogoj).

Celotno populacijo predstavlja devet rejniških družin, kjer je osem rejnikov in devet rejnic. Od tega sta dve poklicni rejnici. Izobrazba rejnikov je večinoma dokončana srednja poklicna šola. Od vseh rejniških družin je v zadnjih dveh letih le ena na novo; v vzgoji in varstvu ima dva vnuka, stara 3 in 5 let. Ena rejniška družina opravlja to dejavnost že trideset let, vse druge pa približno deset let, starost otrok giblje se od 14 do 20 let.

Ker je populacija majhna, sem izvedla celoten popis populacije, pri čemer sem pričakovala osip. Na koncu sem dobila podatke od sedmih rejnikov in fokusne skupine, katere se je udeležilo osem rejnic. Od rejnikov se en član intervjuja ni mogel udeležiti zaradi službenih obveznosti. Sem pa lahko dobila pogled v njihovo družino s pripovedovanjem rejnice.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Za zbiranje podatkov sem uporabila metodo spraševanja, in sicer delno standardiziran intervju, ki sem ga uporabila pri pogovoru z rejniki, ter fokusno skupino, ki sem jo imela z rejnicami.

Maja 2017 sem opravila srečanje fokusne skupine z rejnicami, natančneje na datum skupine rejnic in rejnikov, katero na vsake tri tedne organizira Center za socialno delo Ravne na Koroškem. Za isti datum sem se dogovorila tudi z rejniki. Intervjuje sem izvedla individualno z vsakim rejnikom posebej, in sicer v eni izmed pisarn na centru. Najprej sem se vsakemu sogovorniku predstavila po imenu, predstavila namen intervjuja ter pojasnila temo raziskovanja.

Po končanih intervjujih sem opravila še srečanje s fokusno skupino. Tudi tukaj sem se najprej predstavila, pojasnila temo in namen raziskovanja. Na srečanju fokusne skupine so bile naključno prisotne samo rejnice, ki imajo partnerja, kar pa ni bil moj kriterij na začetku.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Osnovo izkustveno gradivo te vrste raziskave so sestavljali besedni opisi ali pripovedi, ki sem jih na koncu ustrezno obdelala in analizirala na beseden način, brez uporabe merskih postopkov in prikazala rezultate (Mesec, 2009b).

Zbrano gradivo sem kvalitativno analizirala. Prvi korak je bilo urejanje gradiva, to pomeni, da sem intervjuje, ki sem jih zvočno snemala, prepisala v pisno obliko (intervjuje imam shranjene v osebnem arhivu in niso dodani v prilogi) ter jih parafrazirala (sleng, narečne besede, mašila, ipd.). Sledilo je določanje enot kodiranja – določila sem izjave, katere so se mi zdele pomembne, glede na predmet raziskave, ter opustila izjave, ki niso. Razmejila sem jih s poševno črto (/). Izbrane izjave sem nato še oštevilčila (A1, A2, A3 ...), npr.: /To je bilo čisto spontano, nismo ničesar načrtovali. Izvedeli smo, da je v celjski bolnišnici punčka, ki bi potrebovala namestitev. Tako sva se s partnerko odločila, da jo midva sprejmeva v našo družino./ (A1). Za intervjuje z rejniki sem uporabila črke A, B, C, D, E, F, G, za fokusno skupino pa črko H.

Sledilo je odprto kodiranje, kjer sem izbranim izjavam določila pojme, kategorije in teme. Zaradi večje preglednosti sem jih vnesla v tabelo, kot je razvidno v Tabeli 1.

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	*To je bilo čisto spontano, nismo ničesar načrtovali. Izvedeli smo, da je v celjski bolnišnici punčka, ki bi potrebovala namestitev. Tako sva se s partnerko odločila, da jo midva sprejmeva v našo družino.*	Spontana odločitev	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja

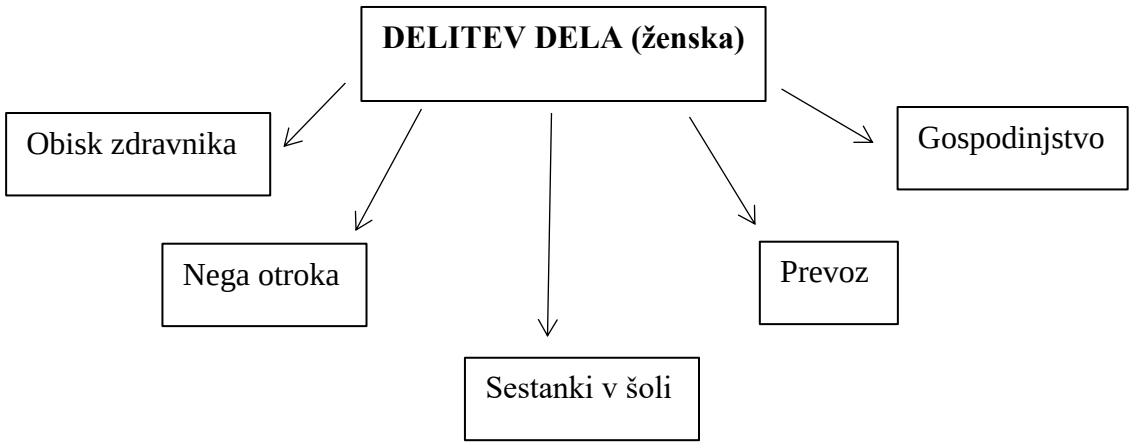
Naslednji korak je bilo osno kodiranje, kjer sem temam pripisala kategorije in njihove pojme, iz česar lahko razberemo, kaj vse se pojavi pod eno temo:

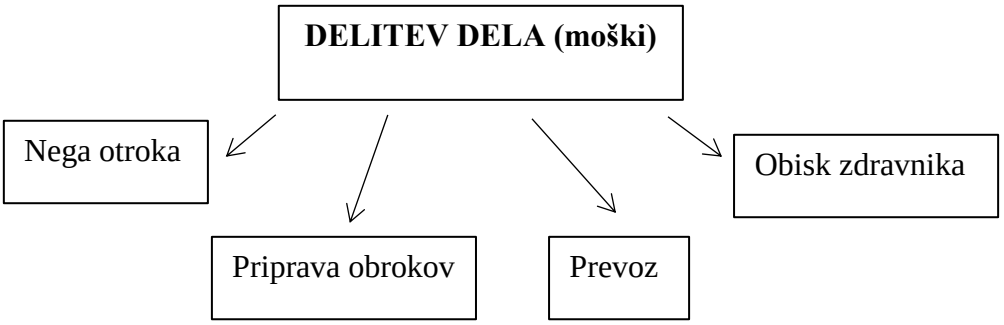
- **REJNIŠKA DRUŽINA**

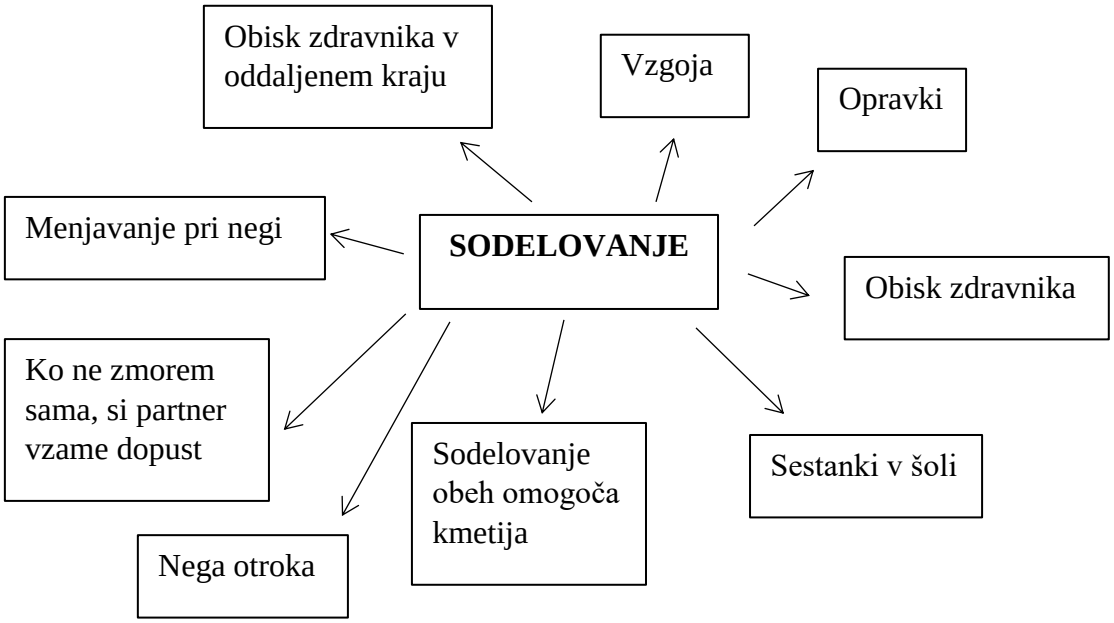
→ MOTIVI ZA ZAČETEK IZVAJANJA REJNIŠTVA

- Spontana odločitev (A1, H3)
- Prigovarjanje drugih (B1, H1)
- Nasilje v biološki družini (C1, C2, E1, H4, H7)
- Pomoč drugim (D1, H5)
- Težave v duševnem zdravju v biološki družini (E2, H7)
- Smrt v biološki družini (F1, H2, H8)
- Odločitev žene (G1)
- Sodelovanje in soglasje (G2)
- Lastna izkušnja odraščanja v rejniški družini (H6)

Zadnji korak pa je bilo odnosno kodiranje, kjer sem skušala prikazati določene povezave med kategorijami. Te sem prikazala s pomočjo miselnega vzorca, kjer sem prikazala, kaj se je v odgovorih definiralo kot žensko delo v rejniški družini, kaj kot moško in pri katerih opravilih rejnica in rejnik sodelujeta.

DELITEV DELA (moški)
Nega otroka
Priprava obrokov
Prevoz
Obisk zdravnika

Obisk zdravnika v oddaljenem kraju
Vzgoja
Opravki
Menjavanje pri negi
SODELOVANJE
Obisk zdravnika
Ko ne zmorem sama, si partner vzame dopust
Sodelovanje obeh omogoča kmetija
Sestanki v šoli
Nega otroka

4 REZULTATI RAZISKAVE

V tem poglavju bom predstavila rezultate kvalitativne raziskave. Postopek analize podatkov je dodan v prilogah št. 11.3 (odprto kodiranje) in 11.4 (osno kodiranje). Za boljši prikaz bom ugotovitve podkrepila z dobesednim zapisom izjave intervjuvancev, ki bodo v ležeči pisavi ter s kategorijami, ki so se pojavile pri analizi podatkov.

4.1 REJNIŠKA DRUŽINA

- Motivi za začetek izvajanja rejništva

Motivi za začetek izvajanja rejništva so bili večinoma pri vsaki rejniški družini drugačni. Največkrat se je pojavil odgovor, da so se za izvajanje rejništva odločili zaradi zaščite otroka pred nasiljem v biološki družini (»*V rejništvu imava vnukinjo, ki je k nama prišla zaradi nasilja v družini, kjer je bila poškodovana. Tako je bila vzeta v bolnišnico, kjer so ugotovili več zlomov kosti. Odločili so, da se v biološko družino ne more več vrniti in da bo stekel postopek oddaje v rejništvo. En čas se je proces vlekel, tako da je bila skoraj mesec dni v bolnišnici. Midva sva potem pritiskala na vodstvo, da če že mora otrok iti, naj gre k nama. Pri tem sva uspela, kasneje sva se pa odločila za rejništvo.*« (C1) »*Druga vnukinja je pa prišla k nama kasneje, ko se je sama zatekla v krizni center zaradi doživljanja nasilja v družini. Takoj smo se odločili, da tudi njo vzameva v rejniško oskrbo.*« (C2) »*Potem so bili s hčerjo in njenim partnerjem problemi in so jima eno hčer vzeli, ki sem jo dobila v rejništvo. Problemi v družini se vseeno niso rešili in po nekaj letih sva dobila še drugo vnukinjo.*« (H4) »*Pri nas je mogoče bila taka specifična situacija. Hčerko je pustil partner, tako da je ostala sama z otrokoma. Pustil jim je dolgove, morali so oditi iz stanovanja. Ponudila sva jim streho nad glavo.*« (E1) »*Pri nas je bilo tako, da je hčerko pustil partner in je ostala sama z dvema otrokoma. Potem je tudi sama toliko zbolela, da ni mogla več skrbeti za sina in sva midva dobila vnuka v rejništvo, tako da sva padla v to čisto spontano.*« (H7)). V primeru nasilja v družini, ki so ga navajali intervjuvanci, imajo vsi v rejništvu svoje vnuke ali vnukinje. Za rejniško dejavnost so se odločili tudi zaradi smrti v biološki družini (»*Punci, ki jo imava v rejništvu je umrla mama, oče pa je rekel, da je ne more imeti. Zato sva se odločila, da jo vzameva midva, saj je partnerka njena babica.*« (F1) »*Meni je umrla hčerka in je vnukinja sama ostala in smo se odločili za rejništvo.*« (H2) »*Tudi mojemu otroku v rejništvu*

sta umrla oba starša, ostala sta on in njegov brat, ki je bil že polnoleten, sama na kmetiji, takrat sem mlajšega vzela jaz. Potem sem prišla še do drugih otrok.« (H8)). Tudi tukaj je ena od rejnic babica otroku v rejništvu, druga pa je bila njegova soseda. Pojavili so se pa tudi odgovori, da je bila to spontana odločitev (A1, H3), odločitev za izvajanje rejništva zaradi prigovarjanja drugih (B1, H1), pomoč drugim (D1, H5), težave v duševnem zdravju v biološki družini (E2, H7) ter zaradi lastne izkušnje odraščanja v rejniški družini *(»Jaz sem sama odraščala v rejniški družini in sem mislila, mogoče pa bi lahko tudi ponudila svoj dom še nekomu drugemu.«* (H6)).

- Izobrazba rejnikov in udeležba na dodatnih izobraževanjih za začetek izvajanja rejništva

Rejniki imajo različno raven izobrazbe, to je dokončana srednja poklicna šola (A2, B2, C3), dokončana osnovna šola (G3), nižja poklicna šola (F2), splošna srednja šola (E3) ter srednja strokovna izobrazba (D2). Vseeno pa so skoraj vsi, razen enega, morali hoditi na dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva.

- Način reševanja težav

Ko sem rejnike in rejnice povprašala o načinu reševanja težav v rejniški družini, če in ko se pojavijo, sem dobila odgovore, da težave rešujejo sproti, se o njih pogovorijo ter pri tem sodelujejo (»*V družini težav skoraj nimamo, če se kakšne pojavijo, jih rešujemo sproti, tako se tudi preprečijo večji spori*.« (A4) »*Težave rešimo kar na licu mesta.«* (B4) »*Če se kaj pojavi, se o tem pogovorimo, saj je slabo, če težave gredo predaleč ali se nalagajo.*« (B5) »*Nikoli ni bilo treba kakšne posebne pomoči, vedno so bile takšne stvari, ki smo jih lahko rešili sami s pogovorom.«* (D4) »*Skupaj se pogovorimo, kaj je v redu ter kaj ni. Punca je pridna in naju uboga, največ težav je glede učenja.*« (F4) »*Če so težave z otrokom, s partnerko skupaj nastopiva ter skupaj rešimo. Skupaj se pogovorimo in uskladimo, kaj je sploh problem, saj ga vsak drugače vidi, potem se o tem tudi pogovorimo in poskušamo poiskati rešitve.*« (G5)). Večini pa je bilo skupno to, da najprej poskusijo rešiti težavo skupno doma, če pa to ni učinkovito, se šele po tem odločijo za iskanje pomoči na centru za socialno delo (»*Veliko stvari rešujemo na centru za socialno delo, ko imamo individualne pogovore sami, z otroki ter tudi biološkimi starši. Tukaj rešujemo predvsem kakšne večje spore, po navadi pa vseeno ni tako velikih problemov.*« (C5) »*Mi smo jih vedno skupaj reševali, kar je bilo manjših problemov. Če pa je bilo kaj večjega, pa s pomočjo centra, kjer sva vsa leta*

sodelovala oba s partnerjem.« (H13)) ali drugih strokovnih službah (»*Rejnika sva že 32 let, tako da sva imela izkušnjo z reševanjem težav tudi s pomočjo centra za socialno delo, sodišča, psihologov, psihiatrov in zdravnikov.*« (G6)). Predvsem rejnice so izpostavile pomembnost sodelovanja in vključenosti partnerja, še posebej pri reševanju težav, da otrok dobi sporočilo, da sta starša enotna ter tudi, da ima podporo pri obeh (»*Ja, pomembno je, da otrok ve, da starša držita skupaj in sta enotna glede mej in pravil.*« (H17) »*Pomembno je tudi, da vedo, da imajo podporo pri obeh.*« (H19) »*Pomembno se mi zdi, da delujemo skupaj, ter še pomembneje, da delujeva skladno.*« (H15) »*Drugače tako ne gre, kot pa da sva vključena oba, imava ista načela.*« (H16)).

– Potek dneva

Pri večini intervjuvanih članov rejniške družine so otroci, ki so v rejništvu, že polnoletni ali že toliko stari, da so pri večini opravkov samostojni. Največ pa kot družina preživljajo čas skupaj pri obrokih (»*Z družino se dobimo skupaj zjutraj pri zajtrku, potem pri kosilu, včasih tudi zvečer.*« (A5) »*Skupaj smo pri kosilu, potem čas preživljamo bolj vsak po svoje. Zvečer smo skupaj, včasih med vikendih igramo tudi karte.*« (F7)), dva rejnika odpeljeta otroke tudi do avtobusne postaje, kjer počakajo na javni prevoz do šole (»*Kar se tiče prevoza, prevzamem jaz, punco peljem tudi do avtobusne postaje, kjer počaka na avtobus za v šolo, saj smo od nje kar odmaknjeni.*« (G8) »*S partnerko imava nameščena dva otroka, eden od teh je s posebnimi potrebami in obiskuje posebno šolo v Slovenj Gradcu. Njega peljeva zjutraj ob pol sedmih na avtobusno postajo, kjer ga pobere kombi in ga tudi ob 15^{h} pripelje nazaj.*« (B6)), družijo pa se največ med vikendi (»*Med vikendih gremo včasih na vikend, kjer se družimo, igramo namizni tenis.*« (F6)).

– Delitev dela

Delitev dela je pri večini družin še tradicionalno določena, kar pomeni, da ženska skrbi za gospodinjstvo (»*Partnerka skrbi za gospodinjstvo, jaz skrbim za druge stvari.*« (A6) »*Gospodinjska opravila opravlja pretežno žena.*« (B7) »*Kuha, pere in kupuje oblačila žena.*« (G7)), sestanke v šolah (»*V osnovno šolo pa grem navadno sama.*« (H24) »*Na sestanke v šolo hodim jaz, kar sem tudi pri svojih otrocih, k zdravniku enako, vsaj kar je tule okoli, do Celja še že gre*« (H25)), nego otroka (»*Pri nas nego opravim jaz, kolikor je potrebno.*« (H28)) in tudi prevoz (»*Za obisk zdravnika je bolj žena, ker vozi otroke okrog*.« (C6) »*Pri nas pa vozim jaz, vozim otroke po zdravnikih in drugih opravkih.*« (H22) »*Jaz v glavnem sama skrbim za te prevoze, ko hodimo v Maribor, Ljubljano in drugod.*« (H32).

Medtem moški največkrat poskrbi za prevoz otrok (»*Če je treba otroka kam peljati, za to poskrbim jaz, ker ona nima izpita*« (B8) »*Kar se tiče prevoza, prevzamem jaz, punco peljem tudi do avtobusne postaje, kjer počaka na avtobus za v šolo, saj smo od nje kar odmaknjeni.*« (G8) »*Na sestanke v šoli greva zmeraj oba, doma si delo deliva,/ (H20) /če kam gremo, pelje on, ker ima izpit.*« (H21) »*Če gremo dlje k zdravniku (Maribor), greva oba*« (H29) »*Tudi drugod pelje on, ker jaz nimam izpita.*« (H30)), nekaj tudi za pripravo obrokov (»*Doma imamo pravilo, da jaz prvi vstanem, skuham čaj in kavo ter pripravim zajtrk.*« (C9)), obisk zdravnika (»*Sedaj pri vnukih v rejništvu je pa on vedno zraven, na primer, k zdravniku ga vedno pelje on, je tudi skrbnik in lahko podpiše vse, kar jaz ne morem.*« (H39)) in nego otroka (»*Tudi za nego sedaj skrbi on.*« (H40)).

– Sodelovanje

Kljub vsemu naštetemu člani rejniške družine pri večini stvari sodelujejo in se dopolnjujejo (»*Ampak greva pa vedno oba in urediva, kar je potrebno.*« (B9) »*V vsem sodelujeva.*« (B18) »*Delava praktično oba.*« (C10) »*Na sestanke in ostala opravila hodiva oba, včasih skupaj, včasih tudi grem sam ali ona sama.*« (G9) »*Večinoma hodiva povsod oba*.« (H36)), skupaj hodita na sestanke v šoli (»*Na šolo po navadi greva oba, da se pozanimava, kako se uči, glede obnašanja in podobno.*« (C7) »*Na sestanke v šoli greva zmeraj oba, doma si delo deliva*.« (H20) »*Vseeno pa po navadi greva oba, tudi v srednjo šolo, kjer je starejša vnukinja, kjer skupaj sedemo in se pogovorimo.*« (H23)), obiščeta zdravnika v oddaljenem kraju (»*Če pa je dlje, kot je Ljubljana, pa gre vedno zraven tudi partner.*« (H26) »*Če gremo dlje k zdravniku (Maribor), greva oba.*« (H29)) in tudi v domačem kraju (»*Če je potreben obisk zdravnika, greva oba.*« (B17) »*K zdravniku, če je potrebno, greva oba, če pa ni tako nujno, pa grem sam.*« (E11)) ter vzgoji (»*Kar se tiče vzgoje, tudi sodelujeva, kar je logično.«* (C8) »*Trudimo se, da bi jih čim bolje vzgojili, da bi imela normalno otroštvo, da ne bi kje izstopala na negativen način, da se ne bi počutila, kot da sta v družini tujca.*« (E17)).

– Preživljanje časa z otrokom

Ko sem jih povprašala, koliko časa preživljajo z otrokom, je večina odgovorila, da so skupaj cel popoldan (»*Z otrokoma preživimo skupaj cel popoldne od časa, ko se vrneta iz šole. Tako da nekega rezervnega časa ni, da bi lahko rekel, da je sam.*« (B11) »*Z mlajšo se pa vsak dan, pa smo skupaj popoldan. Ko je bila mlajša, sva rada igrala nogomet, sedaj pa se je že malo naveličala, tako da smo to opustili.*« (C12) »*Mi smo načeloma cel dan skupaj, razen takrat ne, ko sta v vrtcu.*« (E12) »*Pri nas je drugače, ker sta otroka še mala, in preživljamo*

skupaj cel popoldan, ko se vrneta iz vrtca.« (H49)), medtem so pa rejnice izpostavile, da čeprav so otroci popoldan doma, so večinoma vsak v svoji sobi in ne preživljajo časa aktivno skupaj (»*Sicer družimo se ne toliko, ampak smo skupaj doma, otroci so v svojih sobah, delajo naloge in se učijo.*« (H43)). Vsi otroci, razen v eni družini, so že srednješolci, kar je dodaten razlog za primanjkljaj pri preživljanju časa z družino, saj imajo svoje obveznosti (»*Kar naprej je domača naloga, učenje, računalnik in telefon.*« (H46)). To velikokrat nadomestijo z druženji ob počitnicah in vikendih (»*Z eno vnukinjo, ki je sedaj v srednji šoli v Sevnici, se vidimo samo čez vikend, tako da se z njo bolj malo.«* (C11) »*Ob vikendih smo pa že bolj skupaj.«* (D8)), ko gredo na sprehode ali izlete (»*Velikokrat si vzamemo čas za sprehode v naravi ob sobotah popoldne, včasih gremo tudi ob nedeljah na kakšen izlet.*« (D9)).

– Želja po preživljanju več časa z otrokom

Vsi, ki preživljajo z otrokom v rejništvu malo časa, torej samo ob koncih tedna in med tednom popoldne, imajo željo po več (»*Seveda bi si želel več, ampak so prisotne tudi druge obveznosti.*« (A8) »*Sedaj bi si včasih želela, da bi več časa preživeli skupaj, večino dneva preživljajo v svoji sobi, so že najstniki.*« (H44) »*Jaz tudi, pri nas je enako.*« (H45) »*Meni je polovica premalo.*« (H48) »*Seveda bi lahko več časa preživeli skupaj, ampak imajo tudi otroci svoje potrebe in jim moraš tudi to dovoliti.*« (C13) »*Več možnosti nimam, ker sta že obe tako veliki, da imata vsaka svoje obveznosti*.« (D7)).

– Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom

Nihče od vprašanih rejnikov pa nima poglobljenega odnosa z otrokom v rejništvu do te mere, da bi mu otrok zaupal osebne stvari (»*Osebne stvari otrok zaupa partnerki, meni ne.*« (A9) »*Ne pripovedujeta pa mi kakšnih zelo osebnih stvari.*« (B13) »*Ker sta obe dekleti, se bolj zaupata babici, moji partnerki.*« (C14) »*Osebne stvari bolj zaupata ženi, ki je tudi glavni nosilec rejništva. Že povesta kaj tudi meni, ampak najstnice pač ne povedo vsega.*« (D11) »*Osebnih stvari se veliko ne pogovarjava, o tem se bolj z ženo.*« (F9) »*Ne pogovarjamo se toliko o nekih osebnih zadevah, saj sta še premajhna.*« (E15)), kar je v nasprotju z rejnicami, kot so izrazili že rejniki in tudi one same, da imajo z otrokom bolj poglobljen odnos, se na njih otroci obračajo z vprašanji, če lahko kam grejo, ter jim tudi zaupajo osebne stvari (»*Je pa res, da če je potrebno kaj vprašati, vprašata mene.*« (H53) »*Pri nas enako*.« (H54) »*Ja osebne stvari bolj zaupajo meni.*« (H55)).

– Odnos med otrokom in rejnikom

Čeprav nimajo tako poglobljenega odnosa, so pa vsi vprašani potrdili, da imajo z otroki dober odnos, kar pomeni, da se razumejo, nimajo konfliktov, se imajo radi in se med sabo sprejemajo (»*Se pa dobro razumeva.*« (A10) »*Odnos imamo dober.*« (B12) »*Drugače se razumemo, največ konfliktov imam s starejšo, s katero se včasih malo »gledamo po strani«, je trmasta in tudi se osebnostno ne ujemava najbolje.*« (C15) »*Odnos z njima imam dober.*« (D10) »*Razumeva se kar v redu, me ima rada, jaz tudi njo, dojemam in vidim jo kot svojo hčerko*.« (F8) »*Razumem se v redu, do sedaj ni bilo z nikomer kakšnih problemov. Še danes se dobro razumem s tistimi, ki so bili v rejništvu pred 30 leti. Do nikogar nisem kdaj nastopil nasilno, največ kar je bilo, je, da sem povzdignil glas.*« (G12)).

– Vloga moškega v družini

Svojo vlogo rejniki vidijo kot vlogo očeta (»*Vlogo svojo vidim kot vlogo očeta, niti ne pomislim, da ji nisem.*« (A11)), da ne dela razlik med biološkimi in rejniškimi otroki (»*Če primerjam odnos in vlogo s svojo biološko hčerko, ne vidim nobene razlike. Ne delim otrok na rejniškega in biološkega, ampak on je naš otrok, dokler je pri nas.*« (B15)), odgovoren je za prevoz (»*Sam v družino prispevam, kar se tiče voženj, če je potrebno kam iti, grem jaz*.« (B16)), je vključen po svojih najboljših močeh (»*Sam pomagam, kolikor lahko in je možno. Naredim tiste stvari, ki jih punci rabita, če je doma kaj takšnega*.« (D13)), spremlja otroke v vrtec (»*Jaz spremljam otroka v vrtec, kamor se odpravimo peš, saj imamo zelo blizu.*« (E8)), neguje otroka (»*Malega predvsem previjam jaz, zaradi zdravljenja partnerke, ki po operaciji ne sme dvigovati*.« (E9)), je vključen v večerno rutino (»*Drugače pa zvečer, ko gremo spat, beremo pravljice, kjer včasih dodam zraven v pripovedovanje tudi kaj poučnega, kot na primer če si dober do drugih, so tudi drugi s tabo dobri.*« (E10)) ter pomaga pri težavah (»*Pomagam povsod, predvsem pa tam, kjer so težave, ko pridejo.*« (G13)).

– Doživljanje svoje vloge

Vsi vprašani pa doživljajo svojo vlogo pozitivno, so jo sprejeli, radi pomagajo otrokom in jih sprejmejo kot biološke ter svoje odločitve ne obžalujejo (»*Svojo vlogo doživljam v redu, sem jo sprejel.*« (A13) »*Doživljam svojo vlogo dobro, sem jo sprejel in ne vidim razlike zdaj v rejniški družini, če jo primerjam z biološko hčerko.*« (B20) »*Jaz na rejništvo gledam pozitivno, ker vidim, koliko je otrok in ubogih ljudi, ki jim je treba pomagati, in če ne bi imela že toliko let, sva razmišljala, da bi vzela še koga, ampak ne vem, če bo to možno. Sem vesel, če lahko komu pomagamo.*« (D14) »*Sam se v tej vlogi v redu počutim.*« (F13) »*Rejništvo v redu doživljam, menim, da sva vsa ta leta dobro peljala vse skozi. Če se ne bi*

počutil v redu, tega ne bi počel. V sožitju gre, v slogi je moč.« (G16) »*Seveda pridejo kdaj kakšne težave, ampak gledano v celoti, jaz to zelo rada delam in sem se prav odločila.*« (H58) »*Pri nas smo imeli tudi ogromne težave, ampak če potem celotno zgodbo pogledaš, ko ima sedaj že dober konec, ko otrok uspešno končuje srednjo šolo, občutiš veliko zadovoljstvo.*« (H59)) ter da je to velika odgovornost (»*Je zelo odgovorna, povsod so nate bolj pozorni.*« (C19) »*Jaz menim, da imamo zelo pomembno in veliko vlogo. Menim, da je mama najpomembnejša oseba pri vsakem človeku in mi to nadomeščamo, kar je zelo pomembno in velika odgovornost*.« (H60)).

4.2 VLOGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Sodelovanje s konkretnim Centrom za socialno delo Ravne na Koroškem je samo eden vprašan ocenil kot slabo (»*S centrom sodelujemo bolj slabo, specifično s tem centrom, z drugimi smo sodelovali v redu (Krško, Dravograd)*.« (A15)), preostali so zadovoljni s sodelovanjem in odnosom socialne delavke, sodelujejo z njo v primeru težav ali kakšnih vprašanj, od katerih jih največ rešijo na skupini rejnic in rejnikov (»*Sedaj v redu sodelujemo, se dobro razumemo s socialno delavko, ki dela na tem področju.*« (C21) »*S centrom v redu sodelujemo, če imaš kako vprašanje ali težavo, ti takoj pomagajo. Veliko težav lahko rešimo na skupini, ki je na vsake tri tedne.*« (H66) »*S centrom dobro sodelujemo, večinoma smo kar vsi vključeni*.« (H71) »*Sodelovanje poteka odlično, nimamo tudi takšnih problemov, da bi z njimi morali dosti sodelovati*.« (D15) »*S centrom sodelovanje poteka v redu.*« (E19)). Sodelovanje tudi ocenjujejo kot pomembno, saj zmeraj dobijo kakšno novo izkušnjo in znanje (»*Menim, da je njihova vloga pomembna, si za vsako izkušnjo bogatejši, če sodeluješ z več ljudmi in se od njih veliko naučiš.*« (G18)). Sodelujejo pa s skupino rejnic in rejnikov (B21, C22, E20, F15, G17, H66, H67), z individualnim pogovorom (»Če pa imaš kakšne težave, se dogovoriš za individualen pogovor.« (B22) »*Ter seveda z individualnimi pogovori.*« (C25)), izleti (»*Družimo se kdaj na kakšnem izletu.*« (C23) *»… ali izlete«* (F18)), z delavnicami (*»Delavnicah in podobno.«* (C24)), rednimi sestanki, IPS (*»Rednih sestankov in IPS-ov.«* (D16)), s pomočjo pri učnih težavah (»*Tudi če so učne težave, center pride nasproti, ki uredi dodatno pomoč*.« (D17)), z obiskom na domu (»*Socialna delavka pride tudi na obisk na domu ali pokliče*.« (E21)), izobraževanjem (»*Žena hodi tudi na izobraževanja, ki potekajo vsakih nekaj let*.« (F16)), s tabori (»*Gremo na kake tabore.*« (F17)) ter usposabljanjem (»*Dobra in koristna se mi zdijo tudi razna usposabljanja, saj prej nismo veliko stvari vedeli o rejništvu*.« (F19)).

4.3 ŽELJE IN/ALI SPREMEMBE

Pri tem vprašanju nisem opredelila želja ali sprememb na konkretnem področju, ampak sem rejnikom in rejnicam pustila odprto pot in so lahko izrazili želje in spremembe glede katerekoli teme moje raziskave. Tako sem dobila tudi različne odgovore. Rejniki si večinoma ne želijo nobenih sprememb niti nimajo želja (»*Niti ne, sem zadovoljen.*« (D18) »*Meni se zdi prav, da bi ostalo, kot je, vsaj kar se tiče skupine rejnic in rejnikov, kjer se veliko stvari naučimo ter se tudi družimo.*« (F20) »*Ničesar ne bi spremenil. Nikogar niti ne moreš spremeniti, kar ti preostane je, da se odrečeš rejništvu.*« (G19)). Eden bi spremenil obvezno udeleževanje na CSD, saj se njegov otrok v rejništvu ne udeležuje rad izobraževanj in predavanj, ki pa so obvezna, zaradi česar pride do konfliktov s socialno delavko (»*Spremenil bi ravno to obvezno udeleževanje, po mojem mnenju bi se morali posvetiti bolj resnim problemom otrok v rejništvu, kjer so.*« (A17)), glede rejništva so izgubili upanje do možnih sprememb (»*Menim, da se veliko stvari spremeniti ne da.*« (B23)), želje so bile tudi glede biološke družine, da bi imeli večji vpliv na biološke starše, kar se tiče sodelovanja na individualnih projektnih skupinah ter stikih z otroki (»*Želel bi si, da bi imeli večji vpliv na biološke starše. Ker tam sva imela sama največje probleme.*« (C26)), ter sreča otrok (»*Moj glavni cilj je, da je otrok živahen, ampak ubogljiv, te posluša in upošteva in da se pri nama lepo počutita.*« (E22)).

4.4 IZVAJANJE REJNIŠKE DEJAVNOSTI

Na splošno so glede izvajanja rejniške dejavnosti izpostavili stereotipe, na katere naletijo večkrat v svojem življenju, kar se dogaja tudi z učitelji v šolah. Ljudje ne razumejo pomena rejništva in so mnenja, da je to le zaradi želje po denarju. (»*Včasih se srečam tudi s stereotipi, ko nekateri učitelji ali drugi ljudje ne razumejo pomena rejništva in govorijo, češ 'jo ima pa že zaradi denarja'. Delo je preveč zahtevno, odgovorno in nihče tega ne dela zaradi denarja.*« (C20)). Izpostavili so tudi, da je rejništvo zelo necenjeno v družbi (*»Edino, kar bi izpostavila je, da rejništvo sploh ni cenjeno. Ne vem, kako lahko ljudje mislijo, da to izvajamo zaradi denarja, saj za vse obveznosti in opravke, ki jih imaš z otrokom, daš še več denarja, kot ga dobiš (s tem se vse strinjajo).*« (H74)). In da bi se morale urediti stvari glede plačila dela, saj so poklicne rejnice brez regresa, kar dobijo večinoma vsi poklici (»*Izpostavila bi tudi, da poklicne rejnice ne dobijo regresa, vsi drugi poklici pa. Menim, da bi to moralo biti urejeno.*« (H76)) in tudi višine plačila (»*Vse ostalo se spreminja, a rejnina se ne zviša niti za cent.*« (H77)).

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

Pri raziskovanju so me zanimale teme vključenosti rejnika na različnih področjih vzgoje in varstva otroka v rejništvu, spolno specifične vloge, odnosi med člani družine, strokovna pomoč ter pogled rejnic na vlogo rejnika v družini. Takšne raziskave pri nas nisem zasledila niti ene, kot pa sem omenila že v problemu, raziskave iz tujine kažejo, da se je zgodilo kar nekaj sprememb na področju vključevanja moških članov rejniške družine v delo v družini ter v vzgojo in varstvo otroka. Pokazale so, da moški skrbijo za otroke, podpirajo partnerja oz. partnerico ter prevzemajo različne vloge, tudi tiste, ki so družbeno sprejete kot ženske.

Z obdelavo intervjujev in fokusne skupine sem dobila odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja, o katerih bom razpravljala v tem poglavju.

Iz odgovorov je razvidno, da je še vedno večina rejniških družin tradicionalno strukturirana, kar se tiče delitve na moške in ženske vloge, kar je odgovor na moje vprašanje, **kako rejniki opisujejo in doživljajo svojo vlogo v družini in vloge drugih družinskih članov** ter **kako rejnice opisujejo in doživljajo svojo vlogo in kako vlogo rejnika v družini**. Ženske skrbijo za gospodinjstvo, hodijo po opravkih in urejajo stvari za otroka, medtem ko moški večinoma prevažajo otroke v šolo in drugod ter nimajo z otrokom poglobljenega odnosa, kar pomeni, da se otrok na rejnika ne obrača z vprašanji, če lahko nekam gre in se z njim ne pogovarja o osebnih stvareh. Moški kdaj tudi poskrbijo za nego otroka in gospodinjstvo, ampak je to po navadi zaradi odsotnosti ali bolezni partnerke. Vse to potrjuje navedbo Zavrl (1999, str. 23), ko pravi, da »danes lastnosti, ki naj bi pripadale moškemu ali ženskemu spolu, niso več tako strogo določene, vseeno pa skrb ni enakomerno razdeljena med oba spola«, o čemer govori tudi Švab (2006, str. 79), »da so v Sloveniji spremembe na področju družinskih vlog še v zametkih in še daleč od aktivnega očetovstva ter enakomerne delitve družinskega dela med partnerjema.«

Zanimiv pa se mi je zdel podatek rejnice, ki je povedala, da je sedaj pri izvajanju rejništva njen partner bolj vključen kot pri svojih otrocih in sodeluje pri vseh opravilih, hodi k zdravniku, skrbi za nego otroka, večerno rutino in je tudi otrok nanj zelo navezan. Razlog za to pa je, da sedaj ni več zaposlen, ko sta imela svoje otroke mlajše, pa je hodil v službo, kar je oviralo njegovo vključenost. Enako je povedala rejnica, katere partner je še zaposlen in je zaradi tega zmeraj odsoten od srečanj skupine rejnic in rejnikov, izobraževanj, izletov in drugih dejavnosti. Rejnice so pa vse doma in že zaradi tega jim uspe dosti več postoriti za

potrebe otrok in celotne družine. Tudi Humer (2016, str. 85) piše o tem »pričakovanju, da bodo ženske poskrbele za otroke in družino, četudi na račun krajšega delovnega časa ali odpovedi karieri. Moškim to omogoča nemoteno, polno vključenost v sfero plačanega dela, ki posledično vpliva na njihov delež v družinskem življenju, ta pa se udejanja predvsem v 'vikend očetovstvu'.«

To, kar imenuje 'vikend očetovstvo', se je pokazalo tudi v odgovorih v moji raziskavi. Največ časa rejniki preživijo z otroki ravno ob koncih tedna, saj so čez teden oboji odsotni zaradi službe, šole in drugih obveznosti.

Kako bi rejniki opisali svoj odnos z otrokom v rejništvu?

Kljub rejnikovi odsotnosti in ne najbolj aktivni vključenosti imajo vsi z otroki razvit dober odnos in se razumejo. Dva od rejnikov sta izpostavila probleme pri odnosu z otrokom v rejništvu, ki pa so posledica doživljanja nasilja in/ali zanemarjanja v biološki družini. Problemi v odnosu se po njunem mnenju kažejo v tem, da največkrat s tem otrokom pride do konfliktov, težav pri vzgoji, discipliniranju, otrokovi trmi in neposlušnosti. S tem se strinjata tudi Tomec in Hudobivnik (2012, str. 72), ko pravita, da je tako rekoč neizogibno, da se vsa dogajanja v otrokovi družini odražajo na njegovem čustvenem in duševnem razvoju, kar se največkrat kaže v njegovem vedenju.

Kako in v čem rejnice vidijo pomen vključenosti rejnika v proces varstva in vzgoje otroka v rejništvu?

Kljub vsem vlogam, ki jih zavzemajo v rejniški družini, rejnica in rejnik pri večini opravil in nalog sodelujeta. Pri dogovorih o delitvi dela doma Šori (2016, str. 112) opozarja na dvoje, in sicer na možnosti usklajevanja, ki jih posamezniku oz. posameznici daje zaposlitev ter zaposlitveni položaj obeh partnerjev. Nekateri imajo doma kmetijo, kjer so zaposleni, večina je pa že v pokoju, kar tudi omogoča večjo vključenost rejnikov in sodelovanje v rejniški družini in s centrom za socialno delo. Skupaj se udeležujeta skupine rejnic in rejnikov ter drugih dejavnosti, ki jih organizira CSD, hodita na sestanke v šoli, predvsem v srednje šole, skupaj spremljata otroka k zdravniku in se sproti dogovarjata o delitvi dela. Lahko vidimo, da svojo vlogo po definiciji glavne naloge rejnika avtorice Mali (2008, str. 126) vsi dobro opravljajo. Torej delajo v korist otroka, poznajo njegove težave, prizadetost in bolezni ter posledično organizirajo strokovno pomoč in aktivno sodelovanje s strokovnjaki pri odpravi težav. Povedale so tudi, da je rejnik nepogrešljiv v primeru težav, saj se takrat lahko s kom

pogovorijo, dobijo drugo mnenje, si pomagajo, tiste, ki same nimajo izpita, pa poudarjajo prevoz.

Koliko časa rejniki in rejnice preživljajo z otrokom v rejništvu in kako so s tem zadovoljni?

Čeprav je rejništvo velika odgovornost ter je včasih zelo naporno, vsi vprašani svojo vlogo doživljajo pozitivno in ne obžalujejo svoje odločitve. Rejniki in rejnice z otrokom preživljajo različno, kar je posledica tudi starosti otrok. Družina, ki ima v rejništvu otroka, stara tri in pet let, z njima preživita celo popoldne, enako tudi družina z otrokom s posebnimi potrebami. Drugi so že najstniki, tako da preživljajo popoldanski čas vsak v svoji sobi, so zaposleni z učenjem in drugimi obveznostmi. Največ časa pa družine preživljajo skupaj ob vikendih, kadar gredo skupaj na sprehode, izlete ali pečejo pecivo. Večina rejnic in rejnikov pa bi si želela z otroki preživeti več časa.

Kako doživljajo rejniki in rejnice vlogo centra za socialno delo?

Sodelovanje s centrom za socialno delo je le en vprašan ocenil kot slabo. Za razlog je navedel obvezno prisotnost otrok na taborih, izobraževanjih, delavnicah in drugih srečanjih. Njihov otrok v rejništvu pa nikoli ni hotel hoditi na te stvari in tudi sedaj noče, zaradi česar imajo s socialno delavko konflikte. Vsi drugi pa so zelo zadovoljni z delom Centra za socialno delo Ravne na Koroškem. Sodelovanje se jim zdi pomembno in poteka s srečanji skupine rejnic in rejnikov vsake tri tedne, z individualnimi pogovori, izleti, delavnicami, obiski na domu, izobraževanju, izletih, usposabljanji ter individualno projektno skupino. Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 110), so »rejniške družine dragocene sodelavke centrov za socialno delo in imajo v procesu rejništva pomembno vlogo soustvarjalk opore otroku, ki jim je zaupan v vzgojo in varstvo. Kot sodelavke morajo imeti znanje, da omogočijo otrokom dobre izkušnje in ga znajo socialno okrepiti.«

»Rejniškim družinam mora biti omogočeno tudi kontinuirano izobraževanje, ki poleg znanja za delo z otroki v družini obsega tudi znanje za sodelovanje v socialnem delu in prispevek v individualni projektni skupini.« (Rakar idr., 2010, str. 75). Pomembna naloga centra za socialno delo je, da oblikuje individualno projektno skupino, kjer so udeleženi socialna delavka centra otroka, socialna delavka centra rejnice, rejniška družina, matična družina in otrok, ki je v rejništvu. Namen IPS po *ZIRD* (36. člen *ZIRD*, 2002) je, da »načrtuje in predlaga ustrezno ravnanje in strokovno obravnavo otroka ter neposredno spremlja otroka v

rejniški družini.« Rakar idr. (2010, str. 14) pa dodajajo, da se v okviru IPS spremlja otrokov razvoj, zdravje, vedenje, odnosi z rejniško in matično družino ter izobraževanje in odnosi z vrstniki.

Kaj rejniki menijo o druženju z drugimi rejniškimi družinami?

Rejnice so še posebej pohvalile aktivnosti na tem centru, še posebej skupino rejnic in rejnikov, ki jim prinese veliko novega znanja, dobijo družbo, s katero se imajo lepo in si pomagajo. Tudi eden izmed rejnikov je povedal, da je vloga CSD zelo pomembna, si za vsako izkušnjo bogatejši, če sodeluješ z več ljudmi ter se od njih veliko naučiš. *ZIRD* (2002) govori tudi o drugih oblikah spremljanja otroka v okviru individualne projektne skupine in sicer z obiski na domu, v šoli, pogovorih na centru ipd. Kot je razvidno iz odgovorov, je ta center med tistimi v Sloveniji, ki so organizirali skupine za samopomoč rejniških družin, ki so po mnenju Čačinovič Vogrinčič (2008, str. 112) so še en pomemben vir moči za dragoceno in težko delo rejnikov.

- **Razprava o pozitivnih in negativnih vidikih raziskave**

Sama sem bila presenečena nad odzivnostjo in pripravljenost rejnikov za sodelovanje v moji raziskavi, saj sem glede na njihovo obiskovanje skupine rejnic in rejnikov pričakovala približno enako število prisotnih tudi na dan intervjujev. V svoji raziskavi bi spremenila to, da bi vključila tudi otroke v rejništvu. Pri njihovem sodelovanju bi lahko dobila še en pogled na življenje v rejniški družini, lahko bi tudi bolje oblikovala predloge glede vključenosti rejnika, ko bi spoznala hobije in aktivnosti otrok. Sedaj pa sem se bolj osredotočala na rejnikov vidik rejništva in njegovo oceno svoje vključenosti ter vlogo, ki jo imajo v družini.

- **Primerjava odgovorov rejnic in rejnikov**

Pri ugotovitvah me je presenetilo to, da so si bili odgovori rejnic in rejnikov glede opravil večinoma zelo podobni. Pozitivno presenečena sem, da sodelujeta pri obiskih zdravnika, oba se udeležujeta sestankov v šolah in skrbita za prevoz otrok. Enotni so si bili tudi pri odgovorih glede preživljanja časa z otrokom, ki ga vsi bolj malo, kar je seveda odvisno tudi od starosti otrok, saj so v rejniških družinah na Koroškem večinoma najstniki. Vsi bi si želeli z otrokom preživeti tudi več časa kot ga sedaj.

Rejnice in rejniki so si bili najbolj nasprotni le pri odgovorih glede poglobljenega odnosa, ki ga imajo otroci le z rejnico. To pomeni, da se z njo pogovarjajo o osebnih stvareh, ji bolj zaupajo, če naletijo na kakšno težavo, ter se nanjo obračajo z raznimi vprašanji.

5.1 SKLEPI

Ključne ugotovitve, pridobljene iz intervjujev z rejniki, so:

- obstajajo različni razlogi, zaradi katerih se posameznik odloči za izvajanje rejniške dejavnosti;
- vsi rejniki (razen enega) so se udeležili izobraževanja za začetek izvajanja rejniške dejavnosti;
- rejniki težave v družini, če se pojavijo, rešujejo skupaj s partnerko, sproti in s pogovorom. Včasih je potrebna pomoč centra za socialno delo ali druge strokovne službe;
- rejniki pri opisu poteka dneva ne navajajo veliko aktivnosti, ki bi vključevale druženje z otrokom, kar se večinoma dogaja le ob koncih tedna;
- rejniki definirajo vlogo ženske v rejniški družini kot vlogo v gospodinjstvu, pri prevozu in ekonomskih zadevah, obiskih v šolah, kot skrbstveno vlogo in pri drugih opravkih, ter skrbi za dobre odnose;
- nekateri rejniki z otroki preživljajo celo popoldne, drugi zelo malo, večina pa ob koncih tedna, kar je odvisno predvsem od starosti otrok;
- rejniki si želijo z otroki preživeti več časa;
- rejniki z otroki nimajo razvitega poglobljenega odnosa, kar pomeni, da se z njimi ne pogovarjajo osebnih stvari niti se otroci nanje ne obračajo z osebnimi vprašanji;
- rejniki imajo z otroki razvit dober odnos, kar pomeni, da se med sabo razumejo, ne znajdejo se pogosto v konfliktih, se imajo radi in se sprejemajo;
- rejniki svojo vlogo vidijo kot vlogo očeta, pri ekonomskih stvareh, na primer plačevanju in urejanju učne pomoči, prevozu, spremstvu v vrtec in negi otroka;

- rejniki svojo vlogo vidijo pozitivno, ne vidijo razlike v odnosih, ki jih vzpostavljajo z rejniškimi in biološkimi otroki, svojo vlogo rejnika so sprejeli, radi pomagajo otrokom ter kot veliko odgovornost, saj so v družbi (učitelji, vzgojitelji, socialna delavka …) na njihova dejanja bolj pozorni;
- rejniki sodelovanje s centrom za socialno delo doživljajo kot pomembno, saj se s pomočjo organiziranih izobraževanj in usposabljanj naučijo veliko koristnih stvari glede rejništva ter imajo z njimi vzpostavljen dober odnos, kar pomeni, da se z veseljem udeležujejo vseh skupin, izobraževanj in izletov, nimajo težav z vzpostavitvijo kontakta v primeru težav, socialna delavka pa jim takoj priskoči na pomoč;
- rejniki s centrom za socialno delo sodelujejo s skupino rejnic in rejnikov, z individualnim pogovorom, izleti, delavnicami, rednimi sestanki, IPS-i, urejanjem pomoči pri učnih težavah, obiski na domu, izobraževanji, tabori in usposabljanji;
- rejniki se velikokrat srečujejo s stereotipi s področja rejništva, predvsem kar se tiče plačila dela, saj veliko ljudi misli, da imajo otroka v rejništvu le zaradi želje po denarju.

Ključne ugotovitve, pridobljene s fokusno skupino rejnic, so:

- obstajajo različni razlogi, zaradi katerih se posameznik odloči za izvajanje rejniške dejavnosti;
- dve od rejnic izvajata rejniško dejavnost kot poklic;
- rejnice so se udeležile dodatnih izobraževanj za začetek izvajanja rejništva in obiskujejo izobraževanja še sedaj vsakih nekaj let;
- rejnice težave v družini rešujejo skupno doma, sodelujejo skladno s partnerjem, so si s partnerji enotne, kjer se pogovorijo skupaj z otrokom, če je težava povezana z otrokom, ter tudi na CSD, z individualnimi pogovori ali v skupini rejnic in rejnikov ali v okviru individualne projektne skupine;

- rejnice svoj del delitve dela vidijo kot obisk sestankov v šoli, nego otroka, prevoz in obisk zdravnika;

- rejnice moški del prispevka v družino vidijo v prevozu, obisku zdravnika in tudi negi otroka, kar je podobno, kot so opredelile svoje delo;

- rejnice preživljajo zelo malo časa z otrokom, otroci so večinoma vsak v svoji sobi, otroci imajo veliko obveznosti, nekatere pa tudi cel popoldan ali cel dan. Odvisno od starosti otroka;

- rejnice si želijo z otrokom preživeti veliko več časa;

- rejnice imajo z otroki razvit poglobljen odnos, kar pomeni, da jim otrok zaupa osebne stvari in se nanje obrača z raznimi vprašanji;

- rejnice vlogo drugih članov v družini vidijo kot sodelovanje, dopolnjevanje; ne delajo razlik med biološkimi in rejniškimi otroki;

- rejnice svojo vlogo doživljajo pozitivno, delo rejnice rade opravljajo, svojo vlogo so sprejele, so s svojo odločitvijo za izvajanje rejniške dejavnosti zadovoljne in nobena od njih ne bi ravnala drugače, hkrati pa se zavedajo svoje odgovornosti za dobrobit družine in otroka v rejništvu;

- rejnice ocenjujejo kot pomembno, da je partner prisoten pri pomoči v primeru težav, pomembno se jim zdi, da imajo nekoga, s katerim se lahko o dilemah in težavah posvetujejo, in da sodeluje pri skupini rejnic in rejnikov ter pri prevozu predvsem tiste, ki same nimajo izpita;

- rejnice vidijo službo kot oviro za aktivnejšo vključenost partnerja;

- rejnice so zaradi vseh obveznostih, ki jih prinese rejništvo, npr. sestanki na šolah in obiski zdravnika v oddaljenih krajih, veliko odsotne od doma, kar pušča posledice pri odnosih z biološkimi otroki in drugimi člani družine;

- rejnice imajo s centrom za socialno delo dober odnos, kar pomeni, da se z veseljem udeležujejo srečanj skupine rejnic in rejnikov, raznih izobraževanj in izletov, nimajo težav z vzpostavitvijo kontakta v primeru težav, socialna delavka pa jim takoj

priskoči na pomoč. Sodelovanje poteka s skupino rejnic in rejnikov, izobraževanji, izleti, delavnicami in obiski na domu;

- rejnice Center za socialno delo Ravne na Koroškem pohvalijo za toliko aktivnosti in skupino rejnic in rejnikov;
- rejnice se velikokrat srečujejo s stereotipi s področja rejništva, predvsem kar se tiče plačila dela, saj veliko ljudi misli, da imajo otroka v rejništvu le zaradi želje po denarju.

6 PREDLOGI

Glede na pridobljene rezultate, bi predlagala naslednje:

- Glede nadaljnjega raziskovanja bi predlagala razširitev te teme tudi na druge regije po Sloveniji, saj se mi zdi pomembno to področje bolje raziskati, da bi videli, ali je rejniške družine treba podpreti tudi z vidika vključenosti rejnika.

- Ozaveščanje javnosti o rejniški dejavnosti, ne samo ob slabih novicah, da bi se zmanjšali predsodki in stereotipi, s katerimi se srečujejo rejniške družine.

- Spodbujanje rejnikov k preživljanju več časa z otrokom, ne glede na starost, s kakšnimi skupnimi dejavnostmi centra, ki bi se dogajale večkrat na leto. Primer tega bi lahko bil organiziran tabor za rejniške družine, razna izobraževanja ali delavnice, kjer bi bile prisotne celotne rejniške družine.

- Ker so sogovorniki pohvalili dejavnost Centra za socialno delo Ravne na Koroškem, bi predlagala boljše sodelovanje med strokovnimi delavkami v koroški regiji, saj kot so povedali, imajo na drugih centrih veliko manj aktivnosti; nimajo niti skupine rejnic in rejnikov.

- Menim, da bi se morali tudi v drugih institucijah, kot je na primer šola, več izobraževati o rejništvu, predvsem kaj to pomeni, zakaj do tega pride in podobno, da bi se lahko zmanjšalo število ljudi, ki na rejništvo še vedno gledajo stereotipno, med katerimi so po besedah rejnikov tudi učitelji.

- Predlagam, da naj rejniki več časa preživijo z otrokom, predvsem naj se z njimi pogovarjajo tudi o osebnih stvareh. Otroku se lahko pridruži tudi pri kakšnem hobiju ali dejavnosti, ki jo rad počne, kjer se bosta lahko bolje spoznala in svoj odnos poglobila.

7 UPORABLJENA LITERATURA

Bouwkamp, R., Bouwkamp, S. (2014). *Blizu doma: priročnik za delo z družinami.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Pedagoška fakulteta, Inštitut za družinsko terapijo.

Cankar, F., Slivar, B., Milekšič, V. (2004). *Vloga in pomen spolnih stereotipov v samopodobi učencev in učenk.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.05.2018 s http://www2.arnes.si/~anthropos/anthropos/2004/1_4/cankar_slivar_mileksic.pdf

Center za socialno delo Ravne na Koroškem. (2015). *Predstavitev.* Pridobljeno 23.4.2018 s http://www.csd-ravne.si/index.php?kat=20011

Crnkovič, M. (2008). Psihologija motivacije – potreba po družinskem življenju in potreba po rejništvu. V Bilten skupnosti CSD Slovenije, *Kaljenje: Rejništvo* (str. 7-17). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Cvetko, E., Ferlin, A., Lah, T., Mikša, L., & Pucelj, Š. (2011). Socialni pedagog in rejništvo. *Socialna pedagogika,* 15(3), 243-266.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupnosti: prispevek k razvidnosti družinske skupine.* Ljubljana: Advance.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1993a). Družina: Pravica do lastne stvarnosti. *Socialno delo,* 32 (1-2), 54-60.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1993b). Oče - pravica do stvarnosti. *Časopis za kritiko znanosti*, 21 (162/163), 23-29. Pridobljeno 16.05.2018 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-8JCXJJW4

Čačinovič Vogrinčič, G. (1995). Dopolnjenje družine. V T. Rener (ur.), V. Potočnik, & V. Kozmik, *Družine – različne, enakopravne* (str. 62-65). Ljubljana: Vitrum.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine.* Ljubljana: Znanstveno in publicitično središče.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Deutsch, L. (2015). *Vpliv socializacije na oblikovanje osebnosti mladostnika* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/2017.

Gajšek, I. (2011). Primerjava pravne ureditve rejništva med Slovenijo in Avstrijo. *Socialno delo,* 50 (6), 379-388. Pridobljeno 13.06.2018 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1XKFXSND/689ee0c4-47ac-42af-8d17-949839926d4e/PDF

Giddens, A. (2006). *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age.* Stanford: Stanford University Press.

Heslop, P. (2016). How I care: Foster fathers recount their experiences of caring for children. *Adoption and fostering.* 40 (1), 36-48. Pridobljeno 24.02.2018 s http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0308575915626378

Hrženjak, M. (2016). Transformacije in pluralizacije očetovstva. V Hrženjak, M. (ur.), *Spremembe očetovstva: moški med delom in starševstvom* (str. 7-18). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Hughes, D. (2006). *Building the bonds of attachment: awekening love in deeply troubled children.* Second edition. Lanham: Jason Aronson.

Humer, Ž. (2016). Moški na vodstvenih in vodilnih položajih – očetje in delodajalci. V Hrženjak, M. (ur.), *Spremembe očetovstva: moški med delom in starševstvom* (str. 79-95). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Inštitut za razvoj človeških virov. Pridobljeno 15.05.2018 s https://www.psihoterapija-ordinacija.si/dusevne-motnje/anksiozne-motnje/posttravmatska-stresna-motnja

Kirton, D. (2009). *Child Social Work Policy & Practice.* London: Publications International Ltd.

Koletnik, A., Grm, A., Gramc, M. (2016). *Vsi spoli so različni: transspolnost, transseksualnost in cisspolna nenormativnost.* Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.

Kompan Erzar, K., Rožič, T., Simonič, B. (2011). Vloga in pomen navezanosti pri razvoju otrok v nadomestnih družinah. *Socialno delo,* 50(2), 103-111.

Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1990). pridobljeno 16.05.2018 s http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/

Koprivnikar, A. (2007). *Spol in socializacija* (maturitetna naloga). Pridobljeno 17.05.2018 s http://www.dijaski.net/gradivo/soc_ref_spol_in_socializacija_01?r=1

Kovačević, Ž. (2008). *Odnos oče-hči. Očetov vpliv na izbor partnerjev pri hčerah* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Križnik Novšak, A. (2008). Doživljanje otrok in mladostnikov v rejništvu. V Bilten skupnosti CSD Slovenije, *Kaljenje: Rejništvo* (str. 18-36). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Mali, M. (2008). Rejniška družina – družina s posebnimi sposobnostmi. V Bilten skupnosti CSD Slovenije, *Kaljenje: Rejništvo* (str. 115-131). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Mesec, B. (2009a). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave. Študijsko gradivo za interno uporabo.* Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (2009b). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II (skripta). Študijsko gradivo za interno uporabo.* Ljubljana, Fakulteta za socialno delo. Pridobljeno 24.02.2018 s strani: https://sites.google.com/site/kvalitativnametodologija/metodologija-ii/skripta-ii

Mešl, N. (2008). *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino: Procesi soustvarjanja teoretskega znanja v praksi.* Ljubljana, Fakulteta za socialno delo.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2018). *Rejništvo*. Pridobljeno 18.04.2018 s http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/rejnistvo/

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2018). *Statistika*. Pridobljeno 11.06.2018 s http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/rejnistvo/

Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote.* Ljubljana: Educy.

Novak, B. (2017). *Družinsko pravo. 2. spremenjena in dopolnjena izdaja.* Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Oakley, A. (b.d). Družbena konstrukcija vlog spolov. V Haramlambos, M., & Holborn, M., *Sociologija. Teme in pogledi* (str. 597-599). Ljubljana: DZS.

Oakley, A. (2000). *Gospodinja.* Ljubljana: Založba *cf.

Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (2003). Ur. l. RS 54/03, 78/08 in 18/13. Pridobljeno 18.4.2018 s http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV4983

Prijon, L. (2012). *Podrejenost žensk v zahodni družbi: Mit, realnost ali kliše?* Ljubljana: Založba Vega.

Poglajen Ručigaj, K. (2011). *Rejnikovo odzivanje na čustvene in vedenjske težave otrok* (Magistrsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 4.5.2018 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/360/

Poljšak Škraban, O. (2002). *Vloga staršev in interakcij v družinskem sistemu pri oblikovanju identitete študentk socialne pedagogike* (Diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Rakar, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Zaviršek, D., Boškic, R., Sobočan, A.M., Urh, Š., Dremelj, P., Kobal, B., Nagode, M., Žiberna, V., & Kovač, N. (2010). *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva.* Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Pridobljeno 11.06.2018 s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rejnistvo_raziskava_konc_poroc.pdf

Rener, T. (1993). Politika materinjenja ali father knows best: for Him to Plax, for Her to rest. *Časopis za kritiko znanosti,* št. 162-163, 15-21.

Rener, T., Švab, A., Žakelj, T. & Humer, Ž. (2005). *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje* (Raziskovalno poročilo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Rener, T., Sedmak, M., in Švab, A. (2006). Uvod v raziskovanje družin in družinskega življenja v Sloveniji. V Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 47-61). Koper: Založba Annales.

Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji.* Koper: Založba Annales.

Rener, T. (2006).Težave s pojmom družine. V Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 13-26). Koper: Založba Annales.

Rener, T., Humer, Ž., Žakelj, T., Vezovnik, A., Švab, A. (2008). *Novo očetovstvo v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Repotočnik, B. (2000). *Socialno delo v rejništvu.* Diplomsko delo. Ljubljana: VŠSD.

Repotočnik, B. (2001). Rejništvo kot projekt za vsakega izmed otrok v rejniški oskrbi. *Rejniški glasnik,* 39, 3-10.

Repotočnik, B. (2013). Bi lahko bil moj dom – varno zatočišče otrokom. *Ravenski razgledi.* 2013-07, 48-49.

Riggs, D., Delfabbro, P., Augoustinos, M. (2010). Foster Fathers and Carework: Engaging Alternate Models of Parenting. *Fostering*, 8 (1), 24-36. Pridobljeno 19.12.2017 s http://www.mensstudies.info/OJS/index.php/FATHERING/article/view/305/pdf_120

Rotschild, B. (2000). *The body remembers: The psychophysiology of trauma and trauma treatment.* New York: W.W. Norton & Company.

Škerlj, M. (2012). Delo centra za socialno delo. V Bilten skupnosti CSD Slovenije (2012). *Kaljenje: Rejništvo* (str. 121-129). Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

Šori, I. (2016). Vpliv zaposlitve, strukture gospodinjstva in stališč o enakosti spolov na delitev družinskega dela. V Hrženjak, M. (ur.), *Spremembe očetovstva: moški med delom in starševstvom* (str. 97-115). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A. (2006). Družinske spremembe. V Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 63-87). Koper: Založba Annales.

Švab, A. (2008). Novo očetovstvo v kontekstu družinskih sprememb. V Rener, T., Humer, Ž., Žakelj, T., Vezovnik, A., Švab, A. (2008). *Novo očetovstvo v Sloveniji* (str. 48-51). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Tomec, M. (2012). Uvod. V Bilten skupnosti CSD Slovenije (2012). *Kaljenje: Rejništvo* (str. 18-23). Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

Tomec, M., Hudobivnik, T. (2012). Priprava otroka in družine, ki izvajajo rejniško dejavnost, na rejništvo. V Bilten skupnosti CSD Slovenije (2012). *Kaljenje: Rejništvo* (str. 65-79). Ljubljana: Skupnost CSD Slovenije.

Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini.* Ljubljana: EWO.

Ule, M. (2000). *Temelji socialne psihologije.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, M. (2005). Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V V. Leskošek, *Mi in oni: Nestrpnost na Slovenskem* (str. 21-40). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Walsh, F. (2003). *Normal family processes: Growing Diversity and Complexity. Third edition.* New York: The Guilford Press.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD) (2002). Ur. l. RS 110/2002.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) (2015). Ur. l. RS 82/2015.

Zaviršek, D. (2012). Za boljšo prakso na področju rejništva. V Bilten skupnosti CSD Slovenije, *Kaljenje: Rejništvo* (str. 13-17). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Zavrl, N. (1999). *Očetovanje in otroštvo.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

8 PRILOGE

8.1 SMERNICE ZA DELNO STANDARIZIRAN INTERVJU

1. Kakšni motivi so vas vodili, da ste se odločili za izvajanje rejništva?
2. Kakšna je vaša izobrazba? Ali ste imeli kakšna dodatna izobraževanja za izvajanje rejništva?
3. Kako rešujete morebitne spore in težave v družini?
4. Prosila bi vas, da mi poveste kako poteka vaš vsakdan med tednom, in kako med vikendom (kdo skrbi za nego otroka, gospodinjska opravila, igranje, prevoz v šolo, obisk zdravnika, sestankov na šolah, IPS,..).
5. Koliko časa v povprečju na teden preživljate z otrokom v rejništvu? Ali bi si želeli več?
6. Prosim, če mi opišete svoj odnos z otrokom v rejništvu. Ali vam otrok zaupa osebne stvari?
7. Kako vidite svojo vlogo v rejniški družini in kako vlogo ostalih članov družine?
8. Kako doživljate svojo vlogo? Kako vlogo partnerja?
9. Kako poteka sodelovanje s centrom za socialno delo? Kako vidite njihovo vlogo?
10. Kaj bi si še želeli, kaj bi spremenili?

8.2 SMERNICE ZA FOKUSNO SKUPINO

1. Kakšni motivi so vas vodili, da ste se odločili za izvajanje rejništva?
2. Ali je katera med vami tudi poklicna rejnica? Ali ste imeli kakšna dodatna izobraževanja za izvajanje rejništva?
3. Kako rešujete morebitne spore in težave v družini? Kako je pri tem vključen partner?
4. Prosila bi vas, da mi poveste kako poteka vaš vsakdan med tednom, in kako med vikendom (kdo skrbi za nego otroka, gospodinjska opravila, igranje, prevoz v šolo, obisk zdravnika, sestankov na šolah, IPS,..).
5. Koliko časa v povprečju na teden preživljate z otrokom v rejništvu, koliko vaš partner? Ali bi si želeli več?
6. Kako vidite svojo vlogo v rejniški družini in kako vlogo ostalih članov družine? (tudi v primeru težav pri otroku)
7. Kako doživljate svojo vlogo? Kako vlogo partnerja?
8. Kje zaznate pomen vključenosti rejnika v proces varstva in vzgoje otroka?

9. Kako poteka sodelovanje s centrom za socialno delo? Kako vidite njihovo vlogo? Kje v tem sodelovanju je vključen tudi rejnik?
10. Kaj bi si glede vključenosti rejnika še želeli, kaj bi spremenili?

8.3 ODPRTO KODIRANJE

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	*To je bilo čisto spontano, nismo ničesar načrtovali. Izvedeli smo, da je Celjski bolnišnici punčka, ki bi potrebovala namestitev. Tako sva se s partnerko odločila, da jo midva sprejmeva v našo družino.*	Spontana odločitev	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
A2	*Po izobrazbi sem ključavničar*	Ključavničar	Srednja poklicna šola	Izobrazba
A3	*Ja, sem hodil na dodatna izobraževanja na začetku izvajanja rejništva ter tudi med.*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
A4	*V družini težav skoraj nimamo, če se kakšne pojavijo jih rešujemo sproti, tako se tudi preprečijo večji spori.*	Sprotno reševanje težav	Reševanje težav	Rejniška družina

A5	*Z družino se dobimo skupaj zjutraj pri zajtrku, potem pri kosilu, včasih tudi zvečer.*	Skupni obroki	Potek dneva	Rejniška družina
A6	*Partnerka skrbi za gospodinjstvo, jaz skrbim za druge stvari.*	Gospodinjstvo	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
A7	*Ona sedaj študira, tako da se zelo malo vidimo, potem tudi dela preko študentskega servisa, tako na dan, če se vidimo 2 uri. Mogoče celo to ne.*	2 uri na dan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
A8	*Seveda bi si želel več, ampak so prisotne tudi druge obveznosti.*	Ja	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
A9	*Osebne stvari otrok zaupa partnerki, meni ne.*	Ne	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
A10	*Se pa dobro razumeva.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
A11	*Vlogo svojo vidim kot vlogo očeta, niti ne pomislim, da ji nisem.*	Vloga očeta	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
A12	*Živimo, kot da je naša.*	Popolno sprejetje otroka	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
A13	*Svojo vlogo doživljam v redu, sem jo sprejel.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina

A14	*Vlogo partnerke pa tudi doživljam enako kot svojo, kot sem že rekel, sva ji kot biološka starša.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje vloge partnerke	Rejniška družina
A15	*S centrom sodelujemo bolj slabo, specifično s tem centrom, z drugimi smo sodelovali v redu (Krško, Dravograd).*	Bolj slabo	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
A16	*Moti me predvsem to, da je obvezna prisotnost otrok in rejnikov na vseh teh delavnicah, ki jih organizira center za socialno delo, kjer pride do problemov, saj se jih otrok ne rad udeležuje, ker se ne počuti kot, da bi spadala med ostale otroke v rejništvu, počuti se, kot da je rejniška njena biološka družina, saj je edina ki jo pozna in je pri nas že od rojstva.*	Obvezna prisotnost otroka na dejavnostih	Kritika CSD	Vloga CSD
A17	*Spremenil bi ravno to obvezno udeleževanje, po mojem mnenju bi se morali posvetiti bolj*	Sprememba glede obvezne prisotnosti	CSD	Želje in/ali spremembe

	resnim problemom otrok v rejništvu, kjer so.			
B1	*Mi smo zelo dolgo hodili zraven rejništva, nismo bili rejniki. Imeli smo znanko, ki je izvajala rejništvo in smo se jim večkrat pridružili pri raznih dejavnostih, obiskih koncertov, izletih. Po približno dveh letih, sva se za izvajanje rejništva odločila tudi s partnerko. K temu so me bolj drugi pregovarjali, partnerka je bila tudi brez službe, tako da je vse skupaj pripomoglo k odločitvi.*	Prigovarjanje drugih	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
B2	*Strojni ključavničar*	Ključavničar	Srednja poklicna šola	Izobrazba
B3	*Ja imeli smo seminarje, in začetna izobraževanja v Mariboru, Celju in Zrečah, kjer sem to opravil.*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
B4	*Težave rešimo kar na licu mesta.*	Sprotno reševanje težav	Reševanje težav	Rejniška družina

B5	*Če se kaj pojavi se o tem pogovorimo saj je slabo če težave gredo predaleč ali se nalagajo.*	Pogovor	Reševanje težav	Rejniška družina
B6	*S partnerko imava nameščena dva otroka, eden od teh je s posebnimi potrebami in obiskuje posebno šolo v Slovenj Gradcu. Njega peljeva zjutraj ob pol sedmih na avtobusno postajo, kjer ga pobere kombi in ga tudi ob 15ih pripelje nazaj.*	Prevoz do avtobusne postaje	Potek dneva	Rejniška družina
B7	*Gospodinjska opravila opravlja pretežno žena.*	Gospodinjstvo	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
B8	*Če je potrebno otroka kam peljati, za to poskrbim jaz, ker ona nima izpita.*	Prevoz	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
B9	*Ampak greva vedno oba in urediva kar je potrebno.*	Opravki	Sodelovanje	Rejniška družina
B10	*Več niti ne moremo.*	Ne	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
B11	*Z otrokoma preživimo skupaj cel popoldne od časa, ko se vrneta iz šole. Tako da nekega*	Cel popoldan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina

	rezervnega časa ni, da bi lahko rekel, da je sam.			
B12	*Odnos imamo dober.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
B13	*Ne pripovedujeta pa mi kakšnih zelo osebnih stvari.*	Ne	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
B14	*Jaz mislim, da more družina delovati skupaj in se o vsem pogovarjat. Menim, da če tega ni, tudi rejništva ne more biti.*	Sodelovanje v družini	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
B15	*Če primerjam odnos in vlogo s svojo biološko hčerko, ne vidim nobene razlike. Ne delim otrok na rejniškega in biološkega, ampak on je naš otrok dokler je pri nas.*	Brez razlik med biološkimi in rejniškimi otroci	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
B16	*Sam v družino prispevam kar se tiče voženj, če je potrebno kam iti, grem jaz*	Prevoz	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
B17	*Če je potreben obisk zdravnika, greva oba*	Obisk zdravnika	Sodelovanje	Rejniška družina
B18	*V vsem sodelujeva*	Opravki	Sodelovanje	Rejniška družina

B19	*Probleme poskušamo rešiti sami in kar se da hitro.*	Reševanje problemov	Doživljanje vloge partnerke	Rejniška družina
B20	*Doživljam svojo vlogo dobro, sem jo sprejel in ne vidim razlike zdaj v rejniški družini, če jo primerjam z biološko hčerko.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
B21	*Sodelovanje poteka s skupino rejnic in rejnikov*	Skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
B22	*Če pa imaš kakšne težave, se dogovoriš za individualen pogovor.*	Individualni pogovor	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
B23	*Menim, da se veliko stvari spremeniti ne da.*	Izguba upanja do možnih sprememb	Rejništvo	Želje in/ali spremembe
C1	*V rejništvu imava vnukinjo, ki je k nama prišla zaradi nasilja v družini, kjer je bila poškodovana. Tako je bila vzeta v bolnišnico, kjer so ugotovili več zlomov kosti. Odločili so, da se v biološko družino ne more več vrniti in da bo stekel postopek oddaje v rejništvo. En čas se je proces vlekel, tako da je bila skoraj mesec*	Nasilje v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina

	dni v bolnišnici. Midva sva potem pritiskala na vodstvo, da če že mora otrok iti, naj gre k nama. Pri tem sva uspela, kasneje sva se pa odločila za rejništvo.			
C2	*Druga vnukinja je pa prišla k nama kasneje, ko se je sama zatekla v krizni center, zaradi doživljanja nasilja v družini. Takoj smo se odločili, da tudi njo vzameva v rejniško oskrbo.*	Nasilje v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
C3	*Srednja poklicna šola, žerjavovodja*	Žerjavovodja	Srednja poklicna šola	Izobrazba
C4	*Od začetka sva morala hoditi na izobraževanja oba, ki so bili v Zrečah, Ljubljani in drugod.*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
C5	*Veliko stvari rešujemo na centru za socialno delo, ko imamo individualne pogovore sami, z otroki ter tudi biološkimi starši. Tukaj rešujemo predvsem kakšne večje spore, po navadi pa*	Na CSD	Reševanje težav	Rejniška družina

	vseeno ni tako velikih problemov.			
C6	*Za obisk zdravnika je bolj žena, ker vozi otroke okrog*	Prevoz	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
C7	*na šolo po navadi greva oba, da se pozanimava kako se uči, glede obnašanja in podobno*	Sestanki v šoli	Sodelovanje	Rejniška družina
C8	*Kar se tiče vzgoje tudi sodelujeva, kar je logično.*	Vzgoja	Sodelovanje	Rejniška družina
C9	*Doma imamo pravilo, da jaz prvi vstanem, skuham čaj in kavo ter pripravim zajtrk.*	Priprava obrokov	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
C10	*Delava praktično oba.*	Opravki	Sodelovanje	Rejniška družina
C11	*Z eno vnukinjo, ki je sedaj v srednji šoli v Sevnici, se vidimo samo čez vikend, tako da se z njo bolj malo.*	Ob vikendih	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
C12	*Z mlajšo se pa vsak dan, pa smo skupaj popoldan. Ko je bila mlajša sva rada igrala nogomet, sedaj pa se je že malo naveličala, tako da smo to opustili.*	Cel popoldan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina

C13	*Seveda bi lahko več časa preživeli skupaj, ampak imajo tudi otroci svoje potrebe in jim moraš tudi to dovoliti.*	Ja, vendar ni možnosti	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
C14	*Ker sta obe dekleti, se bolj zaupata babici, moji partnerki.*	Ne	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
C15	*Drugače se razumemo, največ konfliktov imam s starejšo, s katero se včasih malo »gledamo po strani«, je trmasta in tudi se osebnostno ne ujemava najbolje.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
C16	*Je pa tudi razlika ker mlajšo imava že trinajsto leto, starejšo pa 8 let. Tako je ona že iz družine prinesla vzorce vedenja, kjer je bila bolj razvajena, neubogljiva, divja. Preveč je prinesla s sabo tistega slabega.*	Odnos z manjšimi problemi, ki so posledica doživljanja nasilja pri otroku	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
C17	*Da sodelujemo s centrom.*	Sodelovanje s CSD	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
C18	*Imamo vlogo, da doma ne pride do hujših prepirov ali celo pretepov, tako da pri nas ni problema.*	Skrb za dobre odnose	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina

C19	*je zelo odgovorna, povsod so nate bolj pozorni*	Velika odgovornost	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
C20	*Včasih se srečam tudi s stereotipi, ko nekateri učitelji ali drugi ljudje ne razumejo pomena rejništva in govorijo »jo ima pa že zaradi denarja«. Delo je preveč zahtevno, odgovorno in nihče tega ne dela zaradi denarja.*	Mnenje drugih, da ima otroka v rejništvu samo zaradi denarja	Stereotipi	Rejništvo
C21	*Sedaj v redu sodelujemo, se dobro razumemo s socialno delavko, ki dela na tem področju.*	Dober odnos	Sodelovanje s CSD	CSD
C22	*Sodelovanje poteka redno na vsake tri tedne na skupini*	Skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
C23	*Družimo se kdaj na kakšnem izletu*	Izleti	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
C24	*Delavnicah in podobno*	Delavnice	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
C25	*Ter seveda z individualnimi pogovori.*	Individualni pogovor	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
C26	*Želel bi si, da bi imeli večji vpliv na biološke starše. Ker tam sva*	Večji vpliv na biološke starše	Biološka družina	Želje in/ali spremembe

	imela sama največje probleme.			
D1	*Torej je bila najina osnovna želja, da pomagava nekomu drugemu ter da se zapolni čas in prostor ki je ostal prazen za najinimi hčerami.*	Pomoč drugim	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
D2	*Po izobrazbi sem delovodja v gradbeništvu*	Delovodja v gradbeništvu	Srednja strokovna izobrazba	Izobrazba
D3	*Ja na izobraževanje sva hodila oba*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
D4	*Nikoli ni bilo potrebno kakšne posebne pomoči, vedno so bile takšne stvari, ki smo jih lahko rešili sami s pogovorom.*	Pogovor	Reševanje težav	Rejniška družina
D5	*Čeprav sem že v pokoju še vseeno delam in sem dosti od doma.*	Izključenost zaradi dela	Potek dneva	Rejniška družina
D6	*Žena je vsak dan doma, kjer za vse poskrbi.*	Opravki	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
D7	*Več možnosti nimam, ker sta že obe tako veliki, da imata vsaka svoje obveznosti.*	Ja, vendar ni možnosti	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina

D8	*Ob vikendih smo pa že bolj skupaj.*	Ob vikendih	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
D9	*Velikokrat si vzamemo čas za sprehode v naravi ob sobotah popoldne, včasih gremo tudi ob nedeljah na kakšen izlet.*	Sprehodi, izleti	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
D10	*Odnos z njima imam dober.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
D11	*Osebne stvari bolj zaupata ženi, ki je tudi glavni nosilec rejništva. Že povesta kaj tudi meni, ampak najstnice pač ne povedo vsega.*	Ne	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
D12	*Glavno breme nosi žena.*	Vsa opravila	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
D13	*Sam pomagam kolikor lahko in je možno. Naredim tiste stvari, ki jih punci rabita, če je doma kaj takšnega.*	Vključenost po najboljših močeh	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
D14	*Jaz na rejništvo gledam pozitivno, ker vidim koliko je otrok in ubogih ljudi, ki jim je potrebno pomagati in če ne bi imela že toliko let, sva razmišljala, da bi vzela še koga,*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina

	ampak ne vem če bo to možno. Sem vesel, če lahko komu pomagamo.			
D15	*Sodelovanje poteka odlično, nimamo tudi takšnih problemov, da bi z njimi morali dosti sodelovati.*	Odlično	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
D16	*rednih sestankov in IPS-ov*	Redni sestanki, IPS	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
D17	*Tudi če so učne težave center pride nasproti, ki uredi dodatno pomoč.*	Pomoč pri učnih težavah	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
D18	*Niti ne, sem zadovoljen.*	Ne	Brez sprememb	Želje in/ali spremembe
E1	*Pri nas je mogoče bila taka specifična situacija. Hčerko je pustil partner, tako da je ostala sama z otrokoma. Pustil jim je dolgove, morali so oditi iz stanovanja. Ponudila sva jim streho nad glavo.*	Nasilje v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
E2	*Hčerka od tega trpi še zaradi težav v duševnem zdravju. Na vsake toliko časa je hospitalizirana v*	Težave v duševnem zdravju v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina

	bolnišnico, potem v stanovanjski skupnosti.			
E3	*Študiral sem teologijo, potem tudi socialno delo, ampak nisem delal zaključnega izpita.*	Študij teologije in socialnega dela	Splošna srednja šola	Izobrazba
E4	*Sem pa hodil na dodatna izobraževanja, ki mi koristijo.*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
E5	*Včasih je zelo naporno. Največ težav je s starejšim. Je zelo nevodljiv in trmast, rad nagaja. Dostikrat moramo poseči tudi med njiju, ko se igrata.*	Poseg v igro ob prepiru	Reševanje težav	Rejniška družina
E6	*Starejši je bil star 3 leta, ko je prvič prišel k nama. Takrat so še živeli v drugem kraju, kjer je hčerka tudi imela službo, ampak vseeno je bil problem neplačevanje položnic in zanemarjanje sina. Ko je prišel k nama, skoraj ni govoril.*	So problemi, ki so posledica doživljanja nasilja pri otroku	Reševanje težav	Rejniška družina
E7	*Poleg teh težav pri igranju in trmi ni problemov in se dobro razumemo, ni*	Samostojnost	Reševanje težav	Rejniška družina

	potrebna pomoči drugih.			
E8	*Jaz spremljam otroka v vrtec, kamor se odpravimo peš, saj imamo zelo blizu.*	Spremstvo v vrtec	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
E9	*Malega predvsem previjam jaz, zaradi zdravljenja partnerke, ki po operaciji ne sme dvigovati.*	Nega otroka	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
E10	*Drugače pa zvečer, ko gremo spat beremo pravljice, kjer včasih dodam zraven v pripovedovanje tudi kaj poučnega, kot na primer če si dober do drugih, so tudi drugi s tabo dobri.*	Večerna rutina	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
E11	*K zdravniku, če je potrebno greva oba, če pa ni tako nujno pa grem sam.*	Obisk zdravnika	Sodelovanje	Rejniška družina
E12	*Mi smo načeloma cel dan skupaj, razen takrat ne, ko sta v vrtcu.*	Cel popoldan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
E13	*Mislim, da smo dovolj skupaj.*	Ne	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
E14	*Pri nas je tako, da naju gledata kot dedka in babico. Ta odnos je*	Družinski odnos (dedek in babica)	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina

	čisto normalen, družinski.			
E15	*Ne pogovarjamo se toliko o nekih osebnih zadevah, saj sta še premajhna.*	Ne, zaradi prenizke starosti otrok	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
E16	*Svojo vlogo vidim, kot zadolženost za ekonomske stvari, kot skrbnik otrok. Drugače pa vse drugo, kar se tiče nabavljanja hrane, obisk zdravnika, nega.*	Ekonomske stvari, obisk zdravnika, nega	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
E17	*Trudimo se, da bi jih čim bolje vzgojili, ter da bi imela normalno otroštvo, ter ne bi kje izstopala na negativen način, da se nebi počutila, kot da sta v družini tujca.*	Vzgoja	Sodelovanje	Rejniška družina
E18	*V ospredju je skrb, da je poskrbljeno ter jima je fajn, tako zanemarjam svoje stvari.*	Na prvem mestu sta otroka	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
E19	*S centrom sodelovanje poteka v redu.*	V redu	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
E20	*Vsake tri tedne imamo srečanja, kjer se pogovarjamo, se veliko naučim s*	Skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD

	poslušanjem izkušenj drugih, kar poskušamo vključiti tudi doma.			
E21	*Socialna delavka pride tudi na obisk na domu ali pokliče.*	Obisk na domu	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
E22	*Moj glavni cilj je, da je otrok živahen ampak ubogljiv, te posluša in upošteva ter, da se pri nama lepo počutita.*	Cilj, da bi bil otrok srečen	Sreča otrok	Želje in/ali spremembe
F1	*Punci, ki jo imava v rejništvu je umrla mama, oče pa je rekel, da je ne more imeti. Zato sva se odločila, da jo vzameva midva, saj je partnerka njena babica.*	Smrt v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
F2	*Izučen sem za kolarja, ampak ta obrt je že izumrla, potem sem se preusmeril na izdelovanje smuči ter čevljev.*	Kolar	Nižja poklicna šola	Rejniška družina
F3	*Na izobraževanja je hodila žena, meni ni bilo treba. Hodim pa redno na skupino rejnic in rejnikov.*	Ne	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
F4	*Skupaj se pogovorimo, kar je v redu ter kaj ni.*	Pogovor	Reševanje težav	Rejniška družina

	Punca je pridna in naju uboga, največ težav je glede učenja.			
F5	*Punca je že polnoletna, tako da večino opravil naredi sama, gre k zdravniku, se ne toliko druži z nama ampak bolj z vrstniki. Zjutraj gre ob šestih v šolo, od koder se vrne po navadi okoli treh ali kasneje. Potem se uči, včasih gre tudi ven s prijateljicami.*	Otrok je že samostojen	Potek dneva	Rejniška družina
F6	*Med vikendih gremo včasih na vikend, kjer se družimo, igramo namizni tenis.*	Druženje in aktivnosti ob vikendih	Potek dneva	Rejniška družina
F7	*Skupaj smo pri kosilu, potem čas preživljamo bolj vsak po svoje. Zvečer smo skupaj, včasih med vikendih igramo tudi karte.*	Skupni obroki	Potek dneva	Rejniška družina
F8	*Razumeva se kar v redu, me ima rada, jaz tudi njo, dojemam in vidim jo kot svojo hčerko.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina

F9	*Osebnih stvari se veliko ne pogovarjava, o tem se bolj z ženo.*	Ne	Poglobljen odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
F10	*Potrebno je urediti kakšno učno pomoč, najti koga, da jo uči, kar tudi plačam. Če kam gre, ji je potrebno dati denar. Zanjo se je potrebno veliko zanimati ter skrbeti za njene potrebe.*	Urejanje učne pomoči	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
F11	*Skrbeti moramo, da so med vsemi dobri odnosi, da se vsi trije med sabo razumemo.*	Skrb za dobre odnose	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
F12	*Glavno, skrbstveno vlogo prevzame žena, jaz pa bolj za vikend. Žena vodi tudi ekonomske stvari, plačuje položnice.*	Skrbstvena vloga	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
F13	*Sam se v tej vlogi v redu počutim.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
F14	*Vlogo partnerke pa doživljam, kot glavno, ki za vse poskrbi. Imava lepo vse dogovorjeno in razdeljeno.*	Glavna vloga	Doživljanje vloge partnerke	Rejniška družina

F15	*Hodiva redno na sestanke, torej skupino rejnic in rejnikov*	Skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
F16	*Žena hodi tudi na izobraževanja, ki potekajo vsakih nekaj let*	Izobraževanja	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
F17	*Gremo na kake tabore*	Tabori	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
F18	*ali izlete*	Izleti	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
F19	*Dobra in koristna se mi zdijo tudi razna usposabljanja, saj prej nismo veliko stvari vedeli o rejništvu.*	Usposabljanja	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
F20	*Meni se zdi prav, da bi ostalo kot je, vsaj kar se tiče skupine rejnic in rejnikov, kjer se veliko stvari naučimo ter se tudi družimo.*	Ne	Brez sprememb	Želje in/ali spremembe
G1	*To je žena prevzela odločitev.*	Odločitev žene	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
G2	*Seveda pa sem pri tem tudi sodeloval, saj menim, da brez sodelovanja sploh ni mogoče kaj v družini sprejeti, saj je potrebno soglasje.*	Sodelovanje in soglasje	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
G3	*Dokončana osnovna šola.*	Dokončana osnovna šola	Dokončana osnovna šola	Izobrazba
G4	*Ja na dodatna izobraževanja smo*	Ja	Dodatna izobraževanja za	Rejniška družina

	hodili, kar veliko. Včasih je bilo obvezno, da sta na izobraževanje prišla oba partnerja, sedaj hodijo samo še rejnice.		začetek izvajanja rejništva	
G5	*Če so težave z otrokom s partnerko skupaj nastopiva ter skupaj rešimo. Skupaj se pogovorimo in uskladimo, kaj je sploh problem, saj ga vsak drugače vidi, potem se o tem tudi pogovorimo in poskušamo poiskati rešitve.*	Pogovor	Reševanje težav	Rejniška družina
G6	*Rejnika sva že 32 let, tako da sva imela izkušnjo z reševanjem težav tudi s pomočjo centra za socialno delo, sodišča, psihologov, psihiatrov in zdravnikov.*	Pomoč strokovnih služb	Reševanje težav	Rejniška družina
G7	*Kuha, pere in kupuje oblačila žena.*	Gospodinjstvo	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
G8	*Kar se tiče prevoza prevzamem jaz, punco peljem tudi do avtobusne postaje, kjer počaka na avtobus za*	Prevoz	Delitev dela (moški)	Rejniška družina

	v šolo, saj smo od nje kar odmaknjeni.			
G9	*Na sestanke in ostala opravila hodiva oba, včasih skupaj, včasih tudi grem sam, ali ona sama.*	Opravki	Sodelovanje	Rejniška družina
G10	*Časa preživimo skupaj kar veliko, če ne jaz pa žena. Razen takrat ko se punca sama umakne.*	Kar veliko	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
G11	*Ne bi si želel več, saj menim, da se dovolj družimo, saj smo res veliko skupaj.*	Ne	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
G12	*Razumemo se v redu, do sedaj ni bilo z nikomer kakšnih problemov. Še danes se dobro razumem s tistimi, ki so bili v rejništvu pred 30 leti. Do nikogar nisem kdaj nastopil nasilno, največ kar je bilo je, da sem povzdignil glas.*	Dober odnos	Odnos med otrokom in rejnikom	Rejniška družina
G13	*Pomagam povsod, predvsem pa tam, kjer so težave, ko pridejo.*	Pomoč pri težavah	Vloga moškega v družini	Rejniška družina
G14	*Žena za otroke v rejništvu res zelo lepo*	Skrbstvena vloga	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina

	skrbi, veliko naredi, več skoraj kot za biološke.			
G15	*Pri rejništvu moraš imeti bolj red, skrb nad otrokom. To je lahko zelo naporno, predvsem takrat, ko sva imela nameščene tri otroke, ki so bili kar težavni.*	Naporno	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
G16	*Rejništvo v redu doživljam, menim da sva vsa ta leta dobro peljala vse skozi. Če se ne bi počutil v redu, tega ne bi počel. V sožitju gre, v slogi je moč.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
G17	*Sodelujemo veliko, največ s skupino rejnic in rejnikov.*	Skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
G18	*Menim da je njihova vloga pomembna, si za vsako izkušnjo bogatejši, če sodeluješ z več ljudmi in se od njih veliko naučiš.*	Je pomembno	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
G19	*Ničesar ne bi spremenil. Nikogar niti ne moreš spremeniti, kar ti*	Ne	Brez sprememb	Želje in/ali spremembe

	preostane je, da se odrečeš rejništvu.			
	FOKUSNA	**SKUPINA**		
H1	*Sama sem za rejništvo izvedela prek prijateljice, ki ga je izvajala. Z njo smo se veliko družili, ko se je hči preselila in sem tudi sama bila brez službe, me je tudi prijateljica velikokrat pregovarjala naj vzamem koga v rejništvo.*	Prigovarjanje drugih	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H2	*Meni je umrla hčerka, in je vnukinja sama ostala in smo se odločili za rejništvo.*	Smrt v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H3	*K meni je prišla socialna delavka, mi povedala, da ima za namestitev dojenčico in če bi jo vzela. V porodnišnico smo šli po njo, ko je bila stara 20 dni.*	Spontana odločitev	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H4	*Potem so bili s hčerjo in njenim partnerjem problemi in so jima eno hči vzeli, ki sem jo dobila v rejništvo. Problemi v družini se*	Nasilje v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina

	vseeno niso rešili in po nekaj letih sva dobila še drugo vnukinjo.			
H5	*Jaz sem velikokrat brala v revijah o rejništvu, kjer je velikokrat pisalo, da primanjkuje rejniških družin. Začela sem razmišljati, da bi to delala. Potem smo se začeli o tem pogovarjati z družino, kjer smo se odločili za izvajanje rejništva.*	Pomoč drugim	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H6	*Jaz sem sama odraščala v rejniški družini in sem mislila, mogoče pa bi lahko tudi ponudila svoj dom še nekomu drugemu.*	Lastna izkušnja odraščanja v rejniški družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H7	*Pri nas je bilo tako, da je hčerko pustil partner in je ostala sama z dvema otrokoma. Potem je tudi sama toliko zbolela, da ni mogla več skrbeti za sina in sva midva dobila vnuka v rejništvo, tako da sva padla v to čisto spontano.*	Nasilje v biološki družini, težave v duševnem zdravju v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina

H8	*Tudi mojemu otroku v rejništvu sta umrla oba starša, ostala sta on in njegov brat, ki je bil že polnoleten sama na kmetiji, takrat sem mlajšega vzela jaz. Po tem sem prišla še do drugih otrok.*	Smrt v biološki družini	Motivi za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H9	*Ja jaz.*	Ja	Poklicno rejništvo	Rejniška družina
H10	*Tudi jaz sem bila, ampak sem sedaj že upokojena.*	Ja	Poklicno rejništvo	Rejniška družina
H11	*Vse smo pa imele izobraževanja na začetku preden smo začeli z izvajanjem rejništva, ki pa se jih moramo tudi sedaj udeleževati na vsake nekaj let.*	Ja	Dodatna izobraževanja za začetek izvajanja rejništva	Rejniška družina
H12	*Mi smo jih vedno skupaj reševali, kar je bilo manjših problemov. Če pa je bilo kaj večjega pa s pomočjo centra, kjer sva vsa leta sodelovala oba s partnerjem.*	Skupno doma, CSD	Reševanje težav	Rejniška družina
H13	*k čemer je pripomoglo tudi to, da sva oba brez službe, saj imamo*	Sodelovanje obeh omogoča kmetija	Sodelovanje	Rejniška družina

	kmetijo kar omogoča, da sva oba vedno na voljo in se lahko posvetiva rejništvu.			
H14	*Skupno rešujemo težave, če pa je kaj večjega se pa s kom posvetujem.*	Skupno doma	Reševanje težav	Rejniška družina
H15	*Pomembno se mi zdi da delujemo skupaj, ter še pomembneje da delujeva skladno.*	Skladno sodelovanje	Reševanje težav	Rejniška družina
H16	*Drugače tako ne gre, kot pa da sva vključena oba, imava ista načela.*	Skladno sodelovanje	Reševanje težav	Rejniška družina
H17	*Ja pomembno je da otrok ve, da starša držita skupaj in sta enotna glede mej in pravil.*	Enotnost	Reševanje težav	Rejniška družina
H18	*Tudi mi rešujemo manjše težave sami, ko pa je kaj resnega, skupaj sedemo in pogovorimo, da vidi da smo vsi na eni strani, ter spozna svoje napake ter ni popuščanja pri nobenem od staršev.*	Skupno doma	Reševanje težav	Rejniška družina

H19	*Pomembno je tudi da vedo, da imajo podporo pri obeh.*	Podpora obeh staršev	Reševanje težav	Rejniška družina
H20	*Na sestanke v šoli greva zmeraj oba, doma si delo deliva.*	Sestanki v šoli	Sodelovanje	Rejniška družina
H21	*…če kam gremo pelje on, ker ima izpit.*	Prevoz	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
H22	*Pri nas pa vozim jaz, vozim otroke po zdravnikih in drugih opravkih*	Prevoz	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H23	*…vseeno pa po navadi greva oba, tudi v srednjo šolo kjer je starejša vnukinja, kjer skupaj sedemo in se pogovorimo.*	Sestanki v šoli	Sodelovanje	Rejniška družina
H24	*V osnovno šolo pa grem navadno sama.*	Sestanki v šoli	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H25	*Na sestanke v šolo hodim jaz, kar sem tudi pri svojih otrocih, k zdravniku enako, vsaj kar je tule okoli, do Celja še že gre..*	Sestanki v šoli	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H26	*..če pa je dlje, kot je Ljubljana pa gre vedno zraven tudi partner.*	Obisk zdravnika v oddaljenem kraju	Sodelovanje	Rejniška družina
H27	*Glede nege otroka sta zdaj preveliki, ampak ko sta bili mlajši sva si*	Nega otroka	Sodelovanje	Rejniška družina

	to delila, saj je bilo včasih (prvo leto) tudi zelo hudo na začetku in smo veliko časa preživeli v kopalnici, kjer sva se menjavala.			
H28	*Pri nas nego opravim jaz, kolikor je potrebno.*	Nega otroka	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H29	*Če gremo dlje k zdravniku (Maribor), greva oba…*	Obisk zdravnika v oddaljenem kraju	Sodelovanje	Rejniška družina
H30	*… tudi drugod pelje on, ker jaz nimam izpita.*	Prevoz	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
H31	*K splošnemu zdravniku pa starejši gre sam, mlajšega pa spremljam jaz.*	Obisk zdravnika	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H32	*Jaz v glavnem sama skrbim za te prevoze, ko hodimo v Maribor, Ljubljano in drugod.*	Prevoz	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H33	*Mož namreč hodi v službo, kar ovira njegovo vključenost.*	Služba	Oviranje vključenosti moškega	Rejniška družina
H34	*Včasih pa tudi pride tako, da se mi zdi, da ne zmorem sama takrat si vzame tudi dopust.*	Ko ne zmorem sama, si vzame dopust	Sodelovanje	Rejniška družina

H35	*Tega je pri nas res ogromno in če eden hodi v službo, potem je še delo doma, ko imamo manjšo kmetijo, enostavno ne moreva biti prisotna vedno oba, ker to gre cel dan.*	Služba	Oviranje vključenosti moškega	Rejniška družina
H36	*Večinoma hodiva povsod oba…*	Opravki	Sodelovanje	Rejniška družina
H37	*… razen na sestanke v šoli grem sama.*	Sestanki v šoli	Delitev dela (ženska)	Rejniška družina
H38	*Ko sem sama imela svoje otroke, sem povsod hodila sama, v šolo, k zdravniku, saj je bil on v službi.*	Služba	Oviranje vključenosti moškega	Rejniška družina
H39	*Sedaj pri vnukih v rejništvu je pa on vedno zraven, na primer, k zdravniku ga vedno pelje on, je tudi skrbnik in lahko podpiše vse, kar jaz ne morem.*	Obisk zdravnika	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
H40	*Tudi za nego sedaj skrbi on.*	Nega otroka	Delitev dela (moški)	Rejniška družina
H41	*Se pa veliko menjavama, medtem ko jaz poskrbim za starejšega, on za mlajšega.*	Menjavanje pri negi	Sodelovanje	Rejniška družina

H42	*Skupaj smo cele dneve.*	Cel dan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
H43	*Sicer družimo se ne toliko ampak smo skupaj doma, otroci so v svojih sobah, delajo naloge in se učijo.*	Smo vsak v svoji sobi	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
H44	*Sedaj bi si včasih želela, da bi več časa preživeli skupaj, večino dneva preživljajo v svoji sobi, so že najstniki.*	Ja	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
H45	*Jaz tudi, pri nas je enako.*	Ja	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
H46	*Kar naprej je domača naloga, učenje, računalnik in telefon.*	Obveznosti otrok	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
H47	*Velikokrat ju povabim, da kaj skupaj naredimo, kaj spečemo. Tako se med tem zabavamo in tudi mi kaj povesta, kar drugače mogoče ne bi.*	Peka peciva	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina
H48	*Meni je polovica premalo.*	Ja	Želja po preživljanju več časa z otrokom	Rejniška družina
H49	*Pri nas je drugače, ker sta otroka še mala, in preživljamo skupaj cel popoldan, ko se vrneta iz vrtca.*	Cel popoldan	Preživljanje časa z otrokom	Rejniška družina

H50	*Pri nas določene vloge nihče nima, saj skupaj delujemo kot ena družina. Tudi po tolikšnem času ko je otrok pri nas, se počuti sprejeto in kot del družine.*	Sodelovanje v družini	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
H51	*Eden drugega dopolnjujeva.*	Dopolnjevanje	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
H52	*Nimamo točno določene vloge kako imam jaz, kakšno on.*	Ni točno določena	Vloga ostalih v družini	Rejniška družina
H53	*Je pa res, da če je potrebno kaj vprašati, vprašata mene.*	Vprašanja otrok	Poglobljen odnos med otrokom in rejnico	Rejniška družina
H54	*Pri nas enako.*	Vprašanja otrok	Poglobljen odnos med otrokom in rejnico	Rejniška družina
H55	*Ja osebne stvari bolj zaupajo meni.*	Vprašanja otrok	Poglobljen odnos med otrokom in rejnico	Rejniška družina
H56	*Ne vidim kakšne razlike med rejništvom in drugimi vnuki.*	Brez razlik med biološkimi in rejniškimi otroci	Vloga ostalih v rejniški družini	Rejniška družina
H57	*Čisto odvisno kdaj. Včasih je zelo naporno, takrat je tudi zelo pomembna vloga partnerja, da te spodbuja.*	Ko je naporno	Pomembno sodelovanje rejnika	Rejniška družina

H58	*Seveda pridejo kdaj kakšne težave, ampak gledano v celoti, jaz to zelo rada delam in sem se prav odločila.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
H59	*Pri nas smo imeli tudi ogromne težave, ampak če potem celotno zgodbo pogledaš, ko ima sedaj že dober konec, ko otrok uspešno končuje srednjo šolo, občutiš veliko zadovoljstvo.*	Pozitivno doživljanje vloge	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
H60	*Jaz menim, da imamo zelo pomembno in veliko vlogo. Menim, da je mama najpomembnejša oseba pri vsakem človeku in mi to nadomeščamo, kar je zelo pomembno in velika odgovornost.*	Druga mama – odgovornost	Doživljanje svoje vloge	Rejniška družina
H61	*Pri prevozu že mora biti zraven, saj drugače ne moremo nikamor.*	Prevoz	Pomembno sodelovanje rejnika	Rejniška družina
H62	*Pri nam tudi.*	Prevoz	Pomembno sodelovanje rejnika	Rejniška družina
H63	*Meni se zdi pomembno v primeru težav, da se lahko na koga obrnem,*	Težave - posvet	Pomembno sodelovanje rejnika	Rejniška družina

	se s kom posvetujem, ko včasih pride do trenutka, ko ne veš kako naprej. Če sva dva, se lahko veliko lažje pogovoriva in najdeva primerno rešitev ter kako naprej.			
H64	*Ja, večkrat pomisliš in razmišljaš o tem, kaj bi naredil, ko pa se z nekom posvetuješ in dobiš nek odgovor je potem zelo lažje.*	Težave - posvet	Pomembno sodelovanje rejnika	Rejniška družina
H65	*Midva sva večinoma vedno skupaj, skupaj tudi prideva na skupino rejnic in rejnikov.*	Skupina rejnic in rejnikov	Vključenost rejnika	Vloga CSD
H66	*S centrom v redu sodelujemo, če imaš kako vprašanje ali težavo ti takoj pomagajo. Veliko težav lahko rešimo na skupini, ki je na vsake tri tedne.*	Dober odnos, skupina rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
H67	*Na skupino po navadi hodim sama…*	Skupna rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
H68	*… če pa je kaj več, pa prideva oba.*	Reševanje težav	Vključenost rejnika	Vloga CSD
H69	*Sodelovanje poteka tudi, ko socialna*	Obisk na domu	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD

	delavka pride na obisk na domu.			
H70	*Takrat se mož ne more izmakniti in je zraven, če takrat ni v službi. To se mi tudi zdi pomembno, da se socialna delavka pogovori z obema.*	Obisk na domu	Vključenost rejnika	Vloga CSD
H71	*S centrom dobro sodelujemo, večinoma smo kar vsi vključeni.*	Dober odnos	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
H72	*Zdi se mi, da v Mežiški dolini veliko sodelujemo s centrom, saj v pogovoru z rejniki od drugod vidim, da nimajo toliko aktivnosti ali skupine.*	Pohvala za toliko aktivnosti in skupino rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
H73	*Včasih tudi doma pride kaj, da si misliš »oh, jutri moram pa spet na skupino«, ampak ko pridemo skupaj, je nam vedno zelo lepo in se družimo.*	Pohvala za toliko aktivnosti in skupino rejnic in rejnikov	Sodelovanje s CSD	Vloga CSD
H74	*Edino kar bi izpostavila je, da rejništvo sploh ni cenjeno. Ne vem, kako lahko ljudje mislijo, da to izvajamo zaradi*	Mnenje drugih, da ima otroka v rejništvu samo zaradi denarja	Stereotipi	Rejništvo

	denarja, saj za vse obveznosti in opravke, ki jih imaš z otrokom, daš še več denarja, kot ga dobiš (s tem se vse strinjajo).			
H75	*Tudi domači so velikokrat prikrajšani za marsikaj, ker si kot rejnik toliko odsoten od doma, še posebej, ker imamo do vseh večjih mest toliko kilometrov.*	Odsotnost od doma	Prikrajšanost družine	Rejniška družina
H76	*Izpostavila bi tudi, da poklicne rejnice ne dobijo regresa, vsi drugi poklici pa. Menim, da bi to moralo biti urejeno.*	Poklicne rejnice brez regresa	Plačilo	Rejništvo
H77	*Vse ostalo se spreminja, a rejnina se ne zviša niti za cent.*	Ne spreminjanje višine rejnine	Plačilo	Rejništvo

8.4 OSNO KODIRANJE

- **REJNIŠKA DRUŽINA**

→ MOTIVI ZA ZAČETEK IZVAJANJA REJNIŠTVA

- Spontana odločitev (A1, H3)
- Prigovarjanje drugih (B1, H1)
- Nasilje v biološki družini (C1, C2, E1, H4, H7)
- Pomoč drugim (D1, H5)

- Težave v duševnem zdravju v biološki družini (E2, H7)
- Smrt v biološki družini (F1, H2, H8)
- Odločitev žene (G1)
- Sodelovanje in soglasje (G2)
- Lastna izkušnja odraščanja v rejniški družini (H6)

→ IZOBRAZBA

- Dokončana osnovna šola (G3)
- Nižja poklicna šola (F2)
- Srednja poklicna šola (A2, B2, C3)
- Splošna srednja šola (E3)
- Srednja strokovna izobrazba (D2)

→ POKLICNO REJNIŠTVO (ženske)

- Ja (H9, H10)

→ DODATNA IZOBRAŽEVANJA ZA ZAČETEK IZVAJANJA REJNIŠTVA

- Ja (A3, B3, C4, D3, E4, G4, H11)
- Ne (F3)

→ REŠEVANJE TEŽAV

- Sprotno reševanje težav (A4, B4)
- Pogovor (B5, D4, F4, G5)
- Na CSD (C5, H12)
- Pomoč strokovnih služb (G6)
- Poseg v igro ob prepiru (E5)
- So problemi, ki so posledica doživljanja nasilja pri otroku (E6)
- Samostojnost (E7)
- Skupno doma (H12, H14, H18)

- Skladno sodelovanje (H15, H16)
- Enotnost (H17)
- Podpora obeh staršev (H19)

→ POTEK DNEVA

- Skupni obroki (A5, F7)
- Prevoz do avtobusne postaje (B6, G8)
- Izključenost zaradi dela (D5)
- Otrok je že samostojen (F5)
- Druženje in aktivnosti ob vikendih (F6)

→ DELITEV DELA (ženska)

- Gospodinjstvo (A6, B7, G7)
- Prevoz (C6, H22, H32)
- Opravki (D6)
- Sestanki v šoli (H24, H25, H37)
- Nega otroka (H28)
- Obisk zdravnika (H31)

→ DELITEV DELA (moški)

- Prevoz (B8, G8, H21, H30)
- Priprava obrokov (C9)
- Obisk zdravnika (H39)
- Nega otroka (H40)

→ SODELOVANJE

- Opravki (B9, B18, C10, G9, H36)
- Obisk zdravnika (B17, E11)

- Sestanki v šoli (C7, H20, H23)
- Vzgoja (C8, E17)
- Sodelovanje obeh omogoča kmetija (H13)
- Obisk zdravnika v oddaljenem kraju (H26, H29)
- Nega otroka (H27)
- Ko ne zmorem sama, si vzame dopust (H34)
- Menjavanje pri negi (H41)

→ PREŽIVLJANJE ČASA Z OTROKOM

- 2 uri na dan (A7)
- Cel popoldan (B11, C12, E12, H49)
- Kar veliko (G10)
- Ob vikendih (C11, D8)
- Sprehodi, izleti (D9)
- Cel dan (H42)
- Smo vsak v svoji sobi (H43)
- Obveznosti otrok (H46)
- Peka peciva (H47)

→ ŽELJA PO PREŽIVLJANJU VEČ ČASA Z OTROKOM

- Ja (A8, H44, H45, H48)
- Ne (B10, E13, G11)
- Ja, vendar ni možnosti (C13, D7)

→ POGLOBLJEN ODNOS MED OTROKOM IN REJNIKOM

- Ne (A9, B13, C14, D11, F9)
- Ne, zaradi prenizke starosti otrok (E15)

- Vprašanja otrok (H53, H54, H55)

→ ODNOS MED OTROKOM IN REJNIKOM

- Dober odnos (A10, B12, C15, D10, F8, G12)
- Odnos z manjšimi problemi, ki so posledica doživljanja nasilja pri otroku (C16)
- Družinski odnos (E14)

→ VLOGA MOŠKEGA V DRUŽINI

- Vloga očeta (A11)
- Brez razlik med biološkimi in rejniškimi otroci (B15)
- Prevoz (B16)
- Vključenost po najboljših močeh (D13)
- Spremstvo v vrtec (E8)
- Nega otroka (E9)
- Večerna rutina (E10)
- Ekonomske stvari, obisk zdravnika (E16)
- Pomoč pri težavah (G13)
- Urejanje učne pomoči (F10)

→ VLOGA OSTALIH V DRUŽINI

- Popolno sprejetje otroka (A12)
- Sodelovanje v družini (B14, H50)
- Sodelovanje s CSD (C17)
- Skrb za dobre odnose (C18 , F11)
- Vsa opravila (D12)
- Skrbstvena vloga (F12, G14)
- Naporno (G15)

- Dopolnjevanje (H51)
- Ni točno določena (H52)
- Brez razlik med biološkimi in rejniškimi otroci (H56)

→ DOŽIVLJANJE SVOJE VLOGE

- Pozitivno doživljanje vloge (A13, B20, D14, F13, G16, H58, H59, H60)
- Velika odgovornost (C19)
- Na prvem mestu sta otroka (E18)

→ DOŽIVLJANJE VLOGE PARTNERKE

- Pozitivno doživljanje vloge (A14)
- Reševanje problemov (B19)
- Glavna vloga (F14)

→ POMEMBNO SODELOVANJE REJNIKA

- Ko je naporno (H57)
- Prevoz (H61, H62)
- Težave – posvet (H63, H64)
- Skupina rejnic in rejnikov (H65)

→ OVIRANJE VKLJUČENOSTI MOŠKEGA

- Služba (H33, H35, H38)

→ PRIKRAJŠANOST DRUŽINE

- Odsotnost od doma (H75)

- **VLOGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO**

→ SODELOVANJE S CSD

- Bolj slabo (A15)

- Dober odnos (C21, H66, H71)
- Odlično (D15)
- V redu (E19)
- Je pomembno (G18)
- Skupina rejnic in rejnikov (B21, C22, E20, F15, G17, H66, H67)
- Individualni pogovor (B22, C25)
- Izleti (C23, F18)
- Delavnice (C24)
- Redni sestanki, IPS (D16)
- Pomoč pri učnih težavah (D17)
- Obisk na domu (E21, H69)
- Izobraževanja (F16)
- Tabori (F17)
- Usposabljanja (F19)
- Pohvala za toliko aktivnosti in skupino rejnic in rejnikov (H72, H73)

→ VKLJUČENOST REJNIKA

- Reševanje težav (H68)
- Obisk na domu (H70)

→ KRITIKA CSD

- Obvezna prisotnost otroka na dejavnostih (A16)

- **ŽELJE IN/ALI SPREMEMBE**

→ BREZ SPREMEMB

- Ne (D18, F20, G19)

→ CSD

- Sprememba glede obvezne prisotnosti (A17)

→ REJNIŠTVO

- Izguba upanja do možnih sprememb (B23)

→ BIOLOŠKA DRUŽINA

- Večji vpliv na biološke starše (C26)

→ SREČA OTROK

- Cilj, da bi bil otrok srečen (E22)

- **REJNIŠTVO**

→ STEREOTIPI

- Mnenje drugih, da ima otroka v rejništvu samo zaradi denarja (C20, H74)

→ PLAČILO

- Poklicne rejnice brez regresa (H76)
- Ne spreminjanje višine rejnine (H77)